

DOMOVINSKA IN DRŽAVLJANSKA KULTURA IN ETIKA

OSNOVNA ŠOLA

Izobraževalni program osnovne šole

Izobraževalni program osnovne šole s prilagojenim predmetnikom za osnovno šolo s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju slovenske Istre

Izobraževalni program osnovne šole s prilagojenim predmetnikom za osnovno šolo z italijanskim učnim jezikom na narodno mešanem območju slovenske Istre

Prilagojeni izobraževalni programi osnovne šole z enakovrednim izobrazbenim standardom

Tretje vzgojno-izobraževalno obdobje

OBVEZNI PREDMET

UČNI NAČRT Z DIDAKTIČNIMI PRIPOROČILI

IME PREDMETA: domovinska in državljska kultura in etika

Predmetnik za osnovno šolo

Prilagojeni predmetnik za osnovno šolo s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju slovenske Istre

Prilagojeni predmetnik za osnovno šolo z italijanskim učnim jezikom na narodno mešanem območju slovenske Istre

Predmetnik prilagojenega programa osnovne šole z enakovrednim izobrazbenim standardom

7. razred	8. razred
35	35

PRIPRAVILA PREDMETNA KURIKULARNA KOMISIJA V SESTAVI:

mag. Klavdija Šipuš, Zavod RS za šolstvo; dr. Marinko Banjac, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede; dr. Smiljana Gartner, Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta; Dejan Kokol, Osnovna šola Žetale; dr. Suzana Košir, Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta; Natalija Panić, Osnovna šola Sostro; Maja Vačun, Osnovna šola Selnica ob Dravi

JEZIKOVNI PREGLED: Mira Turk Škraba

OBLIKOVANJE: neAGENCIJA, digitalne preobrazbe, Katja Pirc, s. p.

IZDALA: Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje in Zavod RS za šolstvo

ZA MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE: dr. Vinko Logaj

ZA ZAVOD RS ZA ŠOLSTVO: Jasna Rojc

Ljubljana, 2025

SPLETNA IZDAJA

DOSTOPNO NA POVEZAVI:

<https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/Ucni-nacrti/2025/UN-OS/Didakticna-priporocila-k-ucnemu-nacrtu-domovinska-in-drzavljska-kultura-in-etika-2025.pdf>

CIP

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

[COBISS.SI](#)-ID [242942979](#)

ISBN 978-961-03-0959-8 (Zavod RS za šolstvo, PDF)

BESEDILO O SEJI SS

Strokovni svet RS za splošno izobraževanje je na 244. seji, dne 22. 5. 2025, določil učni načrt domovinska in državljanska kultura in etika za izobraževalni program osnovne šole, izobraževalni program osnovne šole s prilagojenim predmetnikom za osnovno šolo s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju slovenske Istre, izobraževalni program osnovne šole s prilagojenim predmetnikom za osnovno šolo z italijanskim učnim jezikom na narodno mešanem območju slovenske Istre in prilagojene izobraževalne programe osnovne šole z enakovrednim izobrazbenim standardom.

Strokovni svet RS za splošno izobraževanje se je na 244. seji, dne 22. 5. 2025, seznanil z didaktičnimi priporočili k učnemu načrtu domovinska in državljanska kultura in etika za izobraževalni program osnovne šole, izobraževalni program osnovne šole s prilagojenim predmetnikom za osnovno šolo s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju slovenske Istre, izobraževalni program osnovne šole s prilagojenim predmetnikom za osnovno šolo z italijanskim učnim jezikom na narodno mešanem območju slovenske Istre in prilagojene izobraževalne programe osnovne šole z enakovrednim izobrazbenim standardom.

PRIZNANJE AVTORSTVA – NEKOMERCIALNO – DELJENJE POD ENAKIMI POGOJI

Prenova izobraževalnih programov s prenovo ključnih programskih dokumentov (kurikuluma za vrtce, učnih načrtov ter katalogov znanj)

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE

KAKO SE ZNAJTI?

TIPICNE STRANI

V dokumentu je za učenke in učence, učiteljice in učitelje ipd. uporabljena moška slovnična oblika, ki velja enakovredno za oba spola.

Tema sporoča vsebinski okvir ali okvir predmetnospecifičnih zmožnosti, povezanih s cilji oz. skupinami ciljev: teme so predmetno specifične in lahko vključujejo vsebinske sklope in dejavnosti ter razvijajo veščine, zmožnosti in koncepte, ki naj bi jih učenci izgrajevali in razvijali v procesu učenja.

Vrsta teme:
Obvezno
Izbirno

Opis teme zajema ključne poudarke oz. koncepte kot okvir skupinam ciljev.

Dodatna pojasnila za temo lahko vsebujejo razlago o zasnovi teme, usmeritve in/ali navodila, ki se nanašajo na vsebino, vrsto teme, členitev teme, poimenovanje, trajanje, dejavnosti, izvedbo aktivnosti, učne pripomočke ... oz. karkoli, kar je pomembno za to temo.

IME TEME

OBVEZNO

OPIS TEME

Em fugiaspiduci sitet ut etur, in conest dipsum eosa nonsequam volorum, ommolor aut desequi ducilist estrunda volorest, sandeni maximin uscillab il magnam quiam quo con explacc ullaccum alisi quidell igendam, in repta dolupta volor sam, ut hilit laut faccumqui omnim ut doluptur, quam consequ atibus dolo dignate mporehent qui tem nonseque por aliquisimust que volestrum esed quibusdae milla conserf ernate dentiat.

Ma vellaut quiatio rporrore voluptae cus et illent harum doluptatur, et quas molorporia doluptatis molum rae nos event, inullit incimaioirem fugiandantis et fugitisque maion ped quo odi beatur, sequi ilisqui ipidel escim reprat.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Ullatur sequo qui ut vellenderio. Re exceseq uiatur aturem eos millandio totaquis alibus iume voluptatia quis aut quamust iosant prestius, ut ommodigendis doluptaes dersped moluptae. Harum a volupta tiatur, ne veles quia voluptatia similic tatesequam, seque ventio. Hendis erum quissequo quist que con nulparum ut quuntemos et repro quod ma nimusa sae vellaut eum ulpari velent voluptu rempor a de omnimax impellu ptatiaecusa ducipsae aut evelles temolup tincil imporia simped et endes eum et molum que laborerat voluptiurem nempori bustio explabo rionsenet evenimin nis ex eum voluptam consed que volupid eliquibus, tetusda ntusam ellis ut archill uptiore rundiae nimusdam vel enit, optibea quiaspelim lam alit re, omnis ab il mo dolupti connihi tionsequiam eicia dolo intur accusci musdaecatet faccatur? Sinctet latiam facescipsa

Ceria pa iumquam, exernam quaspis dit eaquasit, omnis quis aut apitassum coribusda invenih icatia qui aperorum qui ut re perumquaepeped quame moditatum ipient veligna tessint laessum, optamus, testi sediasped moluptatem aperiam aut quodips usciate veribus.

Mi, asit volupta tuscil int aspel illit atur, eum idenist iorrum alit, nim re illitas ma nimi, iusclisita dolorrum volorepedio core, consequam quae. De nossiti officillate

Z oznako **SC** so označeni ključni cilji posameznih področij skupnih ciljev. Številčni zapis pri oznaki skupnih ciljev se navezuje na preglednico s skupnimi cilji.

Z oznako **O** so označeni obvezni cilji.

Z ležečim tiskom in oznako **I** so označeni izbirni cilji.

S krepko označenim besedilom so izpostavljeni **minimalni standardi znanja**.

Z ležečim besedilom so označeni izbirni standardi oz. standardi znanja, ki izhajajo iz izbirnih ciljev.

Dodatne pisave in oznake pri standardih so opredeljene v obvezujočih navodilih za učitelja (npr. podčrtani, M, PTI itd.)

IME SKUPINE CILJEV

CILJI

- O:** Et plabo. Nam eum fuga. Et explat. Xerro et aut que nihicia doloribus, velisci tatur
I: *Que ommodic aboribust, tessequae nimaionseni arum audit minusda dolum, si venimil itatat. Estinve litatem ut adit quid qui.* **SC** (2.2.2.1)
I: *Quia voluptatur aut od minverum, quas ilis et mint, eature rehenit magnatur aut exceaquam reiunt et omnis nobit vero excepel in nimagnam quat officiam que plaborpore ne culpa eum dolore aut aspicias sanihil moditam re pelias ne veri reperferes solos dolorum, quidit ad qui dolorerun.*
O: Ibus nis auda vendio venis saperum atem quiant aut pre comniscia num at is quoditi ne estinve litatem venis saperum atem quiant. **SC** (1.3.4.2 | 2.1.1.1 | 2.1.2.1 | 2.2.1.1 | 2.2.1.2 | 3.1.3.1 | 5.1.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Učenec

- Obisquamet faccab incium repenam id quist plita nume con nonectem sit volentis etur sanda de velictorum quasimus mo mi.
- Ilcillabo. Bor as plibusc ipidesequat latia cupratu repeliam.
- Et ommo commolo ratatur saepedit essunt que parit, expelliquam rem simos con es est volorum quae. Aximintios et faccae. Inciet, ommolo con commoluptas aut vidusci enient.**
- Ut fuga. Nemperum fuga.**
- Ma vellaut quatio rporore voluptae cus et illent harum doluptatur, et quas
- Omnim ut doluptur, quam consequi.
- Obisquamet faccab incium repenam id quist plita nume con nonectem sit volentis etur sanda de velictorum quasimus mo mi.*
- Ilcillabo. Bor as plibusc ipidesequat latia cupratu repeliam.*
- Et ommo commolo ratatur saepedit essunt que parit, expelliquam rem simos con es est volorum quae. Aximintios et faccae. Inciet, ommolo con commoluptas aut vidusci enient.
- Ut fuga. Nemperum fuga.*

TERMINI:

☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint	☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint
☐ veligna tessint	☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint	

9 Osnovna šola | Slovenščina

27. 2. 2025 /// 15:45

Pojmi, ki jih učenec mora poznati oz. razumeti (in/ali znati smiselno uporabljati), lahko pa so navedeni tudi priporočeni pojmi. Nabor (strokovnih) terminov zaokrožuje in dopolnjuje posamezno temo, predstavlja pa informacijo učitelju pri načrtovanju vzgojno-izobraževalnega dela. Namenjen je navedbi terminologije, ki jo na področju določene teme v določenem obdobju izobraževalne vertikale usvojijo učenci.

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH

Viri in literatura,
ki so vključeni v
posamezno temo.

NASLOV TEME

- » Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Morbi eget ante eget ante hendrerit convallis vitae et purus. Donec euismod dolor sed neque condimentum, at sodales enim interdum. <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>

NASLOV SKUPINE CILJEV

- » Etiam, M. (2019). Eget laoreet ipsum. Nulla facilisi.
- » Parum, V. (2025). Sequi blaboreet quosam. Seque cus.
- » Morbi P. (2007). Sed ac arcu id velit facilisis aliquet. Nec tincidunt.
- » Eget O. (2010). Vestibulum vitae massa eget orci condimentum fringilla a ac turpis. Nulla et tempus nunc, vitae scelerisque tellus. Sed in tempus mi, a aliquet quam. Integer ut euismod eros, vel pretium mi. Maecenas sollicitudin.
- » Nunc N. (2023). Morbi suscipit ante quis viverra sollicitudin. Aenean ultricies.
- » Nunc N., Ante A., Sem S. (2015). Nullam congue eleifend magna in venenatis. Ut consectetur quis magna vitae sodales. Morbi placerat: <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>
- » Sed A. (2024). Ut aliquet aliquam urna eget laoreet. Fusce hendrerit dolor id mauris convallis, at accumsan lectus fermentum. Nunc bibendum quam et nibh elementum consectetur.

NASLOV SKUPINE CILJEV

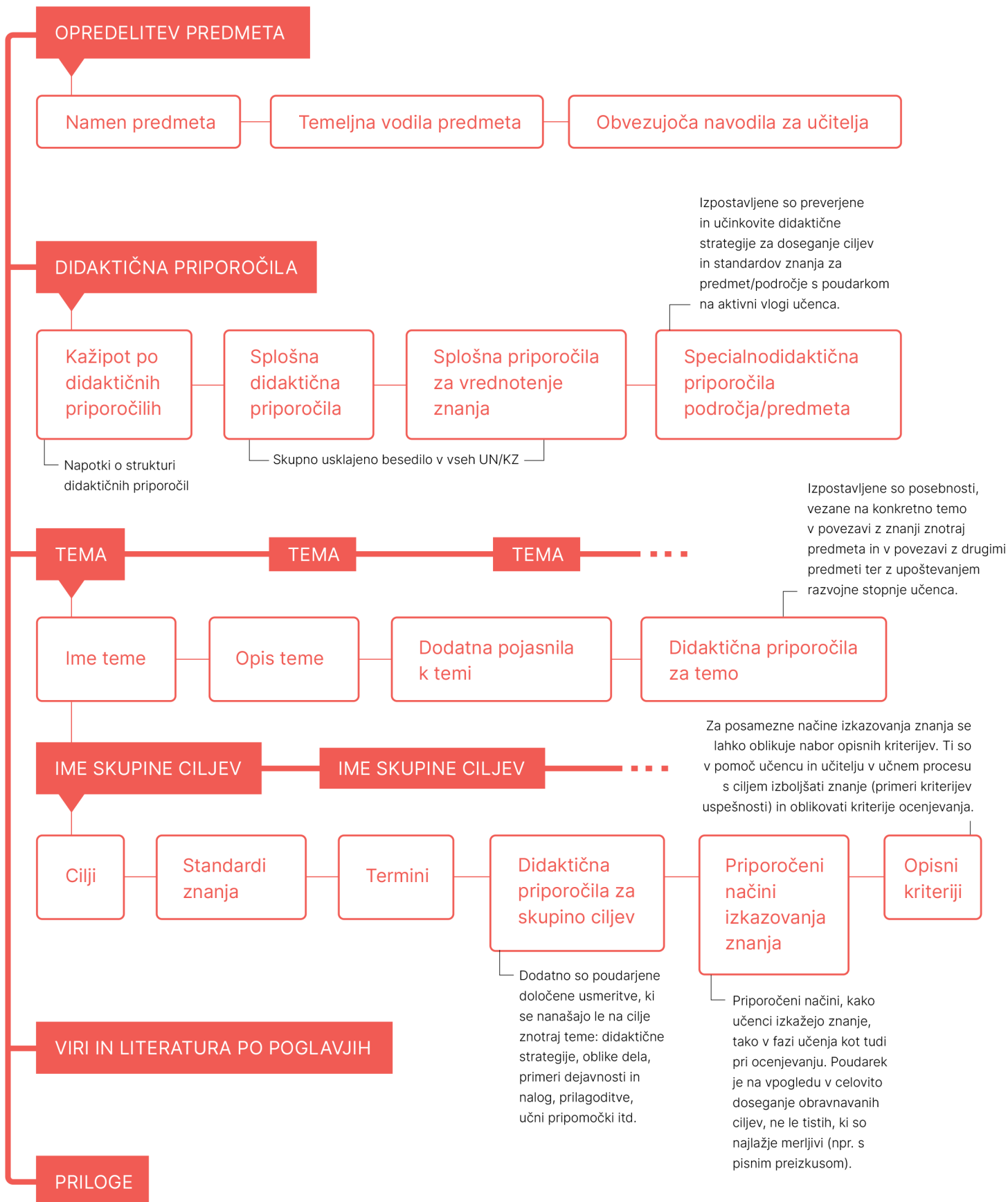
- » Vestibulum vitae massa eget orci condimentum fringilla, <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>
- » Nunc F.: Vivamus quis tortor et ipsum tempor laoreet id quis nunc. Phasellus quis sagittis ligula.
- » Redaktion, 2018. Morbi placerat: <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>

Viri in literatura, ki so vključeni
v posamezno skupino ciljev.

Hiperpovezava
do zunanjega vira

KAKO SE ZNAJTI?

STRUKTURA UČNEGA NAČRTA Z DIDAKTIČNIMI PRIPOROČILI

KAZALO

OPREDELITEV PREDMETA.....	9	Demokracija in človekove pravice	71
Namen predmeta.....	9	DEMOKRACIJA IN ČLOVEKOVE	
Temeljna vodila predmeta	9	PRAVICE	71
Obvezujoča navodila za učitelje	10	Demokracija v Republiki Sloveniji in	
DIDAKTIČNA PRIPOROČILA	11	Evropski uniji ter aktivno državljanstvo	72
Kažipot po didaktičnih priporočilih	11	DEMOKRACIJA V REPUBLIKI	
Splošna didaktična priporočila	12	SLOVENIJI IN EVROPSKI UNIJI TER	
Splošna priporočila za vrednotenje znanja		AKTIVNO DRŽAVLJANSTVO	72
.....	13	Finance, gospodarstvo in potrošniška	
Specialnodidaktična priporočila		družba	73
področja/predmeta	15	FINANCE, GOSPODARSTVO IN	
TEME, CILJI, STANDARDI ZNANJA.....	24	POTROŠNIŠKA DRUŽBA	73
ETIČNO DELOVANJE POSAMEZNIKA V		Globalni izzivi	74
SKUPNOSTI.....	25	GLOBALNI IZZIVI	74
Etično delovanje posameznika v		PRILOGE	76
skupnosti	26		
ŽIVLJENJE V SODOBNI DRUŽBI	34		
Življenje v sodobni družbi	35		
DEMOKRACIJA IN ČLOVEKOVE PRAVICE .	41		
Demokracija in človekove pravice	42		
DEMOKRACIJA V REPUBLIKI SLOVENIJI IN			
EVROPSKI UNIJI TER AKTIVNO			
DRŽAVLJANSTVO	47		
Demokracija v Republiki Sloveniji in			
Evropski uniji ter aktivno državljanstvo	48		
FINANCE, GOSPODARSTVO IN			
POTROŠNIŠKA DRUŽBA.....	54		
Finance, gospodarstvo in potrošniška			
družba	55		
GLOBALNI IZZIVI	60		
Globalni izzivi	61		
VIRI IN LITERATURA PO POGlavJIH.....	66		
Didaktična priporočila.....	66		
Etično delovanje posameznika v			
skupnosti	68		
ETIČNO DELOVANJE POSAMEZNIKA			
V SKUPNOSTI.....	68		
Življenje v sodobni družbi	69		
ŽIVLJENJE V SODOBNI DRUŽBI	69		

OPREDELITEV PREDMETA

NAMEN PREDMETA

Temeljni namen predmeta je opolnomočiti učence, da postanejo etični in kritično razmišljujoči aktivni demokratični državljani, ki svoje odločitve in delovanje gradijo na znanju in etični senzibilnosti ter bodo pripravljeni prevzeti odgovornost zase in za skupnosti na lokalni, nacionalni ter globalni ravni.

Učenci pri predmetu izgrajujejo temeljna družboslovno-humanistična znanja s poudarkom na etičnem mišljenju in delovanju, medijski, politični, ekonomski in finančni pismenosti, ki so potrebna za razumevanje in presojanje procesov, načinov odločanja in delovanje v sodobni družbi. Učenci krepijo vrednote demokratične kulture ter oblikujejo stališča in odnos do ključnih vprašanj, povezanih z vlogo državljana v najširšem pomenu in njegovo vpetostjo v ožje in širše družbeno okolje.

Predmet pri učencih spodbuja prepoznavo in presojo družbenih in etičnih dilem ter vprašanj, razvoj veščin kritičnega, ustvarjalnega, sodelovalnega in skrbnostnega mišljenja ter komuniciranja. Učencem omogoča načrtovanje, izvedbo in refleksijo dejavnosti z namenom angažiranega etičnega in demokratičnega delovanja za uresničevanje trajnostne in pravičnejše družbe ter rabo digitalne tehnologije za namene državljanske participacije ter učinkovite in konstruktivne interakcije z drugimi.

Cilji predmeta, prepleteni s skupnimi cilji, spodbujajo učence h krepitvi demokratičnih stališč, vrednot in odnosov. Poudarjajo spoštljivo komunikacijo, konstruktivno sodelovanje, zmožnost zavzemanja večperspektivnosti in krepitev zavedanja o nujnosti lastnega prispevka k trajnostni družbi.

TEMELJNA VODILA PREDMETA

Predmet je zasnovan tako, da z raznolikimi didaktičnimi pristopi, metodami in oblikami dela približa učencem ključna področja sodobnega družbenega življenja, v katera so pomembno vpeti tudi mladi. Učenci se učijo sobivanja v demokratični kulturi ob neposrednih izkušnjah iz vsakdanjega življenja, zato je ključno, da pouk domovinske in državljanske kulture in etike odseva prav te.

Učitelj uresničuje vsebinske in procesne cilje predmeta ter skupne cilje skozi dejavnosti, ki zagotavljajo aktivno vlogo učencev. Učenci prek sodelovanja in delovanja v razredu in širšem družbenem okolju pridobivajo trajnejše znanje in veščine za etično in aktivno državljanstvo ter razvijajo zavedanje, da je s sodelovanjem in spoštljivim dialogom mogoče ustvariti varno in vključujočo družbeno klimo za kakovostno sobivanje vseh članov družbe.

Učenci z izgrajevanjem in negovanjem skrbnostnih, sodelovalnih in demokratičnih odnosov v oddelku ponotranjajo zavedanje, da demokratična družba lahko kakovostno, stabilno in vključujoče deluje le, če so njeni posamezniki etični in usmerjeni v delovanje za skupno dobro, proaktivni, informirani, odgovorno družbeno kritični in če premorejo določeno mero državljanskega poguma.

Učitelj razvija poznavanje temeljnih pojmov in konceptov, ki jih opredeljuje učni načrt, postopoma ter v varnem in spodbudnem učnem okolju, ki naj bo naravnano v aktivno in sodelovalno učenje. Posebna pozornost je naravnana na didaktične strategije, metode in oblike dela, ki omogočajo aktivno in avtentično učenje, aktualizacijo, spremljanje družbenega in političnega dogajanja, ter na proces lastnega učenja (npr. na spremljanje veščin sodelovanja, komunikacije, odgovornost za doseg zastavljenega cilja in nadzor nad procesom učenja, na refleksijo ter sposobnost za uravnoteženo ter kritično evalvacijo in samoevalvacijo).

OBVEZUJOČA NAVODILA ZA UČITELJE

Demokratično državljsko udejstvovanje so tesno povezani s predznanjem, z izkušnjami učencev in refleksijo izkustva, zato je potrebno zagotoviti varno, spodbudno in izkustveno učno okolje, v katerem sta učencem omogočena visoka stopnja participacije ter sodelovanje pri dejavnostih v ožjih (oddelčni, šolski, lokalni) in širših skupnostih.

Vloga učitelja naj ne bo le posredovanje teoretičnega znanja, temveč omogočanje dejavnosti in situacij, v katerih teoretično znanje dobiva kontekst, pomen, smisel in relevantnost. S svojim strokovnim znanjem in etično držo naj bo učitelj pomemben sooblikovalec demokratičnega učnega okolja in skrbnik razredne/šolske skupnosti.

Za uresničenje demokratične kulture, ki je osrednji cilj predmeta, je pomembno tudi, da učitelj spodbuja izvajanje medpredmetnega in vsešolskega pristopa.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

KAŽIPOT PO DIDAKTIČNIH PRIPOROČILIH

Razdelke *Kažipot po didaktičnih priporočilih*, *Splošna didaktična priporočila* in *Splošna priporočila za vrednotenje znanja* je pripravil Zavod RS za šolstvo.

Didaktična priporočila prinašajo učiteljem napotke za uresničevanje učnega načrta predmeta v pedagoškem procesu. Zastavljena so večplastno, na več ravneh (od splošnega h konkretnemu), ki se medsebojno prepletajo in dopolnjujejo.

» Razdelka *Splošna didaktična priporočila* in *Splošna priporočila za vrednotenje znanja* vključujeta krovne usmeritve za načrtovanje, poučevanje in vrednotenje znanja, ki veljajo za vse predmete po celotni izobraževalni vertikali. Besedilo v teh dveh razdelkih je nastalo na podlagi *Usmeritev za pripravo didaktičnih priporočil k učnim načrtom za osnovne šole in srednje šole* (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/3ladrdi>) ter *Izhodišč za prenovo učnih načrtov v osnovni šoli in gimnaziji* (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/plw0909>) in je v vseh učnih načrtih enako.

» Razdelek *Specialnodidaktična priporočila področja/predmeta* vključuje tista didaktična priporočila, ki se navezujejo na področje/predmet kot celoto. Zajeti so didaktični pristopi in strategije, ki so posebej priporočeni in značilni za predmet glede na njegovo naravo in specifikke.

Učni načrt posameznega predmeta je členjen na *teme*, vsaka tema pa se lahko nadalje členi na *skupine ciljev*.

» Razdelka *Didaktična priporočila za temo* in *Didaktična priporočila za skupino ciljev* vključujeta konkretne in specifične napotke, ki se nanašajo na poučevanje določene teme oz. skupine ciljev znotraj teme. Na tem mestu so izpostavljene preverjene in učinkovite didaktične strategije za poučevanje posamezne teme ob upoštevanju značilnosti in vidikov znanja, starosti učencev, predznanja, povezanosti znanja z drugimi predmeti/področji ipd. Na tej ravni so usmeritve lahko konkretizirane tudi s primeri izpeljave oz. učnimi scenariji.

Didaktična priporočila na ravni skupine ciljev zaokrožujeta razdelka *Priporočeni načini izkazovanja znanja* in *Opisni kriteriji*, ki vključujeta napotke za vrednotenje znanja (spremljanje, preverjanje, ocenjevanje) znotraj posamezne teme oz. skupine ciljev.

SPLOŠNA DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Učitelj si za uresničitev ciljev učnega načrta, kakovostno učenje ter optimalni psihofizični razvoj učencev prizadeva zagotoviti varno in spodbudno učno okolje. V ta namen pri poučevanju uporablja raznolike didaktične strategije, ki vključujejo učne oblike, metode, tehnike, učna sredstva in gradiva, s katerimi učencem omogoča aktivno sodelovanje pri pouku, pa tudi samostojno učenje. Izbira jih premišljeno, glede na namen in naravo učnih ciljev ter glede na učne in druge, za učenje pomembne značilnosti posameznega učenca, učne skupine ali oddelka.

Varno in spodbudno učno okolje učitelj zagotavlja tako, da:

- » spodbuja medsebojno sprejemanje, sodelovanje, čustveno in socialno podporo;
- » neguje vedoželjnost, spodbuja interes in motivacijo za učenje, podpira razvoj različnih talentov in potencialov;
- » učence aktivno vključuje v načrtovanje učenja;
- » kakovostno poučuje in organizira samostojno učenje (individualno, v parih, skupinsko) ob različni stopnji vodenja in spodbujanja;
- » učencem omogoča medsebojno izmenjavo znanja in izkušenj, podporo in sodelovanje;
- » prepozna in pri poučevanju upošteva predznanje, skupne in individualne učne, socialne, čustvene, (med)kulturne, telesne in druge potrebe učencev;
- » učencem postavlja ustrezno zahtevne učne izzive in si prizadeva za njihov napredek;
- » pri učencih stalno preverja razumevanje, spodbuja ozaveščanje in usmerjanje procesa lastnega učenja;
- » proces poučevanja prilagaja ugotovitvam sprotne spremljanja in preverjanja dosežkov učencev;
- » omogoča povezovanje ter nadgrajevanje znanja znotraj predmeta, med predmeti in predmetnimi področji;
- » poučuje in organizira samostojno učenje v različnih učnih okoljih (tudi virtualnih, zunaj učilnic), ob uporabi avtentičnih učnih virov in reševanju relevantnih življenjskih problemov in situacij;
- » ob doseganju predmetnih uresničuje tudi skupne cilje različnih področij (jezik, državljanstvo, kultura in umetnost; trajnostni razvoj; zdravje in dobrobit; digitalna kompetentnost; podjetnost).

Učitelj pri uresničevanju ciljev in standardov znanja učnega načrta učencem omogoči prepoznavanje in razumevanje:

- » smisla oz. namena učenja (kaj se bodo učili in čemu);
- » uspešnosti lastnega učenja oz. napredka (kako in na temelju česa bodo vedeli, da so pri učenju uspešni in so dosegli cilj);

- » pomena različnih dokazov o učenju in znanju;
- » vloge povratne informacije za stalno izboljševanje ter krepitev občutka »zmorem«;
- » pomena medvrstniškega učenja in vrstniške povratne informacije.

Za doseganje celostnega in poglobljenega znanja učitelj načrtuje raznolike predmetne ali medpredmetne učne izzive, ki spodbujajo učence k aktivnemu raziskovanju, preizkušanju, primerjanju, analiziranju, argumentiranju, reševanju avtentičnih problemov, izmenjavi izkušenj in povratnih informacij. Ob tem nadgrajujejo znanje ter razvijajo ustvarjalnost, inovativnost, kritično mišljenje in druge prečne veščine. Zato učitelj, kadar je mogoče, izvaja projektni, problemski, raziskovalni, eksperimentalni, izkustveni ali praktični pouk in uporablja temu primerne učne metode, pripomočke, gradiva in digitalno tehnologijo.

Učitelj upošteva raznolike zmožnosti in potrebe učencev v okviru notranje diferenciacije in individualizacije pouka ter personalizacije učenja s prilagoditvami, ki obsegajo:

- » učno okolje z izbiro ustreznih didaktičnih strategij, učnih dejavnosti in oblik;
- » obsežnost, zahtevnost in kompleksnost učnih ciljev;
- » raznovrstnost in tempo učenja;
- » načine izkazovanja znanja, pričakovane rezultate ali dosežke.

Učitelj smiselno upošteva načelo diferenciacije in individualizacije tudi pri načrtovanju domačega dela učencev, ki naj bo osmišljeno in raznoliko, namenjeno utrjevanju znanja in pripravi na nadaljnje učenje.

Individualizacija pouka in personalizirano učenje sta pomembna tudi za razvijanje talentov in potencialov nadarjenih učencev. Še posebej pa sta pomembna za razvoj, uspešno učenje ter enakovredno in aktivno vključenost učencev s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami, z učnimi težavami, dvojno izjemnih, priseljencev ter učencev iz manj spodbudnega družinskega okolja. Z individualiziranimi pristopi preko inkluzivne poučevalne prakse učitelj odkriva in zmanjšuje ovire, ki učencem iz teh skupin onemogočajo optimalno učenje, razvoj in izkazovanje znanja, ter uresničuje v individualiziranih programih in drugih individualiziranih načrtih načrtovane prilagoditve vzgojno-izobraževalnega procesa za učence iz specifičnih skupin.

SPLOŠNA PRIPOROČILA ZA VREDNOTENJE ZNANJA

Vrednotenje znanja razumemo kot ugotavljanje znanja učencev skozi celoten učni proces, tako pri spremljanju in preverjanju znanja (ugotavljanje predznanja in znanja učenca na vseh stopnjah učenja), kot tudi pri ocenjevanju znanja.

V prvi fazi učitelj kontinuirano spremlja in podpira učenje, preverja znanje vsakega učenca, mu nudi kakovostne povratne informacije in ob tem ustrezno prilagaja lastno poučevanje. Pred začetkom učnega procesa učitelj najprej aktivira in ugotavlja učenčevo predznanje in ugotovitve

uporabi pri načrtovanju pouka. Med učnim procesom sproti preverja doseganje ciljev pouka in standardov znanja ter spremlja in ugotavlja napredek učenca. V tej fazi učitelj znanja ne ocenjuje, pač pa na osnovi ugotovitev sproti prilagaja in izvaja dejavnosti v podporo in spodbudo učenju (npr. dodatne dejavnosti za utrjevanje znanja, prilagoditve načrtovanih dejavnosti in nalog glede na zmožnosti in potrebe posameznih učencev ali skupine).

Učitelj pripomore k večji kakovosti pouka in učenja, tako da:

- » sistematično, kontinuirano in načrtno pridobiva informacije o tem, kako učenec dosega učne cilje in usvaja standarde znanja;
- » ugotavlja in spodbuja razvoj raznolikega znanja – ne le vsebinskega, temveč tudi procesnega (tj. spretnosti in veščin), spremlja in spodbuja pa tudi razvijanje odnosnega znanja;
- » spodbuja učenca, da dosega cilje na različnih taksonomskih ravneh oz. izkazuje znanje na različnih ravneh zahtevnosti;
- » spodbuja uporabo znanja za reševanje problemov, sklepanje, analiziranje, vrednotenje, argumentiranje itn.;
- » je naravnán na ugotavljanje napredka in dosežkov, pri čemer razume, da so pomanjkljivosti in napake zlasti priložnosti za nadaljnje učenje;
- » ugotavlja in analizira učenčevo razumevanje ter odpravlja vzroke za nerazumevanje in napačne predstave;
- » učenca spodbuja in ga vključuje v premisleke o namenih učenja in kriterijih uspešnosti, po katerih vrednoti lastno učno uspešnost (samovrednotenje) in uspešnost vrstnikov (vrstniško vrednotenje);
- » učencu sproti podaja kakovostne povratne informacije, ki vključujejo usmeritve za nadaljnje učenje.

Ko so dejavnosti prve faze (spremljanje in preverjanje znanja) ustrezno izpeljane, sledi druga faza, ocenjevanje znanja. Pri tem učitelj učencu omogoči, da lahko v čim večji meri izkaže usvojeno znanje. To doseže tako, da ocenjuje znanje na različne načine, ki jih je učenec spoznal v procesu učenja. Pri tem upošteva potrebe učenca, ki za uspešno učenje in izkazovanje znanja potrebuje prilagoditve.

Učitelj lahko ocenjuje samo znanje, ki je v učnem načrtu določeno s standardi znanja. Predmet ocenjevanja znanja niso vsi učni cilji, saj vsak cilj nima z njim povezanega specifičnega standarda znanja. Učitelj ne ocenjuje stališč, vrednot, navad, socialnih in čustvenih veščin ipd., čeprav so te zajete v ciljih učnega načrta in jih učitelj pri učencu sistematično spodbuja, razvija in v okviru prve faze tudi spremlja.

Na podlagi standardov znanja in kriterijev uspešnosti učitelj, tudi v sodelovanju z drugimi učitelji, pripravi kriterije ocenjevanja in opisnike ter jih na ustrezen način predstavi učencu. Če učenec v procesu učenja razume in uporablja kriterije uspešnosti, bo lažje razumel kriterije ocenjevanja.

Ugotovitve o doseganju standardov znanja, ki temeljijo na kriterijih ocenjevanja in opisnikih, se izrazijo v obliki ocene.

Učitelj z raznolikimi načini ocenjevanja omogoči izkazovanje raznolikega znanja (védenje, spretnosti, veščine) na različnih ravneh. Zato poleg pisnih preizkusov znanja in ustnih odgovorov ocenjuje izdelke (pisne, likovne, tehnične, praktične in druge za predmet specifične) in izvedbo dejavnosti (govorne, gibalne, umetniške, eksperimentalne, praktične, multimedijske, demonstracije, nastope in druge za predmet specifične), s katerimi učenec izkaže svoje znanje.

SPECIALNODIDAKTIČNA PRIPOROČILA PODROČJA/PREDMETA

Demokracija in etika

V svet osredinjeno učenje (Biesta, 2021), ki naj ga v ospredje poučevanja in učenja postavlja učitelj domovinske in državljanske kulture in etike (DKE), izhaja iz razumevanja, da je svet, v katerem živimo, tako družbeni kot naravni, pri čemer gre tako za vprašanja demokracije kot skrbi za okolje. Svet nam namreč postavlja meje in omejitve za to, kaj lahko pričakujemo od njega in počnemo z njim. Etika pa se nanaša predvsem na raziskovanje odgovorov na vprašanje, kako dobro in kakovostno živeti ter sobivati v takšnem kompleksnem svetu. Zato naj učitelj pri učencih gradi razumevanje demokracije v širšem pomenu – kot načina življenja v skupnosti, ki udejanja občečloveške vrednote ter spoštuje človekovo dostojanstvo. Na tak način ključna koncepta predmeta DKE – demokracija in etika – postaneta neizbežni del učenčevega učenja in življenja. Tako zasnovan pouk pa pri učencih razvija in krepi razumevanje kompleksnosti sveta in odnosov, kritično in analitično mišljenje, odgovornost, sodelovanje in etično delovanje ter motivacijo za obstajanje in sobivanje tako v svetu kot z njim.

Učno okolje in vloga učitelja

Cilji, standardi znanja in teme predmeta DKE narekujejo nujnost zagotavljanja takega učnega okolja v razredu in šoli, ki učencem omogoča neposredno doživljanje in refleksijo izkušnje demokratične kulture. Zato naj učitelj sooblikuje učno okolje z učenci tako, da bo vsem učencem omogočeno neposredno doživljanje in prakticiranje načel demokracije: tj. omogoča, da se pri pouku izkazuje spoštovanje dostojanstva vsakega udeleženca (učenca in učitelja), sodelovanje za doseganje ciljev v dobrobit skupnosti, aktivno poslušanje, soočanje raznolikih stališč, argumentirano razpravljanje, postavljanje kakovostnih in raziskovalnih vprašanj, strpno in spoštljivo komuniciranje ter konstruktivno reševanje konfliktov.

Razred učencev z vso pestrostjo in raznolikostjo odseva družbeno okolje v malem. To dejstvo naj bo učiteljevo izhodišče načrtovanja in izvajanja pouka DKE. Da lahko učitelj vzpostavi povezavo med cilji, standardi znanja in temami učnega načrta z neposredno življenjsko izkušnjo bivanja v kompleksnem svetu, je nujno, da omogoči učencem izražanje svoje raznolikosti in individualnosti.

Pomemben cilj predmeta je prav tako spodbujanje učencev za delovanje v skladu s temeljnimi demokratičnimi vrednotami in etičnimi načeli. Zato naj učitelj obravnavane cilje povezuje z učenčevim ožjim ali širšim okoljem, aktualnim dogajanjem, njegovimi interesi in pobudami ter tako oblikuje avtentične/relevantne življenjske učne situacije, ki imajo pomembne praktične posledice tako za učence kot za skupnosti, v katerih učenci živijo oziroma delujejo.

Povezovanje ciljev učnega načrta znotraj teme in med temami

Učni načrt je razdeljen na šest tem s cilji in standardi znanja, ki se med seboj povezujejo in dopolnjujejo. Učitelj k obravnavi tem pristopa celostno, kar pomeni, da ne obravnava ciljev teme nujno v zapisanem sosledju, temveč izbere ustrezne cilje teme, jih poveže med seboj, lahko pa jih povezuje tudi z izbranimi cilji drugih tem. Izhajajoč iz realnih življenjskih situacij – lokalnega okolja – in v povezavi z aktualnimi družbenimi vprašanji, učenci znanje osmišljajo in ga povezujejo z lastno življenjsko izkušnjo. S takim celostnim in interdisciplinarnim pristopom pa učitelj racionalno izkoristi tudi omejen obseg ur pouka DKE.

Vertikalno in horizontalno povezovanje, vsešolski pristop in sodelovanje z okoljem

Didaktična priporočila za vsako temo vključujejo predvideno predznanje učencev (povzetek znanj in veščin, ki so jih učenci po vertikali že obravnavali). Da lahko učitelj gradi na tem, je nujno, da pozna cilje in vsebine drugih učnih načrtov. Pomembno je, da se usklajuje z učitelji posameznih predmetov in izvajalci drugih dejavnosti na šoli. Pouk naj načrtuje tako z vertikalno nadgradnjo kot s horizontalnim (eno- ali večpredmetnim, tj. medpredmetnim/interdisciplinarnim) povezovanjem, saj se cilji in teme različnih predmetov povezujejo in/ali nadgrajujejo v ciljih učnega načrta za predmet DKE.

Učitelj lahko vzpostavi enopredmetne ali večpredmetne interdisciplinarne povezave z drugimi predmeti z različnimi povezovalnimi elementi, kot so vsebina, koncept, veščina, oblika ali metoda dela, dejavnost, miselni proces, kompetenca (Rutar Ilc idr., 2010, str. 111), ali z izbranimi skupni cilji.

Oddelčna in šolska skupnost ter dejavnosti šole, v katere so učenci pomembno vpeti, so priložnost za učitelja, da z njimi poveže tudi cilje pouka DKE. S tem in v sodelovanju z okoljem pomembno vzpostavlja življenjskost oziroma avtentičnost ter smiselnost učnih situacij in tako prispeva h gradnji kulture šole (vsešolski pristop) ter povezovanju z (lokalnim ali širšim) okoljem.

Participacija, sodelovanje, komuniciranje in odločanje

Učitelj naj načrtuje pouk DKE tako, da bosta s tem zagotovljena učenčeva participacija in odločanje, ter spodbuja razvoj veščin sodelovanja in komuniciranja. Dejavnosti so lahko izvedbeno preproste in krajše ali kompleksnejše in daljše, lahko potekajo v različnih kontekstih (poleg pouka v razredu tudi v šolskem in lokalnem okolju). Učitelj naj načrtuje tudi čas za postavljanje osebnih ciljev učenja, spremljanje in (samo)vrednotenje ter (samo)refleksijo izkušenj participacije, sodelovanja, komuniciranja in odločanja. Pomembno je, da učitelj skrbno načrtuje tudi dejavnosti, ki vključujejo učni pogovor.

Kritično in sistemsko mišljenje

Učitelj naj učenje veščin kritičnega in sistemaškega mišljenja sistematično vključuje v pouk DKE, učencem učenje veščin naredi tudi vidno in načrtuje dejavnosti, ki omogočajo, da učenci postavljajo kakovostna vprašanja. To lahko izvede ob podpori različnih strategij in tehnik, orodij in grafičnih organizatorjev (gl. Rupnik Vec in Kompare, 2006; Kompare in Rupnik Vec, 2016).

Skozi proces načrtnega spodbujanja kritičnega mišljenja ne poteka le učenčeva (samo)refleksija, temveč v dialogu z drugimi tudi učenje strpnosti do drugačnih pogledov, dopuščanje večperspektivnosti in nedorečenosti, krepitev empatije in sočutja, odrekanje egocentrizmu ipd. »Zato se vzgajanje za kritičnost lahko dogaja predvsem v avtentičnih učnih in vzgojnih kontekstih, tj. ob razmišljanju in razpravljanju o problemih, ki so realni, kompleksni, največkrat interdisciplinarni ter za mladega človeka relevantni. Kritičnost pa lahko spodbuja zgolj učitelj, ki je sam več kritični mislec in ki so zanj intelektualna poštenost, intelektualna skromnost in izogibanje (preuranjeni) sodbi temeljne intelektualne vrline in vrednote.« (Rupnik Vec, 2019)

Sistemsko mišljenje pomeni sposobnost razumevanja kompleksne strukture številnih elementov ter njihovih kompleksnih odnosov. Pri pouku DKE se razvijanje sistemaškega mišljenja nanaša predvsem na vzpostavljane učnih situacij, ki predvidevajo globlje razumevanje družbenih, ekonomskih in političnih sistemov, procesov in pojavov ter na reševanje relevantnih življenjskih problemov in situacij. Učitelj naj oblikuje takšne dejavnosti, ki pri učencih omogočajo spoznavanje odnosov in povezav ter učinkov med elementi in pojavi. S tem pri učencih razvijamo zavedanje, da smo vsi del sistema, da vplivamo na druge in okolje ter da so učinki tudi v obratni smeri.

Večperspektivnost, refleksija in transformativno učenje

Za celovito razumevanje kompleksnih družbenih vprašanj, dogodkov in procesov je treba v učne situacije sistematično vključevati priložnosti za razvijanje večperspektivnosti, tj. vključevanja raznolikih perspektiv. Večperspektivnost omogoča, da učenci prepoznajo in razumejo različne poglede, interese in izkušnje, spodbuja razvoj kritičnega mišljenja, krepi sodelovanje, prispeva h konstruktivnemu reševanju konfliktov, razvijanju empatije, h krepitvi vrednot demokratične družbe (npr. pluralizma, svobode izražanja, enakosti) in strpnosti.

Učitelj naj nameni posebno pozornost vključevanju (samo)refleksije in (samo)vrednotenja v učni proces. Refleksija je pomemben del izkustvenega učenja, ki jo omogočajo kakovostna, odprta vprašanja. Z refleksijo učenec izgrajuje predstavo o svojem znanju, veščinah in zmožnostih ter na podlagi spoznanj načrtuje in spreminja nadaljnje delovanje in učenje. Dejavnosti so lahko raznolike: reflektivni zapis o svojih izkušnjah, razmišljanjih in učenju, kar spodbuja introspekcijo in globlje razumevanje tematik; razmišljanje o tem, kaj so se naučili in kako bi lahko svoje znanje uporabili v prihodnosti. To lahko vključuje npr. pisanje dnevnikov, skupinske diskusije ali pripravo poročil.

V kontekstu pouka DKE gre pri transformativnem učenju za pedagoški pristop, ki poudarja pomen izkušnje in njenega vpliva na spremembo prepričanj in vrednot učenca. Osredotoča se na kritično presojo lastnih prepričanj, vrednot, stališč in perspektiv (ki so pogosto nekritično prevzete) in na spreminjanje lastnih konceptov in interpretacij pri razumevanja samega sebe,

sveta in delovanja ter na oblikovanje novih stališč in vzorcev mišljenja, ki imajo za učence večjo veljavnost.

Učitelj transformativno učenje pri pouku DKE spodbuja in razvija skozi kritično refleksijo (npr. z analizo lastnih prepričanj, vrednot, stališč), pogovor (izmenjavo stališč in izkušenj, kar spodbuja razumevanje različnih perspektiv in skupno učenje) in argumentirano razpravo (na podlagi dokazov in logike, kar spodbuja razvoj kritičnega mišljenja in oblikovanje na znanju utemeljenih stališč) ter z vključevanjem obravnave čustvenih reakcij in notranjih konfliktov, ki spremljajo proces prepričanj in vrednot.

Aktivno učenje in avtentične učne situacije

Aktivno učenje temelji na širokem spektru didaktičnih strategij, vključno z različnimi oblikami, metodami, tehnikami, učnimi sredstvi in gradivi.. Te vsem učencem omogočajo vključevanje in aktivno vlogo pri učenju. Pri pouku DKE učitelj načrtuje učne situacije z uporabo raznolikih didaktičnih strategij (npr. izkustveno, projektno, problemsko učenje, učenje z raziskovanjem, obrnjeno učenje, avtentični pouk, pouk na prostem oziroma v okolju). Didaktične strategije so kompleksne, časovno daljše in vključujejo raznolike učne metode in oblike, učitelj pa glede na cilje, vsebine in skupino učencev, ki jo poučuje, izbere tiste, ki podpirajo aktivno učenje. Učitelj naj izbira takšne oblike dela, ki omogočajo čim bolj kakovostno izkušnjo sodelovanja in komuniciranja z drugimi (npr. samostojno delo v skupinah in paru) in jih prepleta z individualnimi.

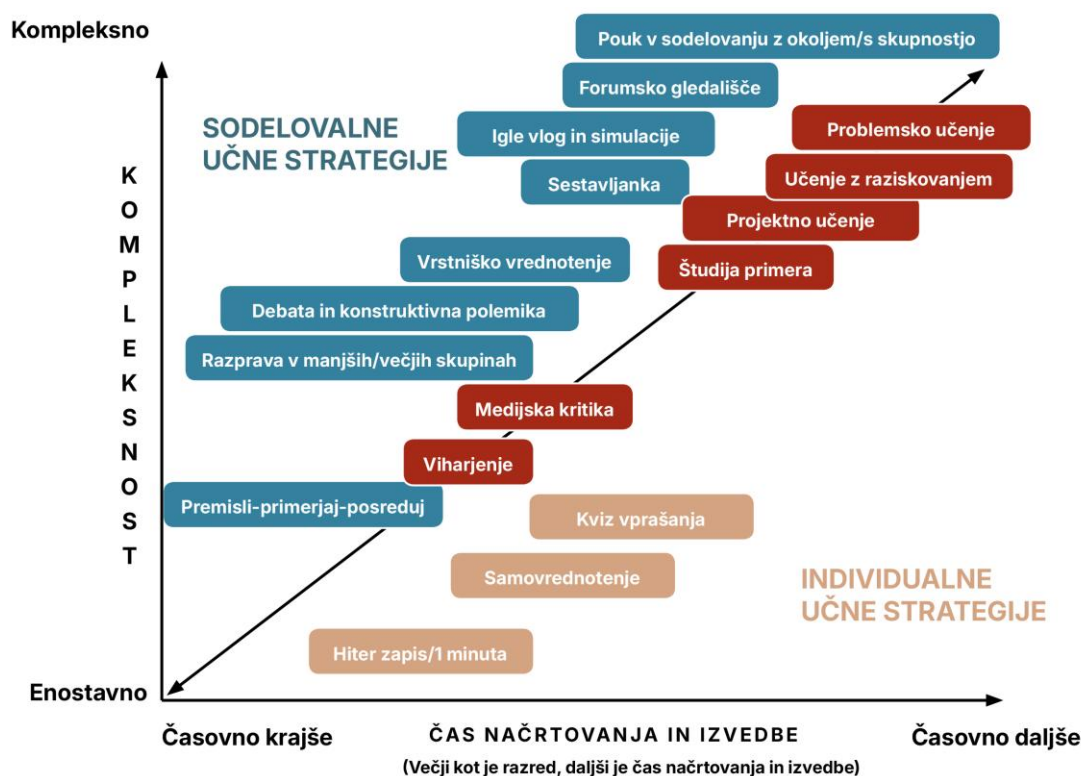
Uporaba didaktičnih strategij učitelju predmeta DKE omogoča, da povezuje različne cilje tako znotraj posamezne teme kot med temami sami.

Avtentične učne situacije so tiste, ki v učnem procesu predstavljajo realen življenjski izziv, so podobne dejanskim, vsakdanjim problemskim situacijam. Ker poustvarjajo realne življenjske situacije, je tudi reševanje avtentičnih nalog podobno reševanju realnih izzivov oziroma problemov. Učencem omogočajo prenos in uporabo znanja v reševanje realnega problema, zahtevajo sistemski pristop (realni problemi so interdisciplinarni), podjetnost, samoiniciativnost, iznajdljivost in ustvarjalnost, kar prispeva k osmišljanju znanja in s tem učenja. Učitelj naj v pouk DKE sistematično vključuje reševanje avtentičnih problemov, saj to učencem omogoča, da se neposredno soočijo z realnimi družbenimi izzivi in iščejo trajnostne rešitve.

K spodbujanju avtentičnega učenja narekujejo tudi standardi znanja, pri katerih morajo učenci na primerih (bodisi tistih, ki jih pripravi učitelj, bodisi tistih, ki jih navede učenec) izkazati določeno znanje in njegovo uporabo.

Učitelj naj v pouk vključuje metode dela, kot so strukturirane, argumentirane razprave, zastavljanje kakovostnih in problemskih vprašanj, simulacije in igre vlog, načrtovanje in izvajanje (družbeno odgovornih) projektov, iskanje in predlaganje inovativnih rešitev, intervjujev, raziskav, analizo in kritično presojo tekstov (besedil, fotografij ipd.).

Slika 1: Učne strategije glede na kompleksnost in časovno dimenzijo

(Prirejeno po: *Active Learning at the University of Toronto*, b.d. in O'Neal, C. in Pinder-Grover, T.: *Active Learning in Your Classroom*, b. d.)

Kontroverzne teme

Svet Evrope (2020) je kontroverzne teme opredelil kot tiste, ki zbuja močna čustva in delijo mnenja v skupnostih in družbi. Običajno vključujejo sporne izjave, nasprotujoče si vrednote in prepričanja, med seboj nasprotujoča in tekmujoča dejstva, polarizirana stališča, nasprotja interesov, sumničavost in pomanjkanje zaupanja ter podcenjevanje drugega.

Za obravnavo kontroverznih vsebin ali tem so nujni dobra vsebinska in metodična priprava, navezava na cilje učnega načrta in pristop k temam na abstraktni ravni in ob uporabi konceptov. Predpogoj za takšno obravnavo je vzpostavitev odprtega in varnega učnega okolja, saj je osrednja metoda dela pogovor, v kateri ima učitelj kot vodja pogovora osrednjo vlogo. Pomembno je, da učitelj z učenci sooblikuje jasna pravila pogovora (kriterije uspešnosti) in ne ignorira nestrpnih pripomb, ki ne bi bile obravnavane oziroma so neraziskane. Učitelj učence v pogovoru usmerja, uvaja nove argumente in jih opominja na skupaj sprejeta temeljna pravila. Ker kontroverzne vsebine/teme vključujejo tudi močna čustva, je pomembno, da jih učitelj povezuje z znanjem in strategijami upravljanja z močnimi čustvi tako pri učencih kot pri sebi. Pomembni elementi tega so refleksija in samorefleksija (razvijanje metakognicije), učiteljeva demokratična državljska drža (temelj razprav je spoštovanje človekovega dostojanstva) in proaktivna naravnost (da npr. po potrebi razpravo prekine, z namenom, da zagotovi smernice in njeno strukturo).

Učenci ob poučevanju kontroverznih tem pridobivajo znanje in širše razumevanje sveta. Obravnava takih vsebin spodbuja kritično in analitično mišljenje, krepi demokratično participacijo mladih, razkriva dezinformacije in lažne novice, pouk v šoli naredi realnejši, omogoča samozaupanje in občutek edinstvene učinkovitosti (Svet Evrope, 2020), boljše »zastopanoost tistih interpretacij o določenem družbenem pojavu oz. problemu, ki je bil do zdaj postavljen na rob ali pa je bil iz različnih razlogov izključen iz družbenega dogajanja, /.../ spoznavanje različnosti in s tem povezano razbijanje predsodkov in stereotipov, hkrati pa tudi krepitev kulturnega kapitala posameznika in spodbujanje strpnosti in medsebojnega spoštovanja« (Sardoč, 2017).

Primer temeljnih pravil ob obravnavi kontroverznih vsebin/tem (ključno je sooblikovanje z učenci)

- » Istočasno lahko govori le eden (brez prekinjanja).
- » Izkazujemo spoštovanje do stališč drugih (odprtost za različne perspektive).
- » Razpravljamo in preizprašujemo ideje, ne ljudi (prepoved osebnih napadov).
- » Uporabljamo primeren jezik (vzdrževanje načela ničelne tolerance do nestrpnosti, npr. brez seksističnih idr. komentarjev).
- » Vsak lahko izrazi svoje stališče (zagotovimo, da bo slišan vsak in da bo njegov prispevek cenjen).
- » Navajamo razloge/utemeljitve za svoje stališče (odprtost za lastno vsebino, ki jo je treba proučiti).

Razprave: opomnik

Slabo načrtovane in vodene razprave lahko vodijo do zakoreninjenja izvornih stališč in do tega, da so nekatera čustva/stališča utišana, ignorirana in/ali zasmehovana. Zato je potrebna dobra priprava učitelja (in tudi razmislek o lastnih stališčih in predsodkih) ter kakšen je/bo njegov odziv – nevtralen na izjave s poslušanjem, parafraziranjem, zahtevo po dokazu/-ih, analiziranjem skritih predpostavk in zahtevo po drugih vidikih (razvijanje večperspektivnosti).

Razvijanje bralne pismenosti pri pouku DKE

Razvijanje bralne pismenosti pri predmetu mora prispevati k temu, da pri učencih okrepimo zanimanje za družbeno in politično dogajanje in procese, ki se odvijajo okoli njih. Spodbujanje branja je tako povezano s sledenjem aktualnim dogodkom doma in po svetu ter informiranostjo o možnih načinih participacije ter aktivnega delovanja. Učitelj naj z učenci uporablja raznolike tekste (pisne, govorne, vizualne, avdio, video, grafične, slikovne, digitalne) in oblikuje učne situacije, ob katerih bodo lahko učenci kritično dostopali do celovitega branja teh besedil. V tej vlogi bralna pismenost, osredotočena na kritično branje (analiza in argumentirano vrednotenje vsebine, razlikovanje dejstev od mnenj, oblikovanje lastnega mnenja ob kakovostnih dokazih iz besedila, kritično presojanje različnih delov besedila ipd.), prispeva k državljanski pismenosti.

Učitelj naj pri učencih spodbuja in razvija:

- » zmožnost izražanja v različnih besedilnih vrstah (referat, plakat, povzetek, miselni vzorec, opis, pogovor, debata, igra vlog itd.);
- » izražanje z ustrezno terminologijo predmeta;
- » redno branje raznolikih bralnih gradiv, ki jih skupaj poglobljeno analizirajo in kritično vrednotijo;
- » sporazumevalne zmožnosti skozi nenasilno komunikacijo.

Vloga skupnih ciljev pri pouku DKE

» Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost

Natančna in dosledna raba strokovne terminologije (pojmi, koncepti) in samo razumevanje pojmov na ravni logičnih povezav je ključno za doseganje ciljev predmeta DKE ^{SC}(1.1.2.1), ^{SC}(1.1.5.1). Učitelj mora pri učencih tako ustno kot pisno razvijati in spodbujati natančno rabo strokovnega jezika ^{SC}(1.1.2.2), zato naj se izogiba pretiranemu vsebinskemu posploševanju v skrbi, da bi zahtevne koncepte približal učencem. Za pojasnjevanje in razvijanje zahtevnejših konceptov naj učitelj uporabi ustrezne didaktične strategije, metode in oblike dela ter diferencira, individualizira in personalizira pouk tudi ob podpori ustrezne strokovne literature in gradiv ^{SC}(1.1.4.1). Ob uresničevanju ciljev in vsebin, vezanih na raznolikosti (in ob diferenciaciji, individualizaciji ter personalizaciji), ter ob kritičnem ozaveščanju rabe raznolikih gradiv, prevajalnikov, velikih jezikovnih modelov in prevedenih spletnih strani uresničuje tudi skupni cilj, vezan na univerzalni sistem jezika kot sistema. ^{SC}(1.1.3.1)

V cilje predmeta DKE so v celoti umeščeni skupni cilji podpodročja državljanstvo:

- » Poznavanje in privzemanje človekovih pravic in dolžnosti kot temeljnih vrednot in osnov državljanske etike ^{SC}(1.2.1.1) ^{SC}(1.2.1.2) ^{SC}(1.2.1.3) ^{SC}(1.2.1.4) ^{SC}(1.2.1.5)
- » Etična refleksija ^{SC}(1.2.2.1) ^{SC}(1.2.2.2)
- » Sodelovanje z drugimi v skupnosti in za skupnost ^{SC}(1.2.3.1) ^{SC}(1.2.3.2)
- » Aktivno državljanstvo in politična angažiranost ^{SC}(1.2.4.1)
- » Znanje za kritično mišljenje, za aktivno državljansko držo ^{SC}(1.2.5.1)

Ob raziskovanju raznolikosti elementov kultur (npr. religije, običaji, jeziki) in materialne dediščine uresničujemo skupni cilj podpodročja kultura in umetnost. ^{SC}(1.3.2.1)

» Trajnostni razvoj

Cilji predmeta DKE so tesno povezani in prepleteni s področjem skupnih ciljev trajnostni razvoj, saj sta vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj dejansko aktivno državljanstvo v praksi. Skupni cilji tega področja so umeščeni v določene cilje predmeta in se uresničujejo prek vsebin in dejavnosti. Še posebej so poudarjeni cilji, vezani na podpodročja poosebljanje vrednot trajnostnosti ^{SC}(2.1.1.1) ^{SC}(2.1.2.1), ukrepanje za trajnostnost ^{SC}(2.4.1.1) ^{SC}(2.4.2.1) ^{SC}(2.4.3.1) in sprejemanje kompleksnosti v trajnostnosti (formuliranje problema, sistemsko in kritično mišljenje). ^{SC}(2.2.3.1) ^{SC}(2.2.1.2) ^{SC}(2.2.1.1)

» Zdravje in dobrobit

Skupni cilji področja zdravje in dobrobit so vključeni v posamezne cilje predmeta DKE s poudarkom na socialni in duševni dobrobiti. Učitelj jih uresničuje ob predmetnih ciljih prek vsebin in dejavnosti, ki omogočajo aktivno vlogo učencev, sodelovanje, komunikacijo, socialno zavedanje in zavedanje raznolikosti, razvijanje empatije, prosocialnega vedenja, večperspektivnosti ^{SC} (3.3.1.1) ^{SC} (3.3.1.2) ^{SC} (3.3.2.1) ^{SC} (3.3.3.2) ^{SC} (3.3.3.1) ^{SC} (3.3.4.1) ^{SC} (3.3.4.3) ^{SC} (3.3.4.2) ^{SC} (3.3.5.3) ^{SC} (3.3.5.1) ^{SC} (3.3.5.2) ter duševne dobrobiti, predvsem krepitev odgovornosti, avtonomije in skrbi za osebno integriteto ^{SC} (3.1.5.1). Skrb za telesno dobrobit uresničujemo ob umeščenosti skupnih ciljev, ki se veže na ukrepe za ohranjanje zdravja in varno ter odgovorno ravnanje, ki vključuje ohranjanje svojega zdravja in zdravja drugih. ^{SC} (3.2.4.1) ^{SC} (3.2.4.2)

» Digitalna kompetentnost

Tema *Demokracija v Republiki Sloveniji in Evropski uniji ter aktivno državljanstvo* vključuje predmetni cilj »učenec se povezuje in participira v skupinah in skupnostih z uporabo digitalnih tehnologij«, ki vključuje načrtno razvijanje dveh digitalnih kompetenc oziroma dveh skupnih ciljev tega področja:

» 2.3 DRŽAVLJANSKO UDEJSTVOVANJE Z UPORABO DIGITALNIH TEHNOLOGIJ (raven 3) ^{SC} (4.2.3.1)

» 2.4 SODELOVANJE Z UPORABO DIGITALNIH TEHNOLOGIJ (raven 3). ^{SC} (4.2.4.1)

Ta skupna cilja področja digitalna kompetentnost učitelj uresničuje skozi vsebine te teme, lahko pa tudi v povezavi s cilji drugih tem, npr. cilji oz. vsebine, povezane s spletnim bontonom, ^{SC} (4.2.5.1) vrednotenje podatkov, informacij in digitalnih vsebin ^{SC} (4.1.2.1) ter obravnavo vsebin, vezanih na varovanje okolja. ^{SC} (4.4.4.1)

» Podjetnost

Reševanje avtentičnih izzivov skozi projektni, problemski ali raziskovalni pouk je učinkovit in nujen pristop, ki omogoča učencem, da se neposredno soočijo z realnimi družbenimi izzivi in iščejo trajnostne rešitve v svojem okolju. Učenci tako prehajajo od zamisli in prepoznanih priložnosti k dejanjem oziroma ustvarjanju rešitev, ki imajo vrednost za skupnost (npr. učenci načrtujejo civilnodružbeno dejavnost). Učenci skupne cilje področja *podjetnost* razvijajo tudi ob načrtovanju in izvajanju dogodkov na šoli na temo, ki jo raziskujejo. Takšne in podobne dejavnosti omogočajo celostni razvoj podjetnostne kompetence pri učencih.

V ciljih predmeta DKE so poudarjeni skupni cilji področja podjetnost, ki se nanašajo na odkrivanje priložnosti, ^{SC} (5.1.1.1) ustvarjalnost in inovativnost, ^{SC} (5.1.2.1) ^{SC} (5.1.2.2) etično in trajnostno razmišljanje, ^{SC} (5.1.5.1) samozavedanje in samoučinkovitost, ^{SC} (5.2.1.1) motiviranost in vztrajnost, ^{SC} (5.2.2.1) finančno pismenost, ^{SC} (5.2.5.2) načrtovanje in upravljanje, ^{SC} (5.3.2.1) obvladovanje negotovosti, dvoumnosti in tveganja ^{SC} (5.3.3.2) in izkustveno učenje. ^{SC} (5.3.5.1) ^{SC} (5.3.5.3)

Notranja diferenciacija in individualizacija pouka ter personalizacija učenja

Eden od ključnih ciljev predmeta je pridobivanje znanja in razvijanje veščin, odnosov, vrednot in stališč, povezanih s sobivanjem v kompleksnem in raznolikem svetu, zato učiteljevo načrtovanje podpore različnim učencem in skupinam učencev v razredu, ki ga poučuje, zasleduje ta temeljni cilj.

Zagotavljanje kakovostnega pouka se izvaja z omogočanjem večje možnosti osebne izbire (večja diferenciacija poučevanja in raba obeh jezikov). Učitelj individualizira, diferencira in personalizira pouk skozi:

- » organizacijo učnega okolja (izbira didaktičnih strategij, metod in oblik dela, navodil in podpore učencem, npr. skozi projektno delo, individualno, v parih, v sodelovanju z drugimi),
- » uresničevanjem ciljev posameznih tem oziroma povezovanjem med njimi (npr. konkretnost, abstraktnost, raznolikost vsebin in virov/gradiva),
- » samim učnim procesom (npr. navodila za delo, postavljanje raznolikih vprašanj, načrtno spodbujanje kritičnega in systemskega mišljenja, kompleksnost dejavnosti, izbirnost predstavitve znanja, podpora ustvarjalnim, inovativnim idejam in pobudam),
- » raznolikimi načini izkazovanja znanja (avtentični in raznoliki izdelki oziroma rešitve izzivov, ustrezna refleksija in evalvacija).

Dokumentiranje procesa učenja (različni dokazi o učenju in znanju)

Pri pouku DKE prek raznolikih didaktičnih pristopov (in ob upoštevanju individualizacije, diferenciacije in personalizacije) nastajajo raznoliki dokazi o učenju in znanju učencev. Za vrednotenje procesa učenja in izkazovanje znanja z raznolikimi načini je nujno, da učitelj pri načrtovanju predvidi tudi raznolike dokaze učencev. Za zbiranje dokazov o učenju predlagamo oblikovanje in uporabo listovnika, ki je lahko v dogovoru z učenci delno ali v celoti tudi v elektronski obliki (npr. kadar gre za avdio/video dokaze, plakate).

TEME, CILJI, STANDARDI ZNANJA

ETIČNO DELOVANJE POSAMEZNIKA V SKUPNOSTI

OBVEZNO

OPIS TEME

Etika je filozofska disciplina, ki se ukvarja z vprašanji človekovega ravnanja in hotenja ter z analizo in razumevanjem pojmov, kot so dobro in slabo, prav in narobe, dolžnost, odgovornost, pravičnost, vrednota in vrlina. Etika ni zgolj teoretična disciplina, zato njeno bistvo pri predmetu domovinska in državljanska kultura in etika ni posredovanje vrednot ali pravil vedênja, pač pa argumentiran premislek o dobrem in pravičnem ravnanju, dobrem življenju, dobrobiti posameznika in skupnosti. Kot takšna ima etika nujno praktične implikacije za vsakdanje življenje, saj nam pomaga pri preizpraševanju aktualnih družbenih izzivov, spoznavanju sebe in drugih ter odločanju o tem, kako ravnati v različnih situacijah, kako ravnati s sabo, soljudmi ter svetom okoli nas. Omogoča nam pridobivanje, krepitev in delovanje v skladu z vrlinami, ki so pomemben del posameznikove identitete. Posameznik z avtonomnim etičkim premislekom, odločanjem in etičnim delovanjem gradi prav takšno, etično skupnost. Ta temelji na raziskovanju in zavedanju obstoja raznolikosti identitet, raznolikosti, prepletenosti in povezanosti kultur, večperspektivnosti, sodelovanju in participaciji ter ustvarjanju skupnega dobrega. Da bi se izognili ustvarjanju in podpiranju stereotipnega, diskriminatornega in s predsodki obremenjenega vedenja, je pomembno, da učenci razvijajo etično senzibilnost, usvojijo sposobnost in so motivirani za skrbnostno, sodelovalno in kritično mišljenje ter razpravljanje v spoštljivi demokratični komunikaciji. Hkrati s tem razvijajo samozaupanje, samospoštovanje in spoštovanje različno mislečih. S tem je posameznik opolnomočen za participacijo v ožji in širši skupnosti in za ustvarjanje kulture sobivanja. Pomembno je tudi razumevanje strokovne terminologije, saj omogoča natančen premislek, izražanje in prepoznavanje tem v drugih vzgojno-izobraževalnih vsebinah in vsakdanjem življenju. Vse omenjeno je nujno tako v živem kot v digitalnem svetu.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

V temo *Etično delovanje posameznika v skupnosti* so umeščeni skupni cilji področij *jezik, državljanstvo, kultura in umetnost, zdravje in dobrobit, digitalna kompetentnost (izbirni cilji), trajnostni razvoj in podjetnost*, ki so dodatno pojasnjeni v didaktičnih priporočilih.

ETIČNO DELOVANJE POSAMEZNIKA V SKUPNOSTI

CILJI

Učenec:

O: analizira pojem etika in njen odnos do morale, prepoznava in razume, kaj je etično delovanje, raziskuje nekatera merila za presojo etičnega ravnanja;

SC (1.2.2.1 | 1.2.2.2 | 2.1.2.1)

O: spoznava pomen etičnega delovanja in posledice neetičnega delovanja za posameznika in skupnosti, v katerih biva/deluje;

SC (1.2.2.2 | 1.2.2.1)

O: razlikuje med vrednotami in vrlinami, razpravlja o lastnih vrednotah in vrlinah ter razvija vrednostno usmeritev in motivacijo za avtonomno-etično delovanje;

SC (2.1.1.1 | 3.1.5.1 | 5.3.3.2)

O: oblikuje vprašanja in razpravlja o etičnih načelih (pravičnost, dostojanstvo, enakost, svoboda);

SC (1.2.2.1 | 2.2.3.1)

O: raziskuje obstoj raznolikosti identitet (osebna identiteta, spolna, nacionalna, verska, kulturna, digitalna idr.);

SC (3.3.1.2)

O: zaznava in prepozna lastno doživljanje in vedenje (svoje želje, čustva, misli, vrednote, vrline, potrebe, močna in šibka področja), razvija zavedanje, da lahko pozitivno vpliva na ljudi in situacije, ter odkriva pomen ohranjanja in vizijo lastne identitete;

SC (2.4.3.1 | 3.1.1.1 | 3.3.1.1)

I: *kritično vrednoti, kako so preko socializacije ter različnih virov informacij in medijev identitete (individualne in kolektivne) družbeno ustvarjene;*

SC (2.2.1.2 | 4.1.2.1 | 5.3.3.2)

O: razvija pomen in razumevanje kompleksnosti odnosov z drugimi, razvija sposobnost razumevanja in doživljanja situacije druge osebe ter s tem večperspektivnost;

SC (3.3.4.1 | 3.3.4.3 | 3.3.3.2)

O: pojasnjuje, zakaj in kako se posamezniki povezujejo in participirajo v skupinah in skupnostih;

SC (1.2.3.2 | 3.3.5.3)

O: raziskuje in primerja elemente raznolikih kultur, prepoznava prepletenost in povezanost kultur ter razume prednosti njihovega soobstoja;

SC (3.3.1.2 | 1.1.3.1)

O: kritično razmišlja o stereotipih, predsodkih in diskriminaciji z vidikov pravičnosti, enakosti, enakopravnosti, dostojanstva, razvija strpnost, medsebojno sprejemanje in kulturo sobivanja;

SC (3.1.1.1 | 3.3.1.1 | 3.3.1.2)

🟡: raziskuje in vrednoti povezave med svobodo (govora, misli, izbire), lastnim odločanjem in odgovornostjo;

SC (2.1.2.1 | 3.1.5.1)

🟡: razvija veščine za uspešen medsebojni dialog, nenasilno komunikacijo, mirno reševanje konfliktov ter konstruktivno sodelovanje;

SC (1.1.5.1 | 3.3.2.1 | 3.3.3.2)

🟡: kritično vrednoti konstruktivno in destruktivno naravo konfliktov ter njihove posledice za posameznika in skupnost.

SC (5.3.5.1)

STANDARDI ZNANJA

Učenec:

- » **pojasni, kaj je etika, kaj morala in s katerimi vprašanji se ukvarjata;**
- » na primeru etične dileme prepozna etična načela (pravičnost, dostojanstvo, enakost, svoboda) in zagovarja pomen avtonomno-etičnega delovanja;
- » **iz primera razbere etična in neetična ravnanja, utemelji razliko in napove posledice ravnanj za posameznika in skupnosti;**
- » **pojasni, kaj izgrajuje in določa posameznikovo identiteto;**
- » utemelji pomen ohranjanja lastne identitete in samostojnega razmišljanja znotraj skupnosti;
- » **presodi pomen sodelovanja in oblikuje idejni načrt lastne participacije pri ustvarjanju skupnega dobrega;**
- » na podlagi izbranih elementov kultur ugotovi prepletenost, povezanost in podobnosti določenih kultur ter utemelji prednosti soobstoja raznolikih kultur;
- » **s primeri ponazori, kako se stereotipi in predsodki ohranjajo ter katera etična načela se kršijo z njimi;**
- » **pojasni razliko med diskriminacijo, strpnostjo in sprejemanjem ter utemelji pomen strpnosti in sprejemanja raznolikosti za kakovostno sobivanje v družbi;**
- » razloži povezavo med svobodnim odločanjem in prevzemanjem odgovornosti;
- » razlikuje med konstruktivno in destruktivno naravo konfliktov in navede primer na ravni posameznika, med posamezniki ali med skupinami/skupnostmi;
- » **v sodelovanju z drugimi izkaže veščine demokratične komunikacije in konstruktivnega sodelovanja za doseg skupnih ciljev.**

TERMINI

- etika ◦ morala ◦ etično delovanje ◦ vrline in vrednote ◦ etična načela ◦ avtonomija
- odgovornost ◦ identitete ◦ skupnosti ◦ participacija ◦ nenasilna komunikacija
- sodelovanje ◦ konflikt ◦ stereotipi ◦ predsodki ◦ diskriminacija ◦ sprejemanje raznolikosti
- kultura sobivanja

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Vertikalno povezovanje

Učenci v prvem in drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju usvojijo znanja in veščine, na katerih učitelj gradi pri tej temi. Npr. pri predmetu **spoznavanje okolja** (tema *Skupnost*): zanimanja in želje učencev; posledice njihovih navad in ravnanj za odnose z drugimi; oblikovanje predlogov, kako lahko prispevajo k boljšemu delovanju, počutju in odnosom v razredu/šoli; sooblikujejo razredna pravila; razpravljajo o pomenu pravil, pravicah in dolžnostih posameznika v skupnosti ter o posledicah nespoštovanja dogovorov; razvijajo strpen odnos do raznolikih družinskih in drugih skupnosti, spoznajo nekatere strategije konstruktivnega reševanja konfliktov. Strokovni termini: posameznik, pravila, spoštovanje, odgovornost.

Pri predmetu **družba** učenec »razvija zavedanje o svojih osebnih lastnostih, zmožnostih, interesih, vrednotah, stališčih, osebni razvoju in napredku, lastni izbiri ter (poklicnih) željah«; »uporablja učinkovite strategije komuniciranja in sodelovanja z drugimi, kar vključuje veščine poslušanja, odločanja, ubeseditve lastnih misli, empatijo, konstruktivno reševanje konfliktov ter timsko delo«; »spoznava različne družbene vloge posameznikov in ravnanj v teh vlogah«; »prepozna raznolikost med ljudmi v skupnosti«; »sodeluje v pogovoru o situacijah, v katerih se ljudje lahko počutijo osamljene, nerazumljene in zapuščene, in se uči izkazovati empatijo in spoštljivo podporo«; »spoznava primere stereotipov in predsodkov in kakšen vpliv imajo na posameznika in skupnost; razlikuje med pojmom domovina in država«. Strokovni termini: posameznik, skupnost, vrednote, odgovornost, spoštovanje, strpnost, konflikt, nasilje, spletno nasilje, čustvo, vedenje, nenasilna komunikacija, prostovoljstvo, solidarnost, človekove (družbene) vloge, medsebojna pomoč.

Vsebinska pojasnila

- » Ko govorimo o praktičnih implikacijah etike za vsakdanje življenje govorimo prav o temu, da je **moralno delovanje del vsakdanjega življenja**, da so pravila in napotki glede **morale** del družbe, ki ima širok razpon in sega od bontona do zakonodaje.
- » Cilj »učenec raziskuje obstoj **raznolikosti identitet** (osebna identiteta, spolna, nacionalna, verska, kulturna, digitalna idr.)« ponuja številne priložnosti za spoznavanje raznolikosti soobstoja in prepletanja identitet. Učitelj naj pri učencih gradi razumevanje, da identitete niso fiksne, temveč se oblikujejo, ohranjajo in spreminjajo v času, pri posamezniku pa se prepletajo tako osebne kot družbene identitete, prepletene z individualnimi, odnosnimi in družbeno-kulturnimi procesi. Sodobno pojmovanje identiteto opredeljuje tudi kot spreminjajočo se, večplastno in sestavljeno. T. i. sestavljena identiteta posamezniku omogoča razumevanje, da

ima lahko več identitet hkrati, in mu dovoljuje, da se »svobodno, ponosno in prostovoljno opredeli kot pripadnik več kultur, več jezikov, več etničnih skupnosti, več ver. Sestavljena identiteta (»in-in-in«) ne predpostavlja, da je ena identiteta vredna več kot druga, ampak postavlja vse možnosti enakovredno drugo ob drugo. Ne sili nas, da smo nepopolni (pol pol), ampak naša jezikovna/kulturna/etnična izhodišča predstavi kot enakovredna. Izraža to, kar naj bi bila evropska vrednota: raznolikost.« (Vižintin, 2017, str. 151-152).

- » **Participacija** je temeljna pravica vsakega otroka (12. člen Konvencije o otrokovih pravicah). Opredelimo jo lahko kot sodelovanje otrok (individualno in/ali kolektivno), ki imajo priložnosti za oblikovanje in izražanje svojih stališč ter tako vplivajo na zadeve, ki se jih tičejo. Smiselna participacija vključuje prenos moči z odraslih na otroke, kar spremeni status otrok iz pasivnih prejemnikov v aktivne udeležence, ki lahko sooblikujejo odločitve, ki vplivajo na njihovo življenje. (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/yamrazd>). Participacija torej pomeni sodelovanje, vključevanje in soudeležbo v procesih odločanja.
- » Kot vsebina je **nacionalizem** neposredno in posredno obravnavan v vsem učnem načrtu predmeta. Glede na značilno večrazsežnost koncepta ga je treba razumeti kot prepletajočega se s številnimi vidiki družbenopolitičnega življenja, med drugim tudi z vidika posameznikove vpetosti v civilnodružbeno življenje, politične angažiranosti in senzibilnosti za svetovna vprašanja. Z vidikov nacionalne/narodne identitete, nacionalnih simbolov in drugih elementov pa je nacionalizem kot tematika obravnavan tudi v predhodnih razredih, zato so ti vsebinski poudarki pri predmetu manj eksplicitno obravnavani, jih je pa glede na postavljene cilje vseeno možno vključevati.
- » Pogosto je **narod** poenostavljeno in zmotno razumljen kot skupnost ljudi, ki imajo skupne »korenine«, skupno »kri«, vendar pa je zelo zapleten pojem, saj imajo narodi različne oblike in tudi izvore, hkrati pa tudi različna razumevanja, katere so tiste značilnosti, ki določeno skupnost povezujejo v narod. Zato pravimo, da delitev ljudi na narode ni nekaj »naravnega«, temveč je plod »zamišljanja« različnih skupnosti o svojih izvorih in skupnih značilnostih, kot je na primer jezik. Drži pa, da je ta delitev na narode že tako zakoreninjena, da se zdi samoumevna.
- » To samoumevnost so utrdile tudi **politične tvorbe, države**, ki jih pogosto razumemo kot nacionalne države. To pomeni, da prevladuje ideja, da določena država pripada enemu narodu oziroma obratno, da ima narod svojo državo. V slovenščini narodu s »svojo« državo pravimo **nacija**. Z uporabo različnih simbolov – od zastave do himne in narodnih noš, praznovanjem praznikov itd. – države prispevajo k oblikovanju zavesti, da na njenem ozemlju živi skupnost ljudi, državljanov. Pogosto se dogaja, da se na tej podlagi potem ločuje na tiste, ki so »pravi« pripadniki naroda in s tem »pravi« državljani, in tiste, ki to niso. Takšnim izključevanjem pravimo **nacionalizem**, ki je velikokrat utemeljen tudi na ideji oziroma prepričanju, da je en narod boljši od drugih. V resnici pa je skorajda povsod po svetu prebivalstvo držav izjemno raznoliko, saj pripadajo različnim skupinam in skupnostim, imajo prednike različnih pripadnosti in tudi različno razumejo, kaj je tisto, kar določa narod
- » Večkrat lahko zasledimo, da je nacionalizem lahko tudi pozitiven, saj gre lahko »le« za to, da imaš svoj narod rad, ga ceniš in čutiš pripadnost svoji domovini. Takšna prepričanja

označujemo tudi z izrazi kot sta **patriotizem** in **domoljubje**. Koncepta se razlagata na različne načine. Več o tem gl. Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi, 2013, str. 203-207 in Sardoč, 2014, str. 39-43).

- » Vsi pripadamo določenim skupinam in širšim skupnosti, in ker ne moremo vsi pripadati le eni skupini ali skupnosti, se delimo. Tudi pripadnosti določenemu narodu ali državi se ne moremo kar odpovedati, saj ne nazadnje državljanstvo pridobimo z rojstvom, o pripadnosti narodu pa tolikokrat slišimo in se je naučimo, da tega ne moremo enostavno »odmisлити«. Zato je pripadnost državi skoraj neizogibno pomemben del naše identitete. Lahko pa smo do nacionalizmov vedno kritični in si priključimo v spomin, da gre pravzaprav za ločevanje. Lahko smo vedno pozorni na nepotrebne delitve, opozarjamo nanje in jih zavračamo. O domoljubju nam ni treba misliti samo kot vezanem na državo in narod, temveč je dom, ki ga imamo radi, povsod tam, kjer so dobri ljudje, kjer se počutimo sprejete in kjer veljata medsebojna pomoč ter medsebojno razumevanje.

Didaktična pojasnila

Učenci lahko raziskujejo in primerjajo raznolike kulture ter s tem prepoznavajo njihovo prepletenost in povezanost preko različnih **elementov kulture**, kot so jezik, verovanje, simboli, umetnost, običaji, vrednote, norme, morala, navade, prazniki, hrana, oblačenje in oblačila, tabuji.

Pri obravnavi **strategij za konstruktivno reševanje konfliktov** predlagamo vertikalno povezavo z družbo, saj učenci že poznajo nekatere strategije ter njihovo nadgradnjo.

Učitelj k obravnavi teme pristopa celostno, kar pomeni, da ne obravnava ciljev nujno v zapisanem sosledju, temveč izbere ustrezne cilje teme, jih poveže med seboj, zaželeno pa je, da jih povezuje tudi z izbranimi cilji drugih tem.

Primeri povezovanja ciljev

» Znotraj teme:

- » učitelj povezuje etična načela s soobstojem raznolikosti kultur;
- » ugotavlja in utemeljuje, katera etična načela so kršena v primeru stereotipov, predsodkov in diskriminacije, ki si jih ustvarjamo na podlagi identitet drugih;
- » razvija senzibilnost za etično ravnanje, ki vključuje prepoznavanje in premagovanje predsodkov ter spoštovanje raznolikosti;
- » preverja lastne vrednote in vrline pri odnosih z drugimi;
- » povezuje pojem osebne avtonomije z etičnim delovanjem v skupnosti in za skupnost;

» Med temami:

- » učitelj poveže lastna etična načela in vrednote z vrednotami in načeli, na katerih temelji demokracija;

- » poveže obstoj raznolikosti identitet in elementov kultur z raznolikostjo verskih skupnosti v Sloveniji ali *značilnostmi svetovnih verstev*;
- » v aktualnih primerih kršitve človekovih pravic prepozna, katera etična načela so kršena;
- » povezuje etična načela s človekovimi pravicami, razmišlja o posledicah njihovih kršitev in s tem prepozna neetično delovanje znotraj demokracije;
- » presoja etično in neetično delovanje medijev, v medijih in za medije;
- » svobodo govora, misli in izbire povezuje z religioznim in nereligioznim osmišljanjem sveta.

Primeri dejavnosti

- » Učitelj izbere kratek odlomek/besedilo, ki vsebuje etično dilemo. Učenci presojajo, za katero/kakšno dilemo gre, kako bi morala književna oseba ravnati in zakaj.
- » Učitelj spodbudi učence, da razmišljajo o svojih vsakodnevnih dejanjih in kako lahko vsak dan sprejemajo etične odločitve.
- » Ustvari situacijske igre ali vaje, pri katerih učenci rešujejo etične dileme.
- » Učenci ustvarijo razredni etični kodeks, v katerem zapišejo načela, ki se jih bodo držali v šoli.
- » Učitelj naj spodbuja diskusijo z učenci in med njimi (v parih, manjših skupinah, med vsemi učenci) z vnaprej pripravljenimi kakovostnimi/odprtimi/filozofsko relevantnimi vprašanji (*npr. Kako prispevati za dobrobit vseh v skupnosti in zakaj je to pomembno? Kako etično ravnati na spletu in družbenih omrežjih in zakaj?*).
- » Učenec ustvari in razloži mrežo lastne identitete ter jo primerja z drugimi.
- » Učenec ustvari mrežo identitete skupnosti, ki ji pripada (npr. Gasilsko društvo, oddelčna skupnost, športni klub, pevski zbor), navaja razloge za pripadnost in jo primerja z drugimi.
- » Učenec na ustvarjalni način izrazi (slikovno, besedilno, digitalno, gibalno) vizijo svoje prihodnosti, ki vključuje odgovore na vprašanja, kaj namerava početi, kakšen in kdo želi postati in kakšno skupnost želi sooblikovati.
- » Učenec na primeru prepozna, da *ravnati pravično ne pomeni nujno ravnati z vsemi enako*. Navede in utemelji razloge za omenjeno stališče.
- » Učenec na primeru iz sodobnega digitalnega sveta (TikTok, Snapchat ipd.) razmišlja o pomenu osebne avtonomije (dostop in razumevanje informacij, svoboda izbire, neodvisnost, nadzor, razumskost), njenih kršitvah (manipulacija, nadzor, omejevanje itd.) in prevzemanju odgovornosti.
- » Ob uresničevanju cilja, ki vključuje razvijanje strpnosti, medsebojnega sprejemanja, preseganja stereotipov in predsodkov ter diskriminacije, lahko razred povabi gosta, npr. invalida. Učenci uporabijo spletno stran Nacionalnega sveta invalidskih organizacij Slovenije in pripravijo vprašanja za intervju, ki vključuje vidike zagotavljanja pravičnosti, enakosti, enakopravnosti in dostojanstva.

Medpredmetno povezovanje in vsešolski pristop

Obravnava ciljev teme ponuja številne priložnosti za medpredmetno povezovanje tako na ravni konceptov kot na ravni razvoja veščin, pa tudi na ravni drugih povezovalnih elementov.

Primeri:

- » raven konceptov: vrednote (družba, slovenščina), kultura (zgodovina, slovenščina), večperspektivnost (zgodovina); stereotipi in predsodki (družba); empatija (različni predmeti);
- » raven miselnih postopkov, veščin in navad: orodja in strategije za oblikovanje kakovostnih vprašanj, za razvijanje večperspektivnosti (zgodovina), orodja za definiranje in razumevanje pojmov, orodja in strategije za razvijanje veščin sodelovanja, komuniciranja, kritičnega mišljenja, nenasilne komunikacije in konstruktivnega reševanja konfliktov, ozaveščanja in definiranja čustev.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Primeri:

- » ustno in pisno preverjanje in ocenjevanja znanja;
- » drugi načini preverjanja in ocenjevanja znanja:
 - » govorno: sestavljanje vprašanj, igra vlog, sodelovanje na okrogli mizi, pripovedovanje, uprizarjanje, utemeljevanje, argumentiranje, razpravljanje,
 - » pisno: pisna besedila – zapis dialoga, esej, e-sporočilo, dnevnik učenca, zapis argumentov za debato, zapis analize videoposnetka, scenarij igre vlog, načrt akcije, poročilo o sodelovanju, podatkovna mreža (mreža identitet),
 - » slušno-bralno: pogovor o poslušanem ali prebranem besedilu, izražanje stališč kot dokaz razumevanja slišane/prebrane, izvajanje dejavnosti po ustnem ali pisnem besedilu,
 - » gibalno: pantomima, igre vlog, ples,
 - » glasbeno: zapis analize posnetka,
 - » tehnično, grafično in likovno: risanje, slikanje, ilustriranje, pripravljanje razstave ali zbirke, digitalne predstavitve, družabna igra, plakat, kolaž, projekcije, zgodba v slikah, fotografije,
 - » ravnanje s podatki: prepoznavanje pravil vzročno-posledičnih relacij, pridobivanje, vrednotenje in interpretiranje podatkov iz različnih virov,
 - » raziskovanje in preiskovanje: prepoznavanje, analiziranje in reševanje problema, opazovanje, prepoznavanje nečesa na podlagi značilnosti, oblikovanje raziskovalnega vprašanja, predvidevanje, napovedovanje in oblikovanje hipotez,
 - » sodelovanje: razprava, dialog, iskanje kompromisov, dopolnjevanje in nadgrajevanje, reševanje problema v skupini, načrtovanje in izvedba dejavnosti,

» refleksije: (e)listovnik/osebna mapa.

ŽIVLJENJE V SODOBNI DRUŽBI

OBVEZNO

OPIS TEME

Sodobne družbe so hitro spreminjajoče, kar od nas zahteva neprestano odzivanje. Zato je pomembno, da spremljamo in razumemo dogajanja na različnih področjih življenja ter se družbeno angažiramo. Civilna družba, ki je pomemben temelj demokracije, predstavlja prostor javnega povezovanja, sodelovanja in samoorganiziranja državljanov. Močna civilna družba prispeva k družbeni poveztivosti, omogoča (neformalni) nadzor nad oblastjo, državljanom pa svobodno izražanje pogledov, interesov in zahtev. Pomemben temelj demokracije sta načeli svobode in pluralnosti medijev, s čimer so omogočeni pretok informacij, svobodna in odprta razprava ter nadzor oblasti. Etična načela medijev med drugim vključujejo transparentnost, odgovornost, resnicoljubnost, neodvisnost in nepristranskost, poštenost in pravičnost, spoštovanje zasebnosti, etično poročanje o občutljivih temah, strpnost in spoštovanje raznolikosti.

Množični mediji posredujejo informacije, a tudi oblikujejo naše vrednote in pogled na svet. Informacije niso vedno verodostojne, lahko so zavajajoče in lažne, spodbujajo nestrpnost ali širijo sovražni govor. Znanje o priložnostih in pasteh (so)delovanja v digitalnih okoljih je tesno povezano s kritičnim vrednotenjem in odgovornim (so)ustvarjanjem vsebin, ustrezno komunikacijo in varnostjo uporabnika.

Svoboda izražanja in verska svoboda sta tudi ustavno zagotovljeni pravici. Pravica do svobode izražanja je široka, ima svoje meje in jo je mogoče omejiti, ko ena oseba krši pravice druge osebe ali tepta vrednote družbe. Verska svoboda obsega pravico do svobodne izbire, spremembe ali neizbire vere, svobodo izražanja in neizražanja verskega prepričanja ter svobodo, da vsakdo, sam ali skupaj z drugimi, zasebno ali javno, izraža svojo vero. Za kulturo sobivanja je ključno razumevanje raznolikih pogledov na osmišljanje življenja in sveta, razvijanje kulture dialoga in krepitve spoštovanja ljudi različnih svetovnih nazorov.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

V temo *Življenje v sodobni družbi* so umeščeni skupni cilji področij *jezik, državljanstvo, kultura in umetnost, zdravje in dobrobit, digitalna kompetentnost, trajnostni razvoj in podjetnost*, ki so dodatno pojasnjeni v didaktičnih priporočilih.

ŽIVLJENJE V SODOBNI DRUŽBI

CILJI

Učenec:

○: raziskuje pojem civilne družbe ter ovrednoti pomen civilnodružbenega združevanja, organiziranja in delovanja;

○: načrtuje civilnodružbeno dejavnost kot odgovor na izbrani družbeni izziv;

SC (1.2.3.1 | 1.2.4.1 | 3.3.5.3 | 5.1.1.1)

○: spoznava vrste, vlogo, pomen in moč množičnih medijev v sodobnih družbah;

○: vrednoti pomen svobode in pluralnosti medijev, njihovo odgovornost ter etična načela njihovega delovanja;

SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2 | 1.2.2.2)

○: presoja pomen posameznikove svobode izražanja in njene omejitve;

SC (1.2.1.3 | 1.2.1.4 | 1.2.1.5)

○: kritično vrednoti informacije (lažne in zavajajoče, sovražni govor itd.) iz množičnih medijev ter razpravlja o pozitivnih vplivih in nevarnostih digitalnega okolja za posameznika in družbo;

SC (1.1.4.1 | 4.1.2.1)

○: raziskuje in kritično razmišlja o lastnem delovanju v digitalnem okolju, v katerem spoštljivo komunicira, (so)ustvarja in deluje na odgovoren, varen in ustvarjalen način;

SC (1.1.5.1 | 3.3.1.1 | 4.2.5.1)

○: išče podobnosti in razlike med osnovnimi elementi religioznih in nereligioznih oblik osmišljanja življenja in sveta;

SC (1.2.2.2 | 1.2.2.1 | 3.3.4.1)

○: ugotavlja raznolikost verskih skupnosti v Republiki Sloveniji in kako Ustava Republike Slovenije opredeljuje versko svobodo in razmerje med državo ter verskimi skupnostmi;

SC (1.2.1.5 | 3.3.1.2)

○: razvija kulturo dialoga in spoštovanja ljudi različnih verskih prepričanj in svetovnih nazorov;

SC (2.1.2.1 | 3.3.4.1 | 3.3.4.3)

I: ugotavlja razširjenost, kompleksnost in bogastvo velikih svetovnih verstev (judovstvo, krščanstvo, islam, hinduizem, budizem) ter raziskuje njihove značilnosti.

SC (1.3.2.1 | 1.3.5.1 | 3.3.1.2)

STANDARDI ZNANJA

Učenec:

» na primeru razloži pomen civilnodružbenega združevanja, organiziranja in delovanja;

- » sklepa, kako lahko množični mediji vplivajo na mnenje in prepričanje posameznika in skupnosti ter na naše vsakdanje življenje;
- » razloži pojme pluralnost, svoboda in odgovornost množičnih medijev in ovrednoti njihov pomen za demokratično družbo;
- » utemelji pomen posameznikove svobode govora ter navede razloge, zakaj in kdaj je ta svoboda upravičeno in neupravičeno omejena;
- » predvidi možne posledice ustvarjanja in širjenja zavajajočih, lažnih informacij in sovražnega govora za posameznika in družbo;
- » predstavi razloge za odgovorno delovanje uporabnika in (so)ustvarjalca medijskih vsebin;
- » oblikuje in utemelji priporočila za odgovorno in varno delovanje v digitalnem okolju;
- » na primeru opiše razliko med religioznim in nereligioznim osmišljanjem življenja in sveta;
- » pojasni, kako je v Republiki Sloveniji opredeljen odnos med državo in verskimi skupnostmi, ter navede razloge za to.

TERMINI

- civilna družba ◦ množični mediji ◦ svoboda, pluralnost in etična načela množičnih medijev
- lažne, zavajajoče informacije ◦ sovražni govor ◦ družbena omrežja ◦ medijska pismenost
- religija ◦ verska skupnost ◦ verska svoboda ◦ svoboda izražanja

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Vertikalno povezovanje

Učitelj dosega cilje teme in gradi razumevanje pojmov/konceptov na predznanju, izkušnjah učencev in aktualnem družbenem dogajanju. V prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju (npr. pri predmetu **spoznavanje okolja** in povezovalni cilji *digitalni svet*) in drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju (pri predmetu **družba** tema *Sobivanje v skupnosti* in povezovalna tema *Jaz, državljan*) učenci že pridobijo določena znanja in veščine, ki jih obravnava ta tema, npr. znanja o družbenem angažiranju, delovanju (sodelovanje v društvih, humanitarne organizacije, prostovoljstvo, solidarnost ipd.), učitelj DKE pa njihovo predznanje nadgradi in razširi s pojmom civilna družba. Pri učencih gradi tudi na predznanju o medijski pismenosti, npr. učenci se predhodno že učijo o odgovornih in varnih načinih rabe digitalnih naprav in varnosti na svetu, komuniciranju in sodelovanju na daljavo ob podpori digitalne tehnologije, prepoznavajo vire informiranja (televizija, radio, časopisi, spletne objave, plakati) in ozaveščajo pomen zanesljivih informacij. Učenje sobivanja v skupnosti je še ena tema, na kateri učitelj gradi (npr. raznolikosti, kamor spadajo tudi verske skupnosti, kultura, jeziki). To predznanje učitelj naveže na ključne koncepte/pojme teme in jih povezuje z vplivi na družbo, skupnosti in posameznike.

Strokovni termini (družba): spletno nasilje, nenasilna komunikacija, solidarnost, prostovoljstvo, medsebojna pomoč.

Vsebinska pojasnila

Ključno je, da učenci ozavešijo, da mediji predstavljajo konstrukcijo resničnosti in ne resničnosti same. Medijska oziroma informacijska pismenost pomeni zmožnost dostopanja do verodostojnih informacij, sposobnost njihovega analiziranja, vrednotenja, kritičnega razmišljanja o njih, ustvarjanja sporočil v različnih oblikah ter delovanja na podlagi preverjenih pridobljenih informacij (Merljak Zdovc, 2024). Razprava o aktualnih temah, o katerih tudi v družbi ni širšega soglasja (t. i. kontroverzne teme), lahko privede do izražanja močnih čustev, zato je učiteljeva predpriprava na njihovo obravnavo še toliko bolj pomembna.

Didaktična pojasnila

Učitelj naj načrtuje takšne dejavnosti, ob katerih bodo učenci razvijali zmožnost vživljanja v perspektivo drugega/večperspektivnost, razvijali empatijo in sočutje, nediskriminatorno in nenasilno komunikacijo, gradili strokovni jezik in izražanje, kritično razmišljali o vplivih širjenja stereotipov, lažnih novic in dezinformacij na posameznike in skupnosti, o človekovih pravicah in dolžnostih, vplivu družbenih omrežij na oblikovanje naših stališč, mnenj, soodgovornosti pri deljenju neprimernih, nespoštljivih, nasilnih vsebin, o moči in pomenu družbenih omrežij (npr. Tik-Tok, X, prikrito oglaševanje), kritično vrednotili aktualne prakse mladostnikov na družbenih omrežjih (npr. influencerji, video igre), soočali različne perspektive ter razpravljali o njihovih posledicah na duševno in fizično zdravje posameznika (odtujevanje, nekemične/digitalne odvisnosti ipd.).

Učitelj naj ob načrtovanju predvidi tudi čas za (samo)refleksijo in (samo)evalvacijo dejavnosti učencev. Za zagotavljanje kakovostnega učenja so ključna kakovostna vprašanja in povratna informacija ter vrstniško sodelovanje.

Učitelj k obravnavi teme pristopa celostno, kar pomeni, da ne obravnava ciljev nujno v zapisanem sosledju, temveč izbere ustrezne cilje teme, jih poveže med seboj, zaželeno pa je, da jih povezuje tudi z izbranimi cilji drugih tem.

Primeri povezovanja ciljev

» Znotraj teme:

- » kritično vrednotenje informacij iz medijev in njihovem vplivu na posameznika in družbo v povezavi z raziskovanjem raznolikosti verskih skupnosti v Republiki Sloveniji ali *reprezentacijo religij v množičnih medijih (izbirni cilj)*;
- » obravnava etičnih načel medijev v povezavi s presojanjem in kritičnim vrednotenjem komuniciranja, delovanja in objavljanja/deljenja vsebin učencev v digitalnih okoljih (npr. digitalne aplikacije za komunikacijo, sodelovanje, družbena omrežja).

» Med temami:

- » obravnava družbenih omrežij (npr. širjenje nestrpnosti na družbenih omrežjih) v povezavi s cilji, ki obravnavajo *religije (izbirni cilj)* z obravnavo stereotipov, predsodkov, diskriminacije;
- » obravnava etičnih načel medijev s cilji, ki obravnavajo etična načela, človekove pravice in svoboščine;
- » obravnava svobode izražanja in verske svobode z Ustavo Republike Slovenije.

Primeri dejavnosti

- » Učenci razmišljajo o socialnih inovacijah in oblikujejo socialne projekte, pri katerih raziščejo specifične potrebe posameznih skupin v okolju (npr. starejši, brezdomci), načrtujejo, kako bi te projekte izvedli, in jih testirajo v praksi. SC (5.1.1.1) SC (5.1.2.2) SC (5.1.4.1) SC (5.1.5.1) SC (5.2.4.2) SC (5.2.4.3) SC (5.2.5.2) SC (5.3.2.1)
- » Učenci v manjših skupinah ob podpori (digitalnih) orodij sistematično sledijo korakom od definiranja problema/izziva (v šoli/lokalni skupnosti) do načrtovanja civilnodružbene dejavnosti (gl. izbrani ključni cilji področja *podjetnost* in primere rabe (digitalnih) orodij znotraj te teme).
- » Problem zelenega zavajanja (angl. *Greenwashing*) povezuje kritično vrednotenje informaciji iz medijev (reprezentacije zavajajočih praks glede trajnostnih praks, proizvodov podjetij, ekološkega, trajnostnega načina življenja, pod pretvezo znanstveno dokazanih dejstev/učinkov) s cilji teme svetovnih izzivov (trajnostni razvoj), cilji teme gospodarstva in potrošniške družbe (npr. oglaševalska besedila, tudi možnost medpredmetnega povezovanja s slovenščino). Učenci ob podpori orodij (npr. grafičnih organizatorjev) ločujejo (znanstvena) dejstva od mnenja (zavajajoče oglaševanje).
- » Učenci na podlagi aktualnega dogajanja izberejo določen družbeni problem (npr. reprezentacije elementov religije v različnih medijih) in ga proučijo (npr. prek objav v javnih in zasebnih medijih, fotografij, komentarjev bralcev pod novicami, odzivov uporabnikov družbenih omrežij, izjav nosilcev oblasti v Republiki Sloveniji ali širšem družbenem prostoru). Oblikujejo kriterije za presojo (npr. vodilo so etična načela in Ustava RS). V manjših skupinah razpravljajo o etičnih dilemah in človekovih pravicah, npr. pravica do zasebnosti, svoboda govora ipd.; na temo zapišejo/soočijo različne perspektive, pripravijo argumente in razpravljajo o možnih rešitvah ter njihovih posledicah. Problemsko zasnovani pouk kombiniramo s projektnim, pri katerem učenci pripravijo smernice za odgovorno in varno delovanje v digitalnem okolju.
- » Učenci analizirajo naslove člankov, objav, sklepajo o vsebini in raziščejo, ali naslovi ustrezajo vsebini.
- » Študija primera: v mladinskih in otroških revijah raziskujejo primere prikritega oglaševanja in analizirajo vsebine oglaševanja (kaj se oglašuje in kako, kako mediji predstavljajo podobe ipd.).
- » Strukturirana diskusija: v manjših skupinah o prednostih in pasteh uporabe družbenih omrežij (npr. zlorabe na spletu, oblike medvrstniškega nasilja) ter zapis predlogov za varne načine uporabe družbenih omrežij.

- » Oglad izseka filma Pijevo življenje in/ali branje knjige (Martel, Y., 2004), v kateri se oče in sin pogovarjata o religioznem in nereligioznem pogledu na svet; učenci ob podpori vprašanj zapišejo lastno razmišljanje, nato razprava v manjših skupinah in predstavitev skupnih ugotovitev.
- » Priprava in izvedba igre vlog, v kateri učenci utemeljijo pomen posameznikove svobode izražanja in navedejo razloge za njeno omejitve (sodelovalno učenje, skupinska projektna naloga).
- » Priprava in predstavitev priporočila za lastno odgovorno in varno delovanje v digitalnem okolju (učenec sam izbere način predstavitve, npr. kratek videoposnetek, strip, plakat, zloženka, letak).

Primeri orodij

- » Debatni formati (gl. vir <https://zainproti.si/gradiva-in-povezave/>)
- » Grafični organizatorji za analiziranje perspektiv (gl. Kompare, A., in Rupnik Vec, T., 2016, str. 177–184; Rupnik Vec, T. (ur.), 2017; <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/8hej2ol>)
- » Kriteriji/grafični organizatorji za presojo zanesljivosti vira z vprašanji (gl. Kompare, A., in Rupnik Vec, T., 2016, str. 206–215; Rupnik Vec, T. (ur.), 2017; <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/8hej2ol>)
- » Spletna orodja za odkrivanje lažnih novic (gl. NE/JA: preverjanje dejstev in razbijanje mitov: <https://neja.sta.si/>)
- » Kako prepoznati lažne novice:
 - » Evropski parlament: <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/vd3q5su>
 - » <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/nf16n74>
 - » <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/02kvwsx>
- » TinEye: iskalno orodje za ugotavljanje lažnih fotografij in videoposnetkov: <https://tineye.com/>
- » Snopes: spletna stran za preverjanje dejstev (angl. jezik): <https://www.snopes.com/>
- » Digitalna orodja, ki so enostavna za uporabo, hkrati pa omogočajo sodelovanje, spodbujajo ustvarjalnost, strukturirajo potek dela in spremljanje napredka
- » Orodja, ki omogočajo opredelitev in reševanje avtentičnega problema (npr. t. i. inženirski pristop), korake reševanja avtentičnega problema (npr. analiza SWAT), postavljanje ciljev (npr. metoda SMART), načrt zagovornišstva in osnovnih korakov zagovorniške kampanje (gl. Banjac, Pušnik in Šipuš, 2022).

Medpredmetno povezovanje in vsešolski pristop

Obravnava ciljev teme ponuja številne priložnosti za medpredmetno povezovanje tako na ravni konceptov kot na ravni razvoja veščin, pa tudi na ravni drugih povezovalnih elementov.

Primeri:

- » raven konceptov: mediji (DRU, SLJ, LUM, ZGO), religije (npr. ZGO: krščanstvo, islam, kulture, politeizem/monoteizem; SLJ: stare grške bajke, primerjava odnosa posameznika do bogov/vere nekoč in danes ipd.),
- » raven miselnih postopkov, veščin in navad (npr. orodja za razvijanje kritičnega mišljenja: ločevanje dejstev od mnenj, presojanje verodostojnosti virov, razvijanje večperspektivnosti, argumentacije),
- » medijska, informacijska pismenost in digitalna pismenost: npr. orodja za prepoznavo lažnih in zavajajočih novic, uporaba digitalnega orodja za oblikovanje predstavitve priporočil za odgovorno in varno delovanje v digitalnem okolju.

Na ravni šole (vsešolski pristop) potekajo številne proaktivne in preventivne dejavnosti medijske in digitalne pismenosti, prostovoljske in humanitarne dejavnosti/akcije, ki so vpete v vzgojno in izobraževalno delovanje šole (letni delovni načrt in prednostne naloge šole).

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Primeri:

- » ustno in pisno preverjanje in ocenjevanja znanja;
- » drugi načini preverjanja in ocenjevanja znanja:
 - » refleksije: (e)listovnik/osebna mapa, dnevnik učenca,
 - » pisna besedila: poročilo, novica, reklamni oglas, zapis argumentov za debato, zapis analize videoposnetka, scenarij igre vlog, načrt akcije, poročilo o sodelovanju,
 - » grafični in likovni izdelki: videoposnetek učenca, risba, strip ipd.,
 - » predstavitve: igra vlog, predstavitev stališč in argumentov, predstavitve izdelkov;
 - » ravnanje s podatki: prepoznavanje pravil vzročno-posledičnih relacij, pridobivanje, vrednotenje in interpretiranje podatkov iz različnih virov,
 - » sodelovanje: razprava, dialog, iskanje kompromisov, dopolnjevanje in nadgrajevanje, reševanje problema v skupini, načrtovanje in izvedba dejavnosti,
 - » raziskovanje: prepoznavanje, analiziranje in reševanje problema, opazovanje, prepoznavanje nečesa na podlagi značilnosti, oblikovanje raziskovalnega vprašanja, predvidevanje, napovedovanje in oblikovanje hipotez.

DEMOKRACIJA IN ČLOVEKOVE PRAVICE

OBVEZNO

OPIS TEME

Demokracija kot oblika družbene in politične ureditve ima svoje značilnosti, ki se od značilnosti nedemokratskih ureditev razlikujejo v oblikah odločanja, postavljanju norm in pravil za svoje delovanje ter vrednotah, na katerih je osnovana. Skupno življenje ljudi urejajo norme in pravila, ki svobodo posameznika omejujejo, pa tudi ščitijo. V sodobnih družbah se ta pravila vzpostavijo tako, da člani družbe sodelujejo pri njihovem oblikovanju, kar pomeni, da so oblikovana na demokratičen način. Osnovno raziskovanje demokracije se začne z njenim udejanjenjem in participacijo v vsakdanjem življenju, na ta način pa se hkrati razvija zmožnost za etični premislek in sklepanje na vrednotno usmeritev, na kateri temelji koncept človekovih pravic, brez katerega demokracija ne more obstajati ne obstati. Močna medsebojna povezanost obeh konceptov se najbolj kaže v tem, da je ravno družbena ureditev tista, ki odločilno vpliva na obseg uveljavljenih pravic in njihovo uresničevanje.

Republika Slovenija se povezuje v širše politične skupnosti: je članica Evropske unije, Sveta Evrope in drugih mednarodnih organizacij. V vseh teh okvirih status posameznika določajo človekove pravice in svoboščine ter dolžnosti kot sistem temeljnih vrednot, skupnih vsem državljanom, in so osnova za vzpostavitev družbenih norm in državljanske etike. Republika Slovenija je z vpisom človekovih in otrokovih pravic v Ustavo in zakone, zavarovala le-te pred kršenjem in neupoštevanjem. Kljub temu so človekove pravice kršene povsod po svetu – tudi v Republiki Sloveniji. Z zaščito in varovanjem človekovih pravic se ukvarjajo tudi posebej za to nalogo ustanovljene nacionalne in mednarodne institucije, odgovornost vsakega posameznika pa je, da pozna, razume in ponotranji temeljne človekove pravice, svoboščine in dolžnosti, družbene vrednote in norme, s tem pa krepí družbeno in socialno odgovornost ter svoje delovanje za demokratično skupnost, lastno dobrobit in dobrobit drugih.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

V temo *Demokracija in človekove pravice* so umeščeni skupni cilji področij *jezik, državljanstvo, kultura in umetnost, zdravje in dobrobit* in *trajnostni razvoj*, ki so dodatno pojasnjeni v didaktičnih priporočilih.

DEMOKRACIJA IN ČLOVEKOVE PRAVICE

CILJI

Učenec:

- : razpravlja o družbenih pravilih ter oblikuje vprašanja in dileme, povezane z njimi;
SC (1.2.2.1 | 1.2.2.2)
- : spoznava demokracijo kot vrednoto in način urejanja ter delovanja v skupnosti;
SC (1.2.3.2)
- : raziskuje, kako uresničujemo demokracijo v vsakdanjem življenju svojega ožjega družbenega okolja;
SC (1.2.3.1 | 3.3.1.1)
- : odkriva vzroke za uveljavitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter njihovo nesamoumevnost;
SC (1.2.1.1 | 1.2.1.2)
- : raziskuje značilnosti človekovih pravic (neodtujljivost, nedeljivost, univerzalnost);
SC (1.2.1.3)
- : prepoznava etična načela in vrednote, vgrajene v človekove pravice;
SC (1.2.1.5)
- : analizira odnos med pravicami in dolžnostmi ter se zaveda, da so lahko pravice posameznika tudi omejene;
SC (1.2.1.4)
- : ugotavlja povezavo med demokracijo in človekovimi pravicami ter prizadevanjem za ohranjanje miru;
SC (1.2.4.1 | 1.2.5.1 | 3.3.5.3)
- : raziskuje kršitve človekovih pravic, možne sankcije kršitev ter načine njihovega varovanja.
SC (2.1.2.1 | 3.3.5.1 | 3.3.5.2)

STANDARDI ZNANJA

Učenec:

- » utemelji pomen in vlogo pravil v skupnosti;
- » opiše nekaj osnovnih načel in vrednot, na katerih temelji demokracija;
- » razlikuje med demokratičnim in nedemokratičnim delovanjem posameznikov in skupin;
- » na primeru svojega družbenega okolja razloži demokratično delovanje in odločanje;

- » opiše značilnosti človekovih pravic in utemelji razloge za njihovo uveljavitev, spoštovanje in varovanje;
- » ponazori nekatera etična načela in vrednote, vgrajene v človekove pravice;
- » na primeru lastnih pravic in dolžnosti utemelji povezanost med njimi;
- » na primeru pojasni, v katerih okoliščinah so lahko pravice posameznika tudi omejene;
- » ovrednoti povezanost med demokracijo in spoštovanjem človekovih pravic ter prizadevanjem za ohranjanje miru;
- » prepozna aktualne primere kršitev človekovih pravic in napove možne posledice za kršitelje;
- » oblikuje smernice skupnega delovanja za ohranjanje človekovih pravic in preprečevanje njihovega kršenja.

TERMINI

◦ demokracija ◦ (ne)demokracično ◦ pravila ◦ norme ◦ dolžnosti ◦ človekove pravice in svoboščine ◦ deklaracija ◦ kršitve človekovih pravic ◦ sankcije ◦ varovanje človekovih pravic

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Vertikalno povezovanje

Učenci v prvem in drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju usvojijo znanja in veščine, na katerih učitelj gradi pri tej temi. Npr. pri predmetu **spoznavanje okolja** učenec »spoznava šolo, njeno organizacijo, okolico ter odnose v njej (šola, razred, sodelovanje med ljudmi, družbe)«, »sooblikuje razredna pravila« in »razpravlja o pomenu pravil, pravicah in dolžnostih posameznika v skupnosti ter o posledicah nespoštovanja dogovorov, *razpravlja o pravilih v digitalnem okolju*«, pri predmetu **družba** pa učenec »v razredni, šolski skupnosti razvija sposobnost sprejemanja odločitev na demokratičen način, kar temelji na konstruktivnem sodelovanju in spoštovanju različnosti mnenj«, »spoznava različne načine usklajevanja interesov in reševanja nesoglasij med ljudmi« in »spoznava temeljne otrokove pravice, dolžnosti ter odgovornosti in razpravlja o pomenu spoštovanja in uveljavljanja le-teh«. Strokovni termini (predmet družba): pravica, dolžnost, odgovornost, spoštovanje, nasilje, spletno nasilje.

Vsebinska pojasnila

Cilji, vezani na raziskovanje demokracije znotraj te teme, so prvenstveno vezani na demokracijo v vsakdanjem življenju s poudarkom na odnosni ravni. Demokracijo kot politično ureditev zajemajo cilji teme *Demokracija v Republiki Sloveniji in Evropski uniji ter aktivno državljanstvo*..

Didaktična pojasnila

Učitelj gradi znanje in strokovne pojme (koncepte) teme, razvija veščine, stališča in odnose, ki so opredeljeni v ciljih teme, na izkušnjah učencev, njihovem doživljanju sebe, odnosov in sveta, na

kritični refleksiji in etični komunikaciji. Zato načrtuje in omogoča avtentične učne situacije, ki izhajajo iz realnih in aktualnih življenjskih primerov oziroma situacij. Npr. s cilji povezuje dejavnosti, ki potekajo na ravni oddelka/šole (oblikovanje/sprejemanje/spreminjanje oddelčnih/šolskih pravil), v pouk vključuje biografske zgodbe in/ali metode biografskega učenja ter delo s primarnim virom – Splošno deklaracijo človekovih pravic – ali prilagojenimi/sekundarnimi viri, s katerimi učitelj zagotovi diferenciacijo in individualizacijo (tiskani, digitalizirani viri ali videoposnetki).

Pri obravnavi teme se lahko porablja seznam nekaterih slikanic in otroških in mladinskih romanov s tematikami človekovih pravic; navedene so prve izdaje v slovenščini, opisi so povzeti po spletnih straneh založb in Bukle (<https://sola.amnesty.si/knjige.html>) in priročniki (<https://sola.amnesty.si/prirocniki.html>).

Učitelj k obravnavi teme pristopa celostno, kar pomeni, da ne obravnava ciljev nujno v zapisanem sosledju, temveč izbere ustrezne cilje teme, jih poveže med seboj, zaželeno pa je, da jih povezuje tudi z izbranimi cilji drugih tem.

Primeri povezovanja ciljev

» Znotraj teme:

- » učitelj lahko cilje, vezane na pravila, načela in vrednote, poveže s cilji, vezanimi na vzroke za uveljavljanje človekovih pravic in svoboščin ter etičnih načel in vrednot, na katerih so zgrajene.

» Med temami:

- » pri obravnavi demokracije v vsakdanjem življenju svojega ožjega okolja poveže s cilji, vezanimi na participacijo, sodelovanje;
- » pri obravnavi človekovih pravic lahko učitelj cilje poveže s cilji tem, ki obravnavajo etiko, stereotipe, predsodke, diskriminacijo, obravnavo širjenja nestrpnosti na družbenih omrežjih, Ustavo Republike Slovenije, ekonomske in socialne pravice, globalna vprašanja in izzive.

Primeri dejavnosti

- » Učenci izvedejo raziskavo z raziskovalnim vprašanjem, kako se načela in vrednote demokracije uresničujejo pri pouku v njihovem razredu, in na podlagi ugotovitev izpostavijo predloge za spremembe, odločajo o dogovorih in spremljajo njihovo uresničevanje.
- » Učenci poiščejo in se seznaniijo z vsebinami šolske dokumentacije (hišni red, šolska pravila). Raziščejo, kakšne pravice imajo pri sooblikovanju dokumentov in katere so njihove dolžnosti. Glede na ugotovitve predlagajo morebitne spremembe, dopolnitve.
- » Strukturirana ali nestrukturirana razprava v manjših skupinah o demokratičnem in nedemokratičnem ravnanju znotraj oddelka, konflikta pravic. Učenci sooblikujejo kriterije demokratičnega komuniciranja na izbrano temo, po kriterijih razpravljajo in soočajo raznolika stališča, evalvirajo in reflektirajo razpravo glede na dane kriterije.

- » Učenci prepoznavajo kršitve človekovih pravic v prebrani mladinski literaturi, jih povezujejo s členi v Splošni deklaraciji človekovih pravic, se opredelijo do njih, raziščejo in predlagajo ustrezne rešitve, ki temeljijo na etičnih načelih, vgrajenih v človekove pravice. Isto literaturo lahko uporabimo tudi pri slovenščini za domače branje.
- » Učenci izbrano aktualno dogajanje analizirajo ob poročanju različnih medijev (novice, blogi, komentarji, fotografije idr.).
- » Učenci analizirajo in prepoznavajo kršitve človekovih pravic in svoboščin ob prebiranju literature ali ob ogledu videoposnetka ali filma.
- » Učenci se urijo v postavljanju kakovostnih vprašanj po branju članka, vezanega na človekove pravice.
- » Učenci sodelujejo v igri vlog, za katero učitelj pripravi navodila oziroma usmeritve situacije, ki jo učenci nato samostojno izvedejo in problemsko razrešijo.
- » Prepoznavanje kršitev otrokovih pravic iz prebrane mladinske literature, opredelitev do kršitev in iskanje ter predlaganje ustreznih rešitev, ki temeljijo na etičnih načelih, vgrajenih v človekove pravice. Učenec svoje razmišljanje in stališče argumentira in podkrepi s primeri iz prebranih del in z aktualnimi primeri iz Slovenije/sveta.

Medpredmetno povezovanje in vsešolski pristop

Obravnava ciljev teme ponuja priložnosti za medpredmetno povezovanje (npr. z zgodovino, geografijo, slovenščino, tujimi jeziki, likovno umetnostjo), hkrati pa za povezovanje z drugimi oblikami delovanja šole tako na vzgojnem in preventivnem kot na izobraževalnem področju.

Primeri:

- » raven konceptov: zgodovina: demokracija, geografska odkritja, kolonializem, človekove pravice ipd.; geografija: rasizem, segregacija, asimilacija, kolonializem, revščina;
- » raven miselnih postopkov, veščin in navad: orodja in strategije za razvijanje veščin komuniciranja in sodelovanja;
- » učenci se lahko odzovejo oziroma pridružijo vseslovenskemu šolskemu maratону pisanja apelov (Amnesty International).

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Primeri:

- » ustno in pisno preverjanje in ocenjevanje znanja;
- » drugi načini preverjanja in ocenjevanja znanja:
 - » priprava tematske številke časopisa/revije na temo človekove pravice (povezava z učno vsebino mediji) – sodelovalno projektno delo,

- » izdelava stripa ali fotostripa (pričetek: prikaz kršitve (ene od) človekovih pravic, zaključek: predlagana rešitev, razrešitev v smeri (ob)varovanja posameznika) – individualna projektna naloga z vmesno vrstniško povratno informacijo,
- » predstavitve: igra vlog, predstavitev stališč in argumentov, predstavitve izdelkov,
- » ravnanje s podatki: prepoznavanje pravil vzročno-posledičnih relacij, pridobivanje, vrednotenje in interpretiranje podatkov iz različnih virov,
- » sodelovanje: razprava, dialog, iskanje kompromisov, dopolnjevanje in nadgrajevanje, reševanje problema v skupini, načrtovanje in izvedba dejavnosti,
- » raziskovanje: prepoznavanje, analiziranje in reševanje problema, opazovanje, prepoznavanje nečesa na podlagi značilnosti, oblikovanje raziskovalnega vprašanja, predvidevanje, napovedovanje in oblikovanje hipotez.

DEMOKRACIJA V REPUBLIKI SLOVENIJI IN EVROPSKI UNIJI TER AKTIVNO DRŽAVLJANSTVO

OBVEZNO

OPIS TEME

V demokratičnih državah je zelo pomembno, da so pravila in načela delovanja države natančno določena, čemur pravimo politična ureditev. To je tudi v Republiki Sloveniji zapisano v ustavi, ki je najvišji pravni akt. To pomeni, da so ji vsa ostala pravila in zakoni v državi podrejeni in morajo biti usklajeni z njo. Ker je Slovenija del Evropske unije, je tudi zakonodaja, sprejeta na evropski ravni, zavezujoča za Slovenijo. Med drugim to pomeni, da Slovenija določene zadeve ureja enako kot druge države članice.

Demokratske skupnosti urejajo skupne zadeve s političnimi odločitvami, ki morajo imeti čim širšo legitimnost oziroma podporo. Ker ljudstvo ne more vedno samo neposredno odločati o vseh vprašanjih, je urejanje prepuščeno oblasti, ki izhaja iz ljudstva, tj. parlamentu. To pomeni, da imajo ljudje možnost izbrati svoje predstavnike, torej kdo bo na oblasti zastopal njihove interese in komu bodo zaupali, da bo sprejemal takšne odločitve in urejal javne zadeve tako, da bo to v skladu z njihovo voljo. Osrednji način, kako ljudstvo izbira svoje predstavnike, so volitve. Na njih nastopajo politične stranke s svojimi kandidati in programi, s katerimi predstavijo, kako si predstavljajo nadaljnji razvoj države. Poleg volitev, na katerih lahko polnoletni državljani volijo in so voljeni, lahko ljudje izrazijo svoje mnenje o pomembnem družbenem vprašanju tudi na referendumu, ki je oblika neposredne demokracije.

Če se ljudje želijo kompetentno odločiti o svojih predstavnikih v Državnem zboru, poslancih v Evropskem parlamentu ali na referendumu o določenem vprašanju, morajo spremljati aktualna politična in družbena dogajanja ter jih kritično vrednotiti. S tem ko imamo dovolj informacij, se lahko tehtno in premišljeno odločimo ali pa se tudi družbeno ali politično angažiramo na druge načine ter tako izrazimo lastno mnenje ali prispevamo k reševanju določenega problema, ki se nam zdi pomemben in družbeno relevanten. S tem uresničujemo aktivno državljanstvo.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

V temo *Demokracija v Republiki Sloveniji in Evropski uniji ter aktivno državljanstvo* so umeščeni skupni cilji področij *jezik, državljanstvo, kultura in umetnost, zdravje in dobrobit, digitalna kompetentnost* in *trajnostni razvoj*, ki so dodatno pojasnjeni v didaktičnih priporočilih.

DEMOKRACIJA V REPUBLIKI SLOVENIJI IN EVROPSKI UNIJI TER AKTIVNO DRŽAVLJANSTVO

CILJI

Učenec:

○: razume pojma država in politika ter spoznava demokracijo kot politično ureditev v Republiki Sloveniji na lokalni in državni ravni ter na ravni Evropske unije;

SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)

○: raziskuje Ustavo Republike Slovenije, vrednoti njen pomen in nujnost njenega spoštovanja za državo in njene prebivalce;

SC (1.2.1.1 | 3.3.5.3 | 1.2.1.5)

○: ugotavlja bistvo socialne in pravne države;

SC (1.2.1.1 | 1.1.2.2)

○: spoznava različne oblike sodelovanja v demokratičnih postopkih (volitve, referendum) v Republiki Sloveniji in Evropski uniji;

SC (1.2.3.2 | 1.1.2.2 | 3.3.5.3)

○: raziskuje motive, vlogo in način delovanja političnih strank;

SC (1.2.3.2 | 3.3.5.3 | 4.1.2.1)

○: raziskuje vlogo Republike Slovenije v Evropski uniji in spoznava ključne institucije Evropske unije;

SC (1.1.2.1 | 1.2.4.1 | 1.2.5.1)

○: razvija interes za spremljanje aktualnih političnih in družbenih dogajanj ter politične oziroma družbene participacije;

SC (1.2.4.1 | 1.2.3.2 | 2.2.1.2)

○: spoznava, zakaj in na kakšne načine uresničujemo aktivno državljanstvo;

SC (1.2.4.1 | 2.4.3.1 | 3.3.3.2)

○: se povezuje in participira v skupinah in skupnostih z uporabo digitalnih tehnologij;

SC (4.2.3.1 | 4.2.4.1)

○: razvija pozitiven odnos do politike kot iskanja demokratičnih načinov urejanja skupnih zadev.

SC (1.2.4.1)

STANDARDI ZNANJA

Učenec:

- » opiše elemente, ki opredeljujejo Republiko Slovenijo kot demokratično državo (oblast ljudstva, volitve, vladavina prava, delitev oblasti, odgovornost in naloge nosilcev oblasti, spoštovanje in varovanje človekovih pravic ter svoboščin);
- » razloži pomen Ustave Republike Slovenije za državo in posameznika ter navede razloge (za nujnost) njenega spoštovanja;
- » s primeri ponazori pojem socialna država;
- » opiše volilno pravico kot eno temeljnih pravic (pasivna, aktivna, splošna, enaka, neposredna, posredna);
- » opiše razliko med volitvami in referendumom;
- » pojasni vlogo, ki jo imajo politične stranke v Republiki Sloveniji;
- » analizira razmerje med Republiko Slovenijo in Evropsko unijo;
- » opiše vlogo in osnovne naloge Evropskega parlamenta in Evropske komisije;
- » ob predstavitvi aktualnega političnega ali družbenega dogajanja prikaže možnost aktivnega državljanstva in utemelji njegov pomen.

TERMINI

◦ država ◦ politika ◦ Ustava Republike Slovenije ◦ demokracija ◦ vladavina ljudstva
 ◦ politični sistem Republike Slovenije ◦ oblast ◦ delitev oblasti ◦ pravna in socialna država
 ◦ volilna pravica ◦ aktivna volilna pravica ◦ pasivna volilna pravica ◦ volitve ◦ referendum
 ◦ politične stranke ◦ parlament ◦ Evropski parlament ◦ Evropska komisija ◦ aktivno državljanstvo

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Vertikalno povezovanje

Učenci se pri predmetu **družba** že seznani s strokovnimi termini lokalna skupnost, država Republika Slovenija, Evropska unija, predsednik, domovina in s cilji: »spoznava vlogo in organiziranost lokalne skupnosti/občine«; »raziskuje, tudi z uporabo digitalnih orodij (elektronska pošta) in portalov, življenje in delo v lokalni skupnosti«; »spoznava organiziranost Republike Slovenije (vloga Državnega zbora, predsednika republike) in primere povezanosti z EU in svetom (denar, prometne povezave, dobrine, komunikacija)«; »ozavešča pomen državnih in drugih praznikov in jih doživlja«; »sprejema različnost prebivalstva Republike Slovenije (narodne manjšine, skupnosti, priseljenci) ter življenje Slovencev zunaj njenih meja«; »razlikuje med pojmom domovina in država« ter »spremlja aktualne dogodke in sooča svoje mnenje z drugimi«. Pri predmetu **slovenščina**: opis države; pri predmetu **zgodovina**: pojmi politika (polis),

demokracija (demos). Učitelj DKE zato dosega cilje teme in gradi razumevanje pojmov/konceptov na predznanju učencev, njihovih izkušnjah in aktualnem političnem in družbenem dogajanju.

Vsebinska pojasnila

Obravnava teme naj temelji na pridobivanju znanja, informiranosti in krepitvi zavedanja učencev, da je politika neločljivi del vsakdanjega življenja, tudi njih samih. Politika na eni strani vključuje tako aktivnosti in delovanje države (Republike Slovenije) ali Evropske unije (ožje razumevanje politike), kot »praktično« razumevanje konceptov iz vsakdanjega življenja in jezika, torej vsako družbeno relevantno delovanje, ki ureja socialni položaj ljudi ali družbenih skupin (širše razumevanje politike) (Gril in Klemenčič, 2011). Učitelj naj pri učencih ozavešča razumevanje politične participacije in družbenega udejstvovanja (angažiranja) kot preplet obeh, saj gre pri političnem delovanju mladih prav za to prepletanje: za družbenopolitično udejstvovanje mladih (Deželan, T., Sardoč, M., in Nacevski, K., 2021) oziroma da pri političnem delovanju (mladih) ne gre zgolj za udeležbo npr. na volitvah, temveč je ključna tudi njihova proaktivna drža in družbena intervencija (npr. odločitev za določen način prehranjevanja, trajnostno oblačenje, zavračanje nakupovanja določenih izdelkov, prevoz s kolesom ipd.). Učitelj naj z učenci preizprašuje in ozavešča, da so lahko tudi manjše, individualne prakse (t. i. »*do it ourselves politics*«), oblika aktivnega državljanstva (o tem Pickard, S.). Tako učitelj učencem približa razumevanje politike in razumevanje političnega ter razvija pozitiven odnos do politike kot iskanja demokratičnih načinov urejanja skupnih zadev. Dejavnosti politične participacije in sodelovanja v družbi, t. i. aktivno državljanstvo, so raznolike (tako npr. udeležba na volitvah kot sodelovanje v skupnosti) in so eden ključnih pogojev za delovanje demokracije.

Didaktična pojasnila

Obravnavo ciljev naj učitelj aktualizira in konkretizira skozi spremljanje družbenopolitičnega dogajanja (npr. novice v tiskanih in spletnih medijih, televizijska poročila, pogovorne oddaje, blogi). Pri tem naj bodo dejavnosti povezane tudi z analizo teksta, v katero vključujemo tako pisna kot zvočna besedila, slikovna gradiva (fotografije, reklamne plakate, slogane ipd.), pa tudi analizo statističnih podatkov z grafikoni, tabelarnimi prikazi ipd.

Marsikatera vsebina teme je za učence abstraktna, zato je nujno, da učitelj razmisli o uporabi ustreznih didaktičnih strategij, metod in oblik dela oziroma dejavnosti, ki vključujejo premostitev abstraktnosti (npr. simulacije, igre vlog, izkustveno, projektno učenje). Učitelj naj načrtuje tudi takšne dejavnosti, ki omogočajo razvijanje kritičnega in analitičnega mišljenja učencev, asertivnost, vživljanje in krepitev sodelovanja in motivacije za delovanje/aktivno angažiranje učencev.

Ustava Republike Slovenije naj bo redno učno sredstvo pri učenju.

Učitelj naj ob načrtovanju predvidi tudi čas za (samo)refleksijo in (samo)evalvacijo dejavnosti učencev. Za zagotavljanje kakovostnega učenja so ključni kakovostna vprašanja in povratna informacija ter vrstniško sodelovanje.

Primer povezovanja ciljev znotraj te teme in med temami

Cilj »se povezuje in participira v skupinah in skupnostih z uporabo digitalnih tehnologij« ^{SC} (4.2.3.1) ^{SC} (4.2.4.1) učitelj uresničuje skozi vsebine oziroma z uresničevanjem drugih ciljev te teme, lahko pa tudi s cilji drugih tem. Ključno je, da natančno načrtuje uresničevanje ciljev in pri učencih razvija dve digitalni kompetenci oziroma skupna cilja področja digitalna kompetentnost, ki sta vključena v ta predmetni cilj, in sicer:

- » 2.3 DRŽAVLJANSKO UDEJSTVOVANJE Z UPORABO DIGITALNIH TEHNOLOGIJ (raven 3),
- » 2.4 SODELOVANJE Z UPORABO DIGITALNIH TEHNOLOGIJ (raven 3).

Primeri dejavnosti

- » Ob obravnavi Republike Slovenije kot socialne in pravne države: uporaba Ustave RS in konkretnih primerov iz aktualnega dogajanja.
- » Učenci raziščejo ustanove, mehanizme, načine, s katerimi Republika Slovenija ohranja avtohtone narodne skupnosti in kako skrbi za Slovence v zamejstvu in po svetu (npr. uporabijo spletno stran Urada za zamejce po svetu), ter izpostavijo skupne točke ali izzive, s katerimi se soočajo različne narodne manjšine/skupnosti.
- » Obravnava volitev in odločanja (npr. referendum) z analizo političnih programov strank, njihovega propagandnega materiala (npr. letakov, oglasov v medijih), razpisa, obvestila o volilnem okraju.
- » Uporaba statističnih in drugih relevantnih podatkov (npr. Državna volilna komisija, Eurobarometer, Slovensko javno mnenje, grafični prikaz razporeditve sedežev v Državnem zboru), ki so povezani tudi s temami, ki zanimajo mlade (npr. kaj se zdi mladim pomembno).
- » Obravnava motivov, vloge in načinov delovanja političnih strank s primerjavo političnih programov strank in zakonodaje, ki ureja to področje (npr. <https://www.gov.si/teme/politичne-stranke/>).
- » Učenci poiščejo ključne informacije o delovanju lokalne skupnosti, v manjših skupinah pripravijo vprašanja za pogovor z njenimi predstavniki, vodijo obisk v lokalni skupnosti, izvedejo pogovor, po izteku pripravijo predstavitev njihovega delovnega dne, refleksijo in poročilo.
- » Spremljanje izbranega družbenopolitičnega dogajanja v določenem časovnem obdobju z vodenjem, zbiranjem dokazil ter predstavitvijo in razpravo v razredu (npr. vloga Republike Slovenije v Evropski uniji, institucije EU).
- » Ogled dnevnih poročil pri pouku ter analiza teksta, ki omogoča analizo vsebine, načel demokratične razprave, (neverbalne) komunikacije, izražanja in utemeljevanja stališč.
- » Učenci raziščejo možnosti digitalnih kanalov in platform za komunikacijo z lokalnimi in državnimi institucijami (npr. z županom, predstavniki Mestnega sveta, Državnega zbora) ter pri sporočanju svojih oblikovanih predlogov za izboljšanje življenja v skupnosti uporabijo digitalno tehnologijo.

- » Učenci načrtujejo simulacijo delovanja političnih strank, izpeljejo simulacijo poteka volitev in analizirajo izide (volilni program, volilna kampanja, organizacija volitev, analiza volilnih izidov).
- » Simulacija dela v Državnem zboru, Državnem svetu, igra vlog županovanja.
- » Učenci raziščejo eno od digitalnih storitev javne uprave (npr. eDavki, zVEM, eUprava); raziščejo možnosti, ki jih ponuja digitalna javna storitev svojim državljanom. Sklepajo o prednostih in pomanjkljivostih oziroma ovirah rabe spletnih storitev za državljanke.
- » Aktivno državljanstvo v praksi: učenci opravijo analizo stanja in načrt izboljšav, npr. kako potekajo volitve v razredno in šolsko skupnost oziroma ali so te v skladu demokratičnimi postopki; predstavijo rezultate, izoblikujejo in predstavijo predloge za razredne volitve po načelih, kot veljajo na ravni države, pri tem pa sodelujejo s šolsko skupnostjo.
- » Aktivno državljanstvo v praksi: učenci pripravijo načrt in izvedejo akcijo, npr. oblikovanje in izvedba kampanj za ozaveščanje o pomembnih družbenih temah (kar vključuje raziskovanje, načrtovanje in izvajanje kampanje ter merjenje njenega učinka).
- » Aktivno državljanstvo v praksi: na primeru aktualnega dogajanja na šoli ali v lokalni skupnosti učenci proučijo in rešujejo zastavljeni problem (npr. pomanjkanje športnih površin za aktivno preživljanje prostega časa mladih, osamljenost starejših v lokalni skupnosti), opravijo analizo stanja, pripravijo pobudo, jo predstavijo (šolski skupnosti, odločevalcem na lokalni ravni), spremljajo izvajanje/uresničevanje načrta/pobude.

Primer orodja

- » Orodje za sistematično analizo besedila

Model osmih temeljnih strukturnih elementov mišljenja (Paul in Elder, 2003b, str. 36, v Rupnik Vec) učenec uporabi z namenom, da bi poglobljeno razumel avtorjev sistem idej in pomenov, hkrati pa lahko na temelju istega modela analizira svoje razmišljanje o neki tematiki. Učitelj na podlagi predlaganega modela usmerja učence v sistematično analizo besedila z vidika temeljnih strukturnih elementov mišljenja. Učence povabi k razmisleku:

1. Kaj je bil avtorjev temeljni namen?
2. S katere perspektive nastopa avtor?
3. Katere so njegove temeljne predpostavke?
4. Kakšne so posledice njegovega razmišljanja?
5. Katere ključne koncepte (pojme, teorije) uporablja?
6. Iz katerih podatkov (dejstev) izhaja?
7. Kako jih interpretira?
8. Na katero vprašanje želi odgovoriti oz. kateri problem razrešuje?

Medpredmetno povezovanje in vsešolski pristop

Primeri:

- » raven konceptov: zgodovina: politika (polis), demokracija (demos), republika, država, ustava, nacionalna zavest, politične stranke, totalitarizem (fašizem, nacizem, komunizem), rasizem, holokavst, genocid; geografija: rasizem, segregacija, asimilacija, kolonializem, revščina; geografija in zgodovina: Evropska unija, NATO, Organizacija združenih narodov (in pomen za Slovenijo);
- » raven miselnih postopkov, veščin in navad: orodja in strategije za razvijanje veščin komuniciranja in sodelovanja; razvijanje kritičnega mišljenja (ločevanje dejstev od mnenj, analiza teksta);
- » uresničevanje cilja »se povezuje in participira v skupinah in skupnostih z uporabo digitalnih tehnologij« in s tem dveh ciljev področja digitalna kompetentnost je možno v povezovanju tudi z drugimi predmeti in dejavnostmi v okviru šole ali/in v povezovanju z okoljem.

Individualizacija in diferenciacija

- » Uporaba Ustave Republike Slovenije v tiskani obliki, v spletni obliki, ilustrirane ustave v stripu (tiskana, spletna verzija), lahko berljive Ustave Republike Slovenije (spletna verzija), knjiga Plohl, I., Brezzobi tiger.
- » Vse dejavnosti je moč prilagoditi učencem za delo v skupini, dvojicah ali samostojno.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Primeri:

- » ustno in pisno preverjanje in ocenjevanje znanja;
- » drugi načini preverjanja in ocenjevanja znanja:
 - » refleksije: (e)listovnik/osebna mapa,
 - » pisna besedila: poročilo, zapis analize videoposnetka, scenarij simulacije, načrt akcije, poročilo o sodelovanju,
 - » grafični in likovni izdelki: zloženka volilnega programa,
 - » predstavitve: izvedba simulacije, predstavitev stališč in argumentov, predstavitve izdelkov,
 - » ravnanje s podatki: prepoznavanje pravil vzročno-posledičnih relacij, pridobivanje, vrednotenje in interpretiranje podatkov iz različnih virov,
 - » sodelovanje: razprava, dialog, iskanje kompromisov, dopolnjevanje in nadgrajevanje, reševanje problema v skupini, načrtovanje in izvedba dejavnosti,
 - » raziskovanje: prepoznavanje, analiziranje in reševanje problema, opazovanje, prepoznavanje nečesa na podlagi značilnosti, oblikovanje raziskovalnega vprašanja, predvidevanje, napovedovanje in oblikovanje hipotez.

FINANCE, GOSPODARSTVO IN POTROŠNIŠKA DRUŽBA

OBVEZNO

OPIS TEME

Republika Slovenija zbira finančna sredstva za svoje delovanje v državnem proračunu, ki je pomemben vir sredstev občin, preko njega se pretakajo tudi sredstva EU ter financira delovanje javnega sektorja, ki opravlja javne funkcije, uresničuje javni interes in zadovoljuje javne potrebe. V zasebnem oziroma gospodarskem sektorju ekonomska dejavnost poteka preko zasebnih podjetij, ki zadovoljujejo interese lastnikov podjetij in potrebe potrošnikov s ciljem ustvarjanja dobička za zasebno korist. Znotraj obeh sektorjev delujejo delodajalci in delojemalci z različnimi motivi in interesi, posledično pa prihaja tudi do konfliktov interesov. Pri reševanju teh imajo ključno vlogo sindikati in delodajalske organizacije s ciljem zaščite ekonomskih in socialnih interesov posameznih deležnikov. Ekonomske pravice omogočajo posamezniku izgrajevanje premoženjske varnosti in svobode, socialne pravice pa zagotavljajo možnosti za dostojno življenje. Ekonomske in socialne pravice so varovane na mednarodni in nacionalni ravni. Ustava Republike Slovenije zagotavlja prepoved dela otrok in varstvo mladih pri delu. Celotna družba in vsak posameznik smo odgovorni, da vzpostavimo socialno-ekonomske razmere, v katerih se lahko vsak posameznik izobrazí, se zaposli, pridobiva denar in ustvarja premoženje, rešuje finančne izzive in sprejema odgovorne finančne odločitve za doseganje blaginje (osebne in za skupnost), naloga države in EU pa je, da prepoznavata obstoj in posledice ekonomske neenakosti ter jih poskušata odpraviti.

Republika Slovenija je z vstopom v EU postala del zveze držav, ki so gospodarsko, družbeno in politično povezane. Članstvo v EU nam je prineslo finančne in razvojne prednosti, nove odgovornosti in številne izzive. Sodobna družba je izrazito potrošniška družba, potrošništvo pa karakterizira sodobno kulturo, do katere je treba razviti kritičen odnos in distanco ter razmišljati o alternativnih, trajnostno naravnanih in pravičnejših rešitvah na globalni ravni.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

V temo *Finance, gospodarstvo in potrošniška družba* so umeščeni skupni cilji področij *jezik, državljanstvo, kultura in umetnost, zdravje in dobrobit, trajnostni razvoj in podjetnost*, ki so dodatno pojasnjeni v didaktičnih priporočilih. .

FINANCE, GOSPODARSTVO IN POTROŠNIŠKA DRUŽBA

CILJI

Učenec:

O: raziskuje, kaj je državni proračun, kako Republika Slovenija pridobiva sredstva ter za kaj jih namenja;

SC (1.2.5.1 | 3.3.5.3)

O: vrednoti pomen javnega in zasebnega sektorja;

SC (3.3.1.2 | 3.3.4.1)

O: proučuje pojme izobrazba, poklic, delo in zaposlitev;

SC (1.1.2.1 | 3.1.5.1 | 5.2.1.1)

O: spoznava ekonomske in socialne pravice prebivalcev v Republiki Sloveniji in Evropski uniji, njihov pomen in varovanje;

SC (1.2.1.5 | 1.2.4.1 | 3.1.5.1)

O: ugotavlja razmerja med delodajalci in delojemalci, konflikte interesov med njimi ter vlogo sindikatov in delodajalskih organizacij;

SC (3.3.5.1 | 3.3.5.2)

O: razvija zavedanje o prepovedi dela otrok in varstva mladih pri delu;

SC (3.1.5.1 | 3.2.4.1)

O: odkriva načine, kako lahko posamezniki pridobivajo denar in premoženje ter kako upravljajo z njim;

SC (5.1.1.1 | 5.2.5.2 | 5.3.2.1)

O: spoznava pojem potrošniška družba in kritično razmišlja o potrebah, navadah in razvadah potrošnikov ter učinkih potrošniške družbe;

SC (2.2.2.1 | 5.1.5.1 | 5.3.5.1)

O: vrednoti vlogo in vpliv oglaševanja na potrošnike;

SC (3.1.1.1 | 5.2.1.1 | 5.3.5.3)

O: razpravlja o trajnostnih potrošniških navadah in delovanju ter analizira in vrednoti prakse pravične trgovine ter socialnega podjetništva;

SC (2.1.2.1 | 3.3.4.3 | 5.2.5.2)

O: na primerih raziskuje vpliv članstva Republike Slovenije v Evropski uniji na vsakdanje življenje (s poudarkom na zagotavljanju socialne pravičnosti, zaščiti potrošnikov in prostem pretoku oseb, blaga, kapitala in plačil ter storitev);

SC (2.4.1.1 | 5.2.2.1 | 1.2.3.1)

🟡: prepozna obstoj ekonomske neenakosti v Republiki Sloveniji in Evropski uniji ter razmišlja o njenih posledicah.

SC (5.1.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Učenec:

- » razloži, kako Republika Slovenija pridobiva proračunska sredstva in za kaj jih namenja;
- » ovrednoti pomen javnega sektorja in njegovo vlogo pri zagotavljanju javnih dobrin in storitev;
- » ovrednoti pomen in vlogo zasebnega sektorja v družbi;
- » poimenuje in na primeru opiše ekonomske in socialne pravice prebivalcev Republike Slovenije ter pojasni pomen njihovega varovanja;
- » razloži pomen in vlogo sindikatov pri uveljavljanju in varstvu ekonomskih in socialnih interesov ter pravic delojemalcev;;
- » prepozna kršitev in utemelji pomen zaščite otrok in mladostnikov pred prisilo oz. izkoriščanjem;
- » ponazori in presodi možne načine posameznikovega pridobivanja denarja;
- » oblikuje načrt ali na primeru ovrednoti finančne odločitve, pri čemer prepozna razliko med željami, finančnimi zmožnostmi, dejanskimi potrebami in dolžnostmi;
- » na primeru prepozna pasti in negativne učinke potrošniške družbe;
- » oblikuje načrt in navede razloge za lastno trajnostno potrošniško delovanje;
- » na primeru ovrednoti, kako članstvo v Evropski uniji vpliva na naše vsakdanje življenje.

TERMINI

- državni proračun ◦ davki ◦ ekonomske in socialne pravice ◦ ekonomska in finančna pismenost ◦ denar ◦ potrošniška družba ◦ oglaševanje ◦ trajnostnost ◦ socialna blaginja
- družbena pravičnost ◦ podjetje ◦ javno, zasebno ◦ lastnina ◦ delodajalec ◦ delojemalec
- sindikat ◦ revščina ◦ pravična trgovina ◦ socialno podjetništvo

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Vertikalno povezovanje

Učenci v prvem in drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju usvojijo znanja in veščine, na katerih učitelj gradi pri tej temi. Npr. pri predmetu **družba** »ob primerih iz šolskega okolja spozna zasebno in javno lastnino in skrb zanjo«; »razpravlja o nekaterih aktualnih dogodkih in

družbenih vprašanjih (brezposelnost, revščina, vpliv medijev) in razmišlja o rešitvah»; in dva izbirna cilja: »*razvija kritično razmišljanje o občutljivih temah, ki spodbujajo močna čustva in delijo mnenja v družbi*« ter »*raziskuje neposredno družbeno okolje z vidika aktualnosti in reševanja nekaterih družbenih vprašanj in išče rešitve*«. Strokovni termini (družba): lastnina, poklic, pravica, dolžnost odgovornost. **Gospodinjstvo:** tema *Ekonomsko- finančno tematsko področje* in strokovni termini: potrebe in želje; dobrine; omejenost dobrin; proizvodnja in potrošnja; trajnostna proizvodnja in potrošnja; krožno gospodarstvo; denar; izdelki in storitve; valuta, denarni tečaj; cena; načini plačila; vloga denarja; varčevanje; popust; spremljanje porabe denarja; osebne evidence; prihodki/prejemki, izdatki; družinski proračun; varčevanje; preudarno zadolževanje. Cilji, povezani s trajnostno potrošnjo in proizvodnjo (gospodinjstvo): »analizira pomen recikliranja oblačil, hrane in drugih virov z vidika trajnostnega razvoja«; »pojasnjuje pomen smotrne nakupne odločitve in nakupovanje z vidika preudarne rabe denarja in trajnostne potrošnje dobrin«; »pojasnjuje posledice nesmotrne porabe dobrin na različnih primerih vsakdanjega življenja«; in »sprejema odgovorne finančne odločitve za doseganje blaginje (osebne in za skupnost)«; in strokovni termini (gospodinjstvo): trajnostno nakupovanje; oglasi; namen in vrsta oglasov; učinki oglasov; blagovne znamke; načrtovani in nenačrtovani nakupi; posledice nenačrtovanih nakupov na finančno stanje in okolje; krožno gospodarstvo; trajnostni ravnanje z dobrinami; koncept brez odpadkov (Zero Waste).

Vsebinska pojasnila

Nekateri cilji te teme zajemajo finančno pismenost, ki je tudi sestavni del področja skupnih ciljev podjetnost. Ena izmed definicij (Remund, 2010) finančno pismenost glede na bistvene poudarke razporedi v pet kategorij: znanje in finančni koncepti, sposobnost razpravljanja o finančnih konceptih, sposobnost upravljanja osebnih financ, spretnosti sprejemanja ustreznih finančnih odločitev in spretnost dolgoročnega načrtovanja.

Didaktična pojasnila

Priložnosti za razvijanje ekonomske in finančne pismenosti pri predmetu DKE so številne: povezovanje ciljev znotraj te teme ali med temami, medpredmetno povezovanje (na podlagi konceptov ali ravni ciljev predmetov, npr. matematike), načrtovanje in izvajanje dejavnosti, ki učencem omogočajo razvijanje celotne podjetnostne kompetence oziroma skupnih ciljev s področja podjetnosti (npr. s projektnim delom, ki vključuje proces učenja od ideje do izvedbe, evalvacijo oziroma spremljanje uresničevanja zamisli).

Primeri povezovanja ciljev

» Znotraj teme:

- » učitelj cilje vezane na izobrazbo, poklic, delo in zaposlitev poveže s cilji pridobivanja denarja.

» Med temami:

- » pri obravnavi potrošniške družbe lahko učitelj cilje poveže s cilji tem, ki obravnavajo etiko, človekove pravice, ekonomske in socialne pravice, globalna vprašanja in izzive;

- » obravnava podjetij (in z drugimi povezanimi pojmi) s trajnostnim razvojem; npr. učenci sodelujejo z lokalnimi podjetji pri razvoju rešitev za njihove izzive, raziskujejo, kako lahko lokalno podjetje izboljša svojo trajnostno prakso in predlagajo konkretne rešitve. SC (5.1.1.1) SC (5.1.2.1) SC (5.1.3.1) SC (5.2.3.1) SC (5.2.4.2) SC (5.3.2.1) SC (5.3.4.1)

Primeri dejavnosti

- » Učenci izdelajo in predstavijo oglas ali oglasno kampanjo za dejavnost, storitev, akcijo, ki služi obče dobremu ljudi/skupnosti.
- » Učenci izbrano aktualno dogajanje analizirajo ob poročanju različnih medijev (novice, blogi, komentarji, fotografije idr.).
- » Učenci se urijo v postavljanju kakovostnih vprašanj po branju članka/ogledu videoposnetka, vezanega na potrošniško družbo, hitro modo, revščino, temeljne svoboščine v Evropski uniji, otroško delo.
- » Učenci v strukturirani razpravi in ob oblikovanju kriterijev demokratičnega komuniciranja soočajo različna stališča.
- » Strukturirana ali nestrukturirana razprava v manjših skupinah o vplivih članstva Republike Slovenije v Evropski uniji na vsakdanje življenje učencev; debata v razredu ob uporabi debatnih formatov in orodja korakov za oblikovanje argumentov.
- » Učenci izvedejo simulacijo prijave na delovno mesto (spletni portal Zavoda RS za zaposlovanje, raziščejo, kateri so zahtevani pogoji določenega razpisanega delovnega mesta, napišejo prošnjo za zaposlitev). SC (4.2.3.1) SC (4.2.4.1)
- » Učenec v različnih življenjskih situacijah prepozna in rešuje finančne izzive (viri finančnih sredstev, skrb za denar, poslovanje npr. z banko, zavarovalnico ter drugimi finančnimi institucijami, ocena potrebnih sredstev, tveganj in odločitev o zadolževanju ter naložbi, varčevanju).
- » Učenec na podlagi potreb uporabnikov načrtuje nov izdelek ali storitev z upoštevanjem načel trajnostnega razvoja ter skrbi za naš planet.
- » Projektno delo: učenci pripravijo načrt ustanovitve (dela) podjetja oz. ustanovijo podjetje, pri čemer prikažejo razumevanje in upoštevanje ekonomskih pravic zaposlenih, finančnih dolžnosti podjetnika do države in upoštevanje trajnostnega delovanja ter skrbi za naš planet.

Medpredmetno povezovanje in vsešolski pristop

Primeri:

- » raven konceptov: poklic (zgodovina, geografija, družba); finančna pismenost (matematika); propaganda (zgodovina); oglas (gospodinjstvo); zgodovina: otroško delo, družba blaginje, potrošništvo;

- » raven miselnih postopkov, veščin in navad: orodja in strategije za razvijanje finančne pismenosti, orodja in strategije za razvijanje kritičnega mišljenja; slovenščina in tuji jezik: prijava/prošnja na delovno mesto (Europass omogoča pisanje prijave v številnih jezikih);
- » vključitev v nacionalni projekt Davčno opismenjevanje mladih (FURS).

Diferenciacija in individualizacija

- » Priprava življenjepisa ob uporabi spletnega orodja Europass (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/yjt0jim>) ali v medpredmetni povezavi s slovenščino.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Primeri:

- » ustno in pisno preverjanje in ocenjevanja znanja;
- » drugi načini preverjanja in ocenjevanja znanja:
 - » pisna besedila: poročilo, zapis analize videoposnetka, scenarij simulacije ali igre vlog, načrt ustanovitve podjetja, poročilo o sodelovanju,
 - » govorno: sestavljanje vprašanj, igra vlog, sodelovanje na okrogli mizi, pripovedovanje, uprizarjanje, utemeljevanje, argumentiranje, razpravljanje,
 - » grafični in likovni izdelki: zloženka trajnostno naravnane podjetja, oglas, ki spodbuja trajnostno delovanje, digitalne predstavitve,
 - » ravnanje s podatki: prepoznavanje pravil vzročno-posledičnih relacij, pridobivanje, vrednotenje in interpretiranje podatkov iz različnih virov,
 - » sodelovanje: razprava, dialog, iskanje kompromisov, dopolnjevanje in nadgrajevanje, reševanje problema v skupini, načrtovanje in izvedba dejavnosti,
 - » refleksije: (e)listovnik/osebna mapa,
 - » predstavitve: izvedba simulacije, predstavitev stališč in argumentov, predstavitve izdelkov.

GLOBALNI IZZIVI

OBVEZNO

OPIS TEME

Globalizacija je kompleksen proces, ki deluje in vpliva na različna področja družbe, njene posameznike in okolje. Skozi globalizacijo se svet povezuje v politično, gospodarsko in informacijsko celoto, se s tem spreminja in postaja vedno bolj soodvisen. Je proces, ki označuje gibanje ljudi, znanja, idej, informacij, dobrin, storitev in denarja preko mej nacionalnih držav ter tako ustvarja globalno skupnost. Meje med некоč značilnimi kulturnimi razlikovanji ljudstev in narodov se danes s širjenjem in prepletanjem različnih kultur vse bolj spajajo v enotnejšo kulturo navad in običajev.

Življenje v sodobnem globaliziranem/globalizirajočem se svetu tako prinaša nove priložnosti, hkrati pa tudi številne izzive za posameznike, skupnosti, podjetja in institucije na lokalni, regionalni in nacionalni ravni. Izzivi so v prvi vrsti povezani s spoštovanjem demokratičnih vrednot, etičnih načel in človekovih pravic, ki se kršijo zaradi ekonomskih interesov, s poglobljanjem neenakosti med ljudmi, ohranjanjem raznolikosti kultur in spoštovanjem identitete posameznih skupnosti, medkulturnim stikom kot posledico migracij in podnebnih sprememb ter odnosom do družbenega in naravnega okolja. Za namene trajnostnega razvoja je nujno zavedanje povezanosti okoljskega, gospodarskega in družbenega vidika.

Za aktivno, avtonomno in odgovorno delovanje vseh deležnikov sodobnega, globalnega, digitalnega sveta so nujni prepoznavanje, kritično in skrbnostno razmišljanje, sodelovalno razpravljanje in zavedanje o etičnem in trajnostnem delovanju, rešitvah in odzivih na globalne izzive za dobrobit sedanje in prihodnjih generacij.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

V temo *Globalni izzivi* so umeščeni skupni cilji področij *jezik, državljanstvo, kultura in umetnost, zdravje in dobrobit, digitalne kompetence, trajnostni razvoj* in *podjetnost*, ki so dodatno pojasnjeni v didaktičnih priporočilih.

GLOBALNI IZZIVI

CILJI

Učenec:

- : raziskuje značilnosti in področja globalizacije;
- : oblikuje problemska vprašanja o vplivih globalizacije na življenje posameznika, raznolikih skupnosti in okolja (tudi z vidika etičnih načel);
SC (1.1.3.1 | 2.2.1.2)
- : razvija zavedanje o povezanosti in soodvisnosti različnih delov sveta, ljudi in narave;
SC (2.2.1.1)
- : kritično osvetljuje pomen in ohranjanje raznolikosti kultur v globaliziranem svetu;
SC (1.2.3.2)
- I: *spoznava vlogo svetovnih organizacij (OZN, Svet Evrope, nevladne in humanitarne organizacije) in globalnih gibanj pri reševanju globalnih izzivov;*
SC (1.2.1.2)
- : prepoznava in kritično vrednoti aktualne globalne izzive ter razume, da ima človeško delovanje pozitivne in negativne posledice za družbeno in naravno okolje na globalni ravni;
SC (2.2.1.2 | 4.4.4.1 | 5.1.5.1)
- : razmišlja in razpravlja o etičnih in trajnostnih rešitvah in odzivih na globalne izzive;
SC (1.2.3.1 | 2.4.3.1 | 3.1.4.2 | 5.1.2.2)
- : razpravlja o možnostih individualnega in skupinskega delovanja za doseganje trajnostnih sprememb.
SC (2.4.1.1 | 2.4.2.1 | 2.4.3.1)

STANDARDI ZNANJA

Učenec:

- » pojasni, kaj je globalizacija, in predstavi njene vplive na različnih področjih, na življenje posameznika, raznolikih skupnosti in okolja;
- » ovrednoti pomen ohranjanja elementov lastne kulture ter razloži, zakaj pri tem ne gre za izključevanje drugih kultur;
- » na izbranem primeru globalnega izziva utemelji, zakaj je to problem (kršitev človekovih pravic, etičnih načel) in zakaj je globalen;
- » na primeru globalnega izziva presodi njegove posledice in oblikuje rešitve, na katere ima kot posameznik možnost vplivati.

TERMINI

- globalizacija
- medkulturnost
- trajnostni razvoj
- oboroženi konflikti
- vojne
- povezanost
- soodvisnost
- globalna neenakost
- globalna pravičnost
- podnebne spremembe

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Vertikalno povezovanje

Učenci v prvem in drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju usvojijo znanja in veščine, na katerih učitelj gradi pri tej temi. Npr. pri predmetu **družba** cilja »spremlja aktualne dogodke in sooča svoje mnenje z drugimi«; »razpravlja o nekaterih aktualnih dogodkih in družbenih vprašanjih (brezposelnost, revščina, vpliv medijev) in razmišlja o rešitvah«; pri predmetu **gospodinjstvo** cilja »razpravlja o vplivih hitre mode na okolje, družinski proračun, delovne pogoje zaposlenih in drugo« in »se zaveda lastnega potenciala in odgovornosti za trajnostno delovanje in ukrepanje na individualni ravni pri nakupu in izboru oblačil in trajnostno ukrepa«.

Vsebinska pojasnila

Področja globalizacije zajemajo gospodarstvo in ekonomijo, politiko, kulturo, množične medije in digitalizacijo, zdravje, migracije in delo, spol in spolne identitete, okolje in podnebne spremembe, socialo, vojne, mir in reševanje konfliktov idr. Učitelj k obravnavi teme pristopa celostno, kar pomeni, da ne obravnava ciljev nujno v zapisanem sosledju, temveč izbere ustrezne cilje teme, jih med seboj poveže, zaželeno pa je, da jih povezuje tudi z izbranimi cilji drugih tem. Učitelj gradi vsebine, razvija veščine, stališča in odnose, ki so opredeljeni s cilji teme, na izkušnjah učencev, njihovem doživljanju sebe, odnosov in sveta ter na kritični refleksiji in etični komunikaciji.

Didaktična pojasnila

Učitelj načrtuje in omogoča avtentične učne situacije, ki izhajajo iz realnih in aktualnih življenjskih primerov oziroma situacij. V učenje lahko vključi terensko delo, npr. obisk lokalnih podjetij, vpetih v globalne trge, v katerih učenci spoznajo globalizacijo v praksi, ali sodelovanje z njimi; raziskovanje (in/ali obisk) primerov iz lokalnih skupnosti ter ugotavljanje, kako globalizacija vpliva na njihov domači kraj (npr. trgovina, kultura, migracije). Učitelj naj pri obravnavi svetovnih izzivov predvidi takšne učne situacije, ob katerih bodo učenci lahko razvijali možnost razmišljanja o perspektivi drugega in sočutje, etično senzibilnost, spoštljivo komunikacijo ter kritično vrednotili aktualne globalne izzive in posledice, ki vplivajo na mladostnike.

Učitelj lahko uporabi številna gradiva, kot so npr. gradiva na spletni strani SLOGA (<https://sloga-platform.org/knjiznica/page/2/>).

Primeri povezovanja ciljev

» Znotraj teme:

- » prepoznavanje, raziskovanje in kritično razmišljanje učencev o aktualnih globalnih izzivih ter iskanje rešitev osmišlja preko njihovega zavedanja pomena aktivnega državljanstva oziroma o možnostih individualnega in skupinskega delovanja za doseganje trajnostnih sprememb.

» Med temami:

- » vpliv globalizacije na življenje posameznika, skupnosti in okolja učitelj povezuje z načeli pravne in socialne države, demokratičnih vrednot, etičnih načel in človekovih pravic;
- » prepoznavanje, raziskovanje in kritično razmišljanje učencev o aktualnih globalnih izzivih ter iskanje rešitev osmišlja preko njihovega zavedanja pomena aktivnega državljanstva, lastne politične participacije in družbenega udejstvovanja;
- » globalizacijo povezuje z nameni, pastmi in negativnimi učinki potrošniške družbe;
- » ugotavlja vpliv globalizacije na ekonomsko neenakost v RS in EU;
- » ugotavlja vpliv globalizacije na vlogo, moč, pomen, svobodo in pluralnosti medijev, njihovo odgovornost ter etična načela njihovega delovanja;
- » prepoznava povezanost globalizirajočega se sveta z ohranjanjem kultur in identitet na eni strani ter njihovo stapljanje in povezovanje na drugi;
- » povezuje medkulturni stik kot posledico globalizacije s strpnostjo in sprejemanjem raznolikosti za kakovostno sobivanje.

Primer dejavnosti

- » Učenci izbrano aktualno dogajanje, vezano na svetovne izzive, analizirajo ob poročanju različnih medijev (novice, blogi, komentarji, fotografije idr.).
- » Učenci raziskujejo pomen in vpliv multinacionalk na življenje posameznikov (raznolikost, raznovrstnost, zasebnost) in na delovanje RS in EU ter obratno – določila EU na multinacionalke. Učitelj lahko pri raziskavi tega področja vpelje pojem digitalni imperializem.
- » Učenci raziščejo ustanove, mehanizme, načine, kako Republika Slovenija ohranja avtohtone narodne skupnosti in kako skrbi za Slovence v zamejstvu in po svetu (npr. uporabijo spletno stran Urada za zamejce po svetu), ter izpostavijo skupne točke ali izzive, s katerimi se soočajo različne narodne manjšine/skupnosti.
- » Učenci v strukturirani razpravi razpravljajo o prednostih in pasteh globalizacije ter dajejo predloge za reševanje globalnih izzivov.
- » Učenci po ogledu posnetka o ekonomski neenakosti oblikujejo problemska vprašanja in v strukturirani razpravi iščejo odgovore nanje.

- » Učenci po ogledu posnetka *Mi hranimo svet* prepoznajo vplive gospodarskih interesov držav in multinacionalk na življenje posameznika, ekonomsko neenakost (revščina, lakota), migracije.
- » Učenci v določenem časovnem obdobju zbirajo slikovna in/ali tekstovna besedila, ki prikazujejo vplive globalizacije v ožjem ali širšem okolju, ter pripravijo razstavo/plakat/predstavitve.
- » Učenci (individualno ali v skupini) teden dni spremljajo, kolikšen je ogljični odtis zavržene hrane doma / v šoli.
- » Učenci pripravijo načrt in/ali eksperiment za zmanjšanje lastne potrošnje (oblačila, kozmetika ipd.) za spodbujanje trajnostne naravnosti.
- » Učenci v skupinah raziskujejo različne vidike globalizacije (npr. kako hrana, oblačila ali tehnologija prihajajo iz različnih delov sveta) in svoje ugotovitve predstavijo razredu.
- » Učenci prikažejo svoj pogled na globalizacijo skozi ustvarjalno mišljenje in izražanje, npr. naslikajo likovno delo, karikatur, pripravijo kratek video ali zvočni posnetek, lepljenko iz slik/besedil o globalizaciji.
- » Učitelj naj za prikaz različnih pogledov na globalizacijo uporabi videoposnetke, dokumentarne filme in druge multimedijske vire, ki jih učenci nato povzemajo in kritično vrednotijo.
- » Organizacija obiska gostujočih predavateljev (npr. ekonomistov, sociologov, filozofov, predstavnikov nevladnih organizacij), ki delijo z učenci svoje znanje in izkušnje z globalizacijo.
- » Učenci lahko berejo in analizirajo različne članke in mnenja o globalizaciji ter pri tem razpravljajo o avtorjevih pogledih in argumentih.
- » Učenci opravijo skupinsko projektno nalogo: predstavitev poti potovanja poljubnega izdelka od surovine do končnega izdelka, od nakupa, uporabe do končne porabe.
- » Skupina učencev s pomočjo informacijskih virov izbere globalni izziv, ga predstavi (z vidika, zakaj je globalen in zakaj je problem), navede posledice in presodi, koliko imajo sami možnost vpliva na njegovo reševanje, ter glede na to oblikuje načrt.
- » Učenci izdelajo svoj ekološki odtis.
- » Identifikacija lokalnih izzivov, ki so posledica globalnih: raziščejo lokalne izzive in navedejo ideje za rešitev. V nadaljevanju lahko organizirajo delavnice za občane in odločevalce ter na podlagi tega oblikujejo projekt, s katerim bi izboljšali njihovo okolje. SC (5.1.1.1) SC (5.1.2.2) SC (5.1.4.1) SC (5.1.5.1) SC (5.3.1.1) SC (5.3.2.1) SC (5.3.4.1) SC (5.3.5.4)

Medpredmetno povezovanje in vsešolski pristop

Primeri:

- » raven konceptov: zgodovina: ekonomske migracije, globalizacija, urbanizacija, industrializacija, demokratizacija, trajnostni razvoj, podnebne spremembe, amerikanizacija, begunska kriza, amerikanizacija, neokolonizem, družbena neenakost, življenjski standard, jedrska energija,

množična kultura, množični turizem, elitni turizem, orožje za množično uničevanje, civilne žrtve, etnično čiščenje; geografija: migracije, globalizacija, urbanizacija, naravno gibanje prebivalstva, starostna piramida, naravne nesreče, degradacija prostora, slovenski izseljenci, staroselci, rasizem, skrajna revščina, segregacija, asimilacija, favele, kolonializem;

- » raven miselnih postopkov, veščin in navad: orodja in strategije kritičnega in systemskega mišljenja, raziskovanja.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Primeri:

Primeri:

- » ustno in pisno preverjanje in ocenjevanja znanja;
- » drugi načini preverjanja in ocenjevanja znanja:
 - » govorno: sestavljanje vprašanj, igra vlog, sodelovanje na okrogli mizi, pripovedovanje, uprizarjanje, utemeljevanje, argumentiranje, razpravljanje,
 - » pisno: pisna besedila: zapis dialoga, esej, e-sporočilo, dnevnik učenca, zapis argumentov za debato, zapis analize videoposnetka, scenarij igre vlog, načrt akcije, poročilo o sodelovanju, projektna naloga,
 - » slušno-bralno: pogovor o poslušanem ali prebranem besedilu, izražanje stališč kot dokaz razumevanja slišane/prebrane, izvajanje dejavnosti po ustnem ali pisnem besedilu,
 - » gibalno: pantomima, igre vlog, ples,
 - » glasbeno: zapis analize posnetka,
 - » tehnično, grafično in likovno: risanje, slikanje, ilustriranje, pripravljanje razstave ali zbirke, digitalne predstavitve, družabna igra, plakat, kolaž, projekcije, zgodba v slikah, fotografije,
 - » ravnanje s podatki: prepoznavanje pravil vzročno-posledičnih relacij, pridobivanje, vrednotenje in interpretiranje podatkov iz različnih virov,
 - » raziskovanje in preiskovanje: prepoznavanje, analiziranje in reševanje problema, opazovanje, prepoznavanje nečesa na podlagi značilnosti, oblikovanje raziskovalnega vprašanja, predvidevanje, napovedovanje in oblikovanje hipotez, eksperiment,
 - » sodelovanje: razprava, dialog, iskanje kompromisov, dopolnjevanje in nadgrajevanje, reševanje problema v skupini, načrtovanje in izvedba dejavnosti, projektna naloga,
 - » refleksije: (e)listovnik/osebna mapa.

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Priporočeni viri in literatura

- » Ažman, T., idr. (2014). *Učenje učenja: Primeri metod za učitelje in šole*. Šola za ravnatelje. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/5jdkvrt>
- » Banjac, M., Pušnik, T., in Šipuš, K. (2022). *Aktivno EU državljanstvo: priročnik za učitelje*. Zavod RS za šolstvo; Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/arc4zar>
- » Banjac, M., Šipuš, K., Tadič, D., Razpotnik, Š., Novak, M., Lajh, D., in Pušnik, T. (2022). *Izkustveno učenje: od teorije k praksi*. Zavod RS za šolstvo; Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/pbw72cc>
- » Kompare, A., in Rupnik Vec, T. (2016). *Kako spodbujati razvoj mišljenja. Od temeljnih miselnih procesov do argumentiranja*. Zavod RS za šolstvo.
- » Kregar, S., Rojc, J., Rutar Ilc, Z., Sambolić Beganović, A., in Slivar, B. (2020). *ITS – priročnik za načrtovanje in izvedbo interdisciplinarnega tematskega sklopa*. Zavod RS za šolstvo. www.zrss.si/pdf/ITS_prirocnik.pdf.
- » Marentič Požarnik, B., in Plut Pregelj, L. (2009). *Moč učnega pogovora. Poti do znanja z razumevanjem*. DZS.
- » Pavlič Škerjanc, K. (2010). Smisel in sistem kurikularnih povezav. V Z. Rutar Ilc in K. Pavlič Škerjanc (ur.), *Medpredmetne in kurikularne povezave. Priročnik za učitelje*. Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/b1arkpu>
- » Karba, P. (ur.). (2013). *Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi. Domovinska in državljanska kultura in etika*. Prvi del. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/mwto6dc>
- » Karba, P. (ur.). (2013). *Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi. Domovinska in državljanska kultura in etika*. Drugi del. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/hfr9c7k>
- » Rupnik Vec, T., in Kompare, A. (2006). *Kritično mišljenje v šoli*. Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/3cjphsh>
- » Rupnik Vec, T. (2011). *Izzivi poučevanja: spodbujanje razvoja kritičnega mišljenja*. Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/shvar6r>

- » Rupnik Vec, T. (ur.). (2017). *Veščine kritičnega mišljenja. Primeri nalog za spodbujanje kritičnega mišljenja pri različnih predmetih v osnovni šoli*. Zavod RS za šolstvo. [vescine-kriticnega-misljenja-naloge.pdf \(zrss.si\)](https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/b1arkpu)
- » Rupnik Vec, T. (2019). Kritično mišljenje kot kroskurikularni cilj. V Z. Rutar Ilc in K. Pavlič Škerjanc (ur.), *Medpredmetne in kurikularne povezave. Priročnik za učitelje*. Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/b1arkpu>
- » Rutar Ilc, Z., in Pavlič Škerjanc, K. (ur.). (2010). *Medpredmetne in kurikularne povezave. Priročnik za učitelje*. Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/b1arkpu>
- » Rutar Ilc, Z. (2019). *Vodenje razreda za dobro klimo in vključenost* (1. izd., Let. 3, str. 40). Zavod RS za šolstvo (in vprašalnik). <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/j70ouuv>
- » Štraser, N., in Bevc, V. (2018). *Spodbujanje razvoja veščin sodelovanja in komuniciranja s formativnim spremljanjem*. Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/er83s5h>
- » Tacol, A., Lekić, K., Konec Juričič, N., Sedlar Kobe, N., in Roškar, S. (2019). *Zorenje skozi To sem jaz: razvijanje socialnih in čustvenih veščin ter samopodobe: priročnik za preventivno delo z mladostniki* (Prenovljena druga izd. priročnika 10 korakov do boljše samopodobe). Nacionalni inštitut za javno zdravje. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/yfn032w>
- » Sardoč, M. (ur.). *Osnovni pojmi in dileme državljanske vzgoje. Prvi del*. (2014). i2.
- » Sardoč, M. (ur.). *Osnovni pojmi in dileme državljanske vzgoje. Drugi del*. (2015). i2.
- » Sardoč, M. (2017). Protislovne vsebine pri pouku državljanske vzgoje. V *Perspektive socialnih in državljanskih kompetenc*. Andragoški center Slovenije. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/2hkrxpl>
- » Sentočnik, S. (2004). Zakaj potrebujemo opisne kriterije in kako jih pripravimo. *Preverjanje in ocenjevanje*, 1(01), 51–57; 1(02–03), 71–75.

Priporočeni viri in literatura v tujem jeziku

- » Addams, J. (2002). *Democracy and Social Ethics*. University of Illinois Press.
- » Biesta, G. (2021). *World-Centred Education. A View for the Present*. 1. izd.. Routledge.
- » Dita, P. P. S., Murtono, Utomo, S., in Sekar, D. A. (2021). Implementation of Problem Based Learning (PBL) on Interactive Learning Media. *Journal of Technology and Humanities*, 2(2), 24–30. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/r59df1r>
- » *EntreComp playbook* (2020). <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/6qtw8ad>
- » Karlsson, G., in Janson, S. (2016). The flipped classroom: A model for active student learning. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/bsye1ri>
- » *Kontroverzne teme* (b. d.). <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/wxmy503f>

- » Krauss, J., in Boss, S. (2013). *Thinking through project-based learning: Guiding deeper inquiry*. London: SAGE Publications. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/q9y35cs>
- » Maurer, H., in Neuhold, C. (2012). *Problems Everywhere? Strengths and Challenges of a Problem-Based Learning Approach in European Studies*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/hsarv0y>
- » *Teaching Controversial Topics*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/uyxkjpjv>
- » Watts, C. (2021). *The Prevent Strategy: Practical Tips for Managing Controversial Topics in the Classroom*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/dty50js>

ETIČNO DELOVANJE POSAMEZNIKA V SKUPNOSTI

ETIČNO DELOVANJE POSAMEZNIKA V SKUPNOSTI

Priporočeni viri in literatura

Za neposredno rabo v razredu z učenci

- » Bennett, W. (2006). *Moralne vrednote za mlade: zgodbe, ki pomagajo oblikovati lastni svet vrednot*. Učila International.
- » Brenifier, O. (2007). *Kaj pomeni biti jaz?* Tehniška založba Slovenije.
- » Brenifier, O. (2007). *Kaj pomeni živeti skupaj?* Tehniška založba Slovenije.
- » Frankel, E. (2017). *Nihče: zgodba o tem, kako premagati medvrstniško nasilje v šolah*. Grlica.
- » Girardet, S., Rosado, P. (2003). *Utišajmo nasilje*. Didakta.
- » Janikovszky, É. (2018). *Pred ogledalom: najstnikov monolog*. Miš.
- » Klampfer, F. (2003). *Etiški pojmovnik za mlade*. Aristej.
- » Sardoč, M. (2022). *Državlanski pojmovnik za mlade*. Aristej.
- » Šimenc, M., Vačun, M., Gartner, S. (2024). *Moj dnevnik kritičnega mišljenja: za uporabo pri filozofiji za otroke in drugod*. Pedagoški inštitut. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/kxjoq0u> (26. 3. 2025).
- » Vezjak, B. (2015). *Ali je to zmota?* Aristej.

Za učitelja

- » Blackburn, S. (2018). *Etika: zelo kratek uvod*. Krtina.
- » Gradišek, P. (2021). Samorazvijanje vrlin – pot do sebe in do dobrih odnosov z učenci. *Vzgoja in izobraževanje*, 52(1-2), 12–17. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/2qna1q5> (12. 12. 2024).
- » Grušovnik, T. (2017). *Etika živali. O čezvrtni gostoljubnosti*. Univerza na Primorskem.
- » Klampfer, F. (2003). *Etiški pojmovnik za mlade*. Aristej.

- » Lukšič Hacin, M., Milharčič Hladnik, M., Sardoč, M. (ur.). (2011). *Medkulturni odnosi kot aktivno državljanstvo*. Založba ZRC SAZU.
- » Sardoč, M. (ur.). (2014). *Osnovni pojmi in dileme državljske vzgoje. 1. del*. Pedagoški inštitut.
- » Sardoč, M. (ur.). (2015). *Osnovni pojmi in dileme državljske vzgoje. 2. del*. Pedagoški inštitut.
- » Singer, P. (2008). *Praktična etika*. Krtina.
- » *Spodbujanje razvoja veščin sodelovanja in komuniciranja s formativnim spremljanjem*. (2018). Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/er83s5h> (12. 12. 2024).
- » Šimenc, M., Vačun, M., Gartner, S. (2024). *Moj dnevnik kritičnega mišljenja: za uporabo pri filozofiji za otroke in drugod*. Pedagoški inštitut. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/kxjoq0u> (26. 3. 2025).
- » *Veščine kritičnega mišljenja. Primeri nalog za spodbujanje kritičnega mišljenja pri različnih predmetih v osnovni šoli*. Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/8hej2ol> (12. 12. 2024).
- » Vižintin, A. M. (2017). *Medkulturna vzgoja in izobraževanje*. Založba ZRC SAZU. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/vv99nls> (26. 3. 2025).

ŽIVLJENJE V SODOBNI DRUŽBI

ŽIVLJENJE V SODOBNI DRUŽBI

Priporočeni viri in literatura

Za neposredno rabo v razredu z učenci

- » Aktivatorji – Mi smo resno glasilo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/owlrbdf> (12. 12. 2024).
- » Civilna družba. Spletno mesto državne uprave s celovitimi informacijami o njenem delovanju in preprostim dostopom do storitev. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/im5le8u> (12. 12. 2024).
- » Lee, A. (2012). *Life of Pi/Pijevo življenje*, film.
- » Martel, Y. (2004). *Pijevo življenje*. Mladinska knjiga.
- » Medijska pismenost. Časoris. <https://mil.casoris.si/> (12. 12. 2024).
- » Merljak Zdovc, S. (2019). *Otroci in mediji: iskanje resnice v svetu novic. Priročnik za otroke*. Društvo novinarjev Slovenije in Zavod Časoris. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/tmnilp7> (12. 12. 2024).
- » Merljak Zdovc, S. (24. 3. 2024). Kaj so lažne novice in druge dezinformacije. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/50m0s64>
- » Razkrinkavanje/Ostro <https://www.ostro.si/si/razkrinkavanje> (12. 12. 2024).

- » Register cerkva in drugih verskih skupnosti. <https://www.gov.si teme/verske-skupnosti/> (12. 12. 2024).
- » Safe.si. <https://safe.si/> (12. 12. 2024).
- » Spletna orodja za odkrivanje lažnih novic. Časoris. (20. 10. 2021). <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/eojz743/> (12. 12. 2024).
- » Spletno oko. <https://www.spletno-oko.si/> (12. 12. 2024).
- » Verska svoboda. Spletno mesto državne uprave s celovitimi informacijami o njenem delovanju in preprostim dostopom do storitev. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/lc4ui7g> (26. 3. 2025).

Za učitelja

- » Alter, A. (2019). *Sužnji zaslona. Kako nas tehnologija zasvoji, industrija pa izkoristi*. Mladinska knjiga.
- » Banjac, M., Pušnik, T., in Šipuš, K. (2022). *Aktivno EU državljanstvo: priročnik za učitelje*. Zavod RS za šolstvo; Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/arc4zar> (12. 12. 2024).
- » Banjac, M., Šimenc, M., Šipuš, K., in Gramc, J. (2021). Civilna družba. V *Aktivno državljanstvo v srednji šoli. Posameznik, skupnost, država, svet*. Zavod RS za šolstvo, 36–47. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/lqmamm4> (12. 12. 2024).
- » Dezinformacije: kako jih prepoznati in se boriti proti njim. Zbirka orodij za učitelje. (2024). Evropska unija. <https://tinyurl.com/4nffc2fd> (12. 12. 2024).
- » Edleston, J., Smith, D., Saluja, S., Crone, D., Bah, C., in Laurie, E. (2015). *An advocacy toolkit: The education we want. Plan International, A World at School and the Youth Advocacy Group of the Global Education First Initiative*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/amzb7jb> (12. 12. 2024).
- » Etične smernice za uporabo umetne inteligence in podatkov pri poučevanju in učenju za izobraževalce. (2022). Evropska unija. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ebq9nsf> (12. 12. 2024).
- » Hari, J. (2023). *Ukradena pozornost. Zakaj se ne moremo zbrati – in kako si znova pridobimo zmožnost poglobljenega razmišljanja*. Primus.
- » Logout. Center pomoči pri prekomerni rabi interneta. <https://www.logout.org/sl/za-ucitelje/> (12. 12. 2024).
- » Mastnak, T. (2023). Civilna družba, *Osemdeseta: Pojmovnik novega kulturnega polja*, 1. ZRC SAZU.
- » Preklopi na resničnost. Društvo za zdravje srca in ožilja. <https://zasrce.si/preklopi-na-resnicnost/> (12. 12. 2024).

- » Smernice za uporabo zaslonov pri otrocih in mladostnikih. (2021). Sekcija za primarno pediatrijo Združenja za pediatrijo Slovenskega zdravniškega društva.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/7amtt4g> (12. 12. 2024).
- » Zenzerović Šloser, I. (ur.). (2021). *Preprečevanje sovražnega govora na spletu. Gradivo za učitelje*. Mirovni inštitut – Inštitut za sodobne družbene in politične študije.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/sw1prnu> (12. 12. 2024).
- » Sentočnik, S. (2004). Zakaj potrebujemo opisne kriterije in kako jih pripravimo. *Preverjanje in ocenjevanje*, 1(01), 51–57; 1(02–03), 71–75.
- » Spletno nasilje in spletne zlorabe otrok in mladostnikov. Priročnik za strokovne delavke in delavce centrov za socialno delo in druge strokovnjake. (2020). Center za varnejši internet; Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/sdi42naf> (12. 12. 2024).
- Vzgoja za internet. Priročnik za starše*. (2022). Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/0luw64j> (12. 12. 2024).

DEMOKRACIJA IN ČLOVEKOVE PRAVICE

DEMOKRACIJA IN ČLOVEKOVE PRAVICE

Priporočeni viri in literatura

Za neposredno rabo v razredu z učenci

- » Aktivatorji – Naj te ne bo sram. (9. 4. 2020). RTV Slovenija.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/q6m6lxu> (12. 12. 2024).
- » Brander, P. (2005). *Kompas: priročnik za učenje mladih o človekovih pravicah*. DZS.
- » Labbe, B., Puech, M. (2005). *Filozalogajčki*. Pomurska založba.
- » Prvi koraki – metodični priročnik za poučevanje človekovih pravic. (2009). Amnesty International Slovenije.
- » Sardoč, M. (2022). *Državlanski pojmovnik za mlade*. Aristej.
- » *Slepomišnice : antologija pesmi o otrokovih pravicah*. (2016). KUD Sodobnost International.
- » Šola človekovih pravic. Amnesty International Slovenije.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/kj4rok0> (12. 12. 2024).

Za učitelja

- » Letna poročila Varuha človekovih pravic. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/3ewipje> (12. 12. 2024).
- » Planinc, M. (ur.). (2013). *Mladi in globalni: priročnik za vzgojitelje, učitelje in mladinske delavce*. Slovenska fundacija za UNICEF.

» Sardoč, M. (2022). *Državlanski pojmovnik za mlade*. Aristej.

» Šola človekovih pravic. Amnesty International Slovenije.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/kj4rok0> (12. 12. 2024).

DEMOKRACIJA V REPUBLIKI SLOVENIJI IN EVROPSKI UNIJI TER AKTIVNO DRŽAVLJANSTVO

DEMOKRACIJA V REPUBLIKI SLOVENIJI IN EVROPSKI UNIJI TER AKTIVNO DRŽAVLJANSTVO

Priporočeni viri in literatura

Za neposredno rabo v razredu z učenci

- » Aktivatorji. RTV Slovenija. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/mizkouh> (12. 12. 2024).
- » Cerar, M. (2014). *Kako sem otrokom razložil demokracijo*. Cankarjeva založba.
- » EU & jaz. (2023). Evropska komisija. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/772cnup> (12. 12. 2024).
- » Infodrom. RTV Slovenija. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/zhgvgec> (12. 12. 2024).
- » Kotiček za učenje. Skozi igro in učenje odkrivam Evropsko unijo. Evropska unija. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ega0k28> (12. 12. 2024).
- » Lahko berljiva Ustava Republike Slovenije (2021). Zveza Sožitje. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/kxna1d8> (12. 12. 2024).
- » Lahko berljivo – Evropska unija. Lahko berljiva različica. https://european-union.europa.eu/easy-read_sl (12. 12. 2024).
- » Odkrivajmo Evropo! Evropska unija. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ose901f> (12. 12. 2024).
- » *Ustava Republike Slovenije*. (2022). Uradni list RS.
- » Ustava Republike Slovenije. Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije. <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=USTA1> (12. 12. 2024).
- » Ustava v stripu: ilustrirana Ustava Republike Slovenije. (2021). Državni zbor. <https://tinyurl.com/y2syj5wu> (12. 12. 2024).

Za učitelja

- » Art in Democracy. Boj za demokratične vrednote skozi oči sodobnih evropskih umetnikov. (2023). Evropska unija. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/h78aksp> (12. 12. 2024).
- » Banjac, M., Pušnik, T., Šipuš, K. (2022). *Aktivno EU državljanstvo: priročnik za učitelje*. Zavod RS za šolstvo; Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/yza60a9> (12. 12. 2024).

- » Brezovšek, M., Haček, M. (2012). *Politični sistem Republike Slovenije*. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- » EWA. Opolnomočenje žensk. Učna gradiva. <https://ewa.si/ucna-gradiva/> (12. 12. 2024).
- » *Multimedia Centre*. Evropski parlament. Ikonografike. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/hcglqa0> (12. 12. 2024).
- » Učenje o EU v šoli. (2021). Evropska unija. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/n86cajd> (12. 12. 2024).
- » Urad Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu. <https://slovinci.si/o-uradu/> (21. 2. 2025).

FINANCE, GOSPODARSTVO IN POTROŠNIŠKA DRUŽBA

FINANCE, GOSPODARSTVO IN POTROŠNIŠKA DRUŽBA

Priporočeni viri in literatura

Za neposredno rabo v razredu z učenci

- » Aktivatorji – Iskanje službe. (24. 4. 2020). <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/0l9zzum> (12. 12. 2024).
- » Ekonomska neenakost. Šola človekovih pravic. Amnesty International Slovenije. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/il3rvza> (12. 12. 2024).
- » Karierni plac – Karierni center za mlade. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/xcr1uk5> (26. 3. 2025).
- » Mlad.si. Urad RS za mladino. <https://www.mlad.si/> (12. 12. 2024).
- » Mladi in davki. Davčno opismenjevanje mladih. Finančna uprava Republike Slovenije. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/wqaidng> (12. 12. 2024).
- » TAXEDU. Kotiček za učitelje. Evropska unija. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/1mmcb31> (12. 12. 2024).

Za učitelja:

- » Bone, J. (ur.). *Razvijajmo finančno pismenost. Opredelitev finančne pismenosti s primeri dejavnosti*. (2022). Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/5x0ozz8> (12. 12. 2024).
- » Davčno opismenjevanje mladih. Finančna uprava Republike Slovenije. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/n662l1i> (12. 12. 2024).
- » Finančno opismenjevanje mladih. Moje finance. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/bsr99qk> (12. 12. 2024).

- » Mladi in podjetništvo. SPIRIT. Podjetniški portal. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/g8i0tkn> (12. 12. 2024).
- » Proračun Republike Slovenije. Republika Slovenija, Ministrstvo za finance. <https://proracun.gov.si/> (26. 3. 2025).
- » Socialno podjetništvo. Republika Slovenija. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/flvpd62> (12. 12. 2024).
- » *Ustavimo revščino! Metodični priročnik za izvedbo delavnic na temo revščine.* (2010). Amnesty International. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/fc8vnsa> (12. 12. 2024).

GLOBALNI IZZIVI

GLOBALNI IZZIVI

Priporočeni viri in literatura

Za neposredno rabo v razredu z učenci

- » Aktivatorji. Ptičja perspektiva. (14. 4. 2020). <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9rgjm7t> (12. 12. 2024).
- » Brenifier, O. (2007). *Kaj pomeni živeti skupaj?* Tehniška založba Slovenije.
- » Gombač, Ž. (2016). *NK Svoboda*. Miš.
- » Kobald, I. (2014). *Moji odeji*. Skrivnost.
- » Kodrič Filipič, N. (2016). *Požar*. Mladinska knjiga.
- » Kodrič Filipič, N. (2015). *Superga*. Mladika.
- » Philipps, C. (2010). *Made in Vietnam*. Miš.
- » Spilbury, L. (2018). *Svetovni spori*. Morfemplus.
- » Vidmar, J. (2021). *Princeska z napako*. Miš.
- » Kakšen je tvoj ekološki odtis? Inštitut za zdravje in okolje. <https://izo.si/en/izracunaj-ekoloski-odtis/> (26. 3. 2025).
- » Kolikšen je ogljični odtis zavržene hrane vaše ustanove? Projekt Ekošola meri odtis CO2. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/3leznyg> (12. 12. 2024).
- » Kalkulator ogljičnega odtisa. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/3leznyg> (12. 12. 2024).

Za učitelja

- » Aggarwal, A., in Richards, D. (2021). *Metode za spremljanje učinkovitosti naslavljanja globalnih tem v razredu*. Humanitas. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/1kaj4wn> (12. 12. 2024).
- » Children in a Digital World. UNICEF. [file \(unicef.org\)](file(unicef.org)) (12. 12. 2024).

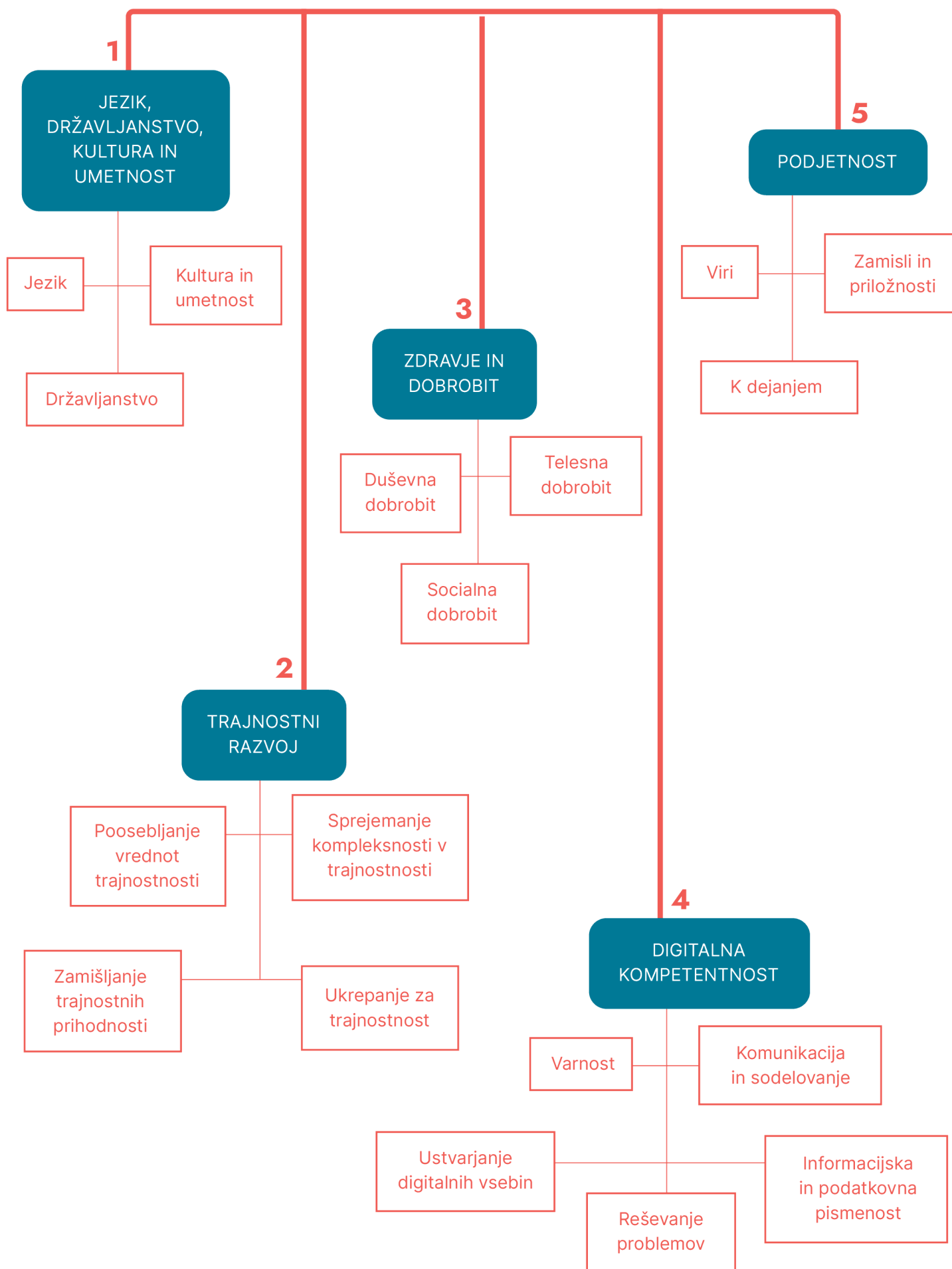
- » Climate equality: A PLANET FOR THE 99% (2023). Oxfam.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/aaxqvno> (12. 12. 2024).
- » Global Citizenship in the Classroom: A Guide for Teachers. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/7wu8z55> (12. 12. 2024).
- » Kregar, S., in Šipuš, K. (2023). Od izračuna ekološkega odtisa do sprememb v našem delovanju. V *Digitalna tehnologija v podporo vzgoji in izobraževanju za trajnostni razvoj*. Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/7c8e60y>
- » Mandelc, D. (2021). Svet in globalizacija. V M. Banjac in K. Šipuš (ur.). *Aktivno državljanstvo v srednji šoli*. Str. 138–147. Zavod RS za šolstvo.
- » Planinc, M. (ur.). (2013). *Mladi in globalni: priročnik za vzgojitelje, učitelje in mladinske delavce*. Slovenska fundacija za UNICEF. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/6wjvk1i> (12. 12. 2024).
- » Rogina, A. (2021). *Akcije za pozitivne družbene spremembe: 10 korakov za načrtovanje in izvedbo globalnih akcij v lokalnem okolju*. Humanitas. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/r59io8p>
- » *Svet med vrsticami. Priročnik za učitelje, ki jih zanima globalno učenje*. (2021). Humanitas.
- » Štoparski vodnik po varstvu okolja. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/3v7dn5x>
- » The climate-changed child A Children's Climate Risk Index Supplement. (2023). Unicef. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/vznlcg7> (12. 12. 2024).

PRILOGE

KLJUČNI CILJI PO PODROČJIH SKUPNIH CILJEV

1 /// JEZIK, DRŽAVLJANSTVO, KULTURA IN UMETNOST

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

1.1 JEZIK

1.1.1 Strokovna besedila	1.1.1.1 Pri posameznih predmetih razvija zmožnost izražanja v različnih besedilnih vrstah (referat, plakat, povzetek, opis, pogovor itd.).
1.1.2 Strokovni jezik	1.1.2.1 Se zaveda, da je učenje vsebine posameznega predmeta hkrati tudi spoznavanje njegove strokovne terminologije; torej učenje jezika na ravni poimenovanj za posamezne pojme in na ravni logičnih povezav. 1.1.2.2 Se izraža z ustrezno terminologijo predmeta in skrbi za ustrezno govorno ter pisno raven svojega strokovnega jezika.
1.1.3 Univerzalni opis jezika kot sistema	(pri vseh predmetih:) 1.1.3.1 Se zaveda podobnosti ter razlik med jeziki in je na to pozoren tudi pri uporabi gradiv v tujih jezikih, pri uporabi prevajalnikov, velikih jezikovnih modelov, avtomatsko prevedenih spletnih strani itd. (pri vseh jezikovnih predmetih:) 1.1.3.2 Se zaveda, da različne jezike lahko opisujemo na podoben način; pri pouku tujih jezikov zato uporablja znanje, pridobljeno pri pouku učnega jezika, in obratno: zna primerjati jezike, ki se jih uči, in razpozna podobnosti ter razlike med njimi.
1.1.4 Razumevanje pomena branja	1.1.4.1 Pri vseh predmetih redno bere, izbira raznolika bralna gradiva, jih razume, poglobljeno analizira in kritično vrednoti.
1.1.5 Jezik in nenasilna komunikacija	1.1.5.1 Razvija lastne sporazumevalne zmožnosti skozi nenasilno komunikacijo.

1.2 DRŽAVLJANSTVO

1.2.1 Poznavanje in privzemanje človekovih pravic ter dolžnosti kot temeljnih vrednot in osnov državljanske etike	1.2.1.1 Pozna, razume in sprejema človekove pravice kot skupni evropski in ustavno določeni okvir skupnih vrednot ter etike. 1.2.1.2 Razume, da so človekove pravice univerzalne in nepogojene, da uveljavljajo vrednote svobode in enakosti. 1.2.1.3 Razume in sprejema, da je obstoj pravic pogojen s spoštovanjem individualne dolžnosti do enake pravice drugega. 1.2.1.4 Razume in sprejema, da je dolžnost do enake pravice drugega dolžnost zaradi dolžnosti (ne le pravica zaradi individualnega interesa). 1.2.1.5 Razume in sprejema človekove pravice in dolžnosti kot osnovno, vsem državljanom skupno etiko (moralo), ki uveljavlja vrednote spoštovanja človekovega dostojanstva, pravičnosti, resnice, zakona, lastnine, nediskriminacije in strpnosti.
1.2.2 Etična refleksija	1.2.2.1 Spozna, da obstajajo moralna vprašanja, pri katerih ni vnaprej danih od vseh sprejetih odgovorov. 1.2.2.2 Razvija občutljivost za moralna vprašanja ter sposobnost, da o njih razmišlja skupaj z drugimi.
1.2.3 Sodelovanje z drugimi v skupnosti in za skupnost	1.2.3.1 Z namenom uresničevanja skupnega dobrega sodeluje z drugimi ter podaja in uresničuje predloge, ki kakovostno spreminjajo skupnosti. 1.2.3.2 Prek lastnega delovanja ozavešča pomen skrbi za demokratično skupnost ter krepi zavedanje o pomenu pripadnosti skupnosti za lastnodobrobit in dobrobit drugih.
1.2.4 Aktivno državljanstvo in politična angažiranost	1.2.4.1 Ob zavedanju pozitivnega pomena politike kot skupnega reševanja izzivov in skrbi za dobrobit vseh, pa tudi iskanja kompromisov in preseganja konfliktov, pozna raznolike oblike demokratičnega političnega angažiranja in se vključuje v politične procese, ki vplivajo na življenja ljudi.
1.2.5 Znanje za kritično mišljenje, za aktivno državljansko držo	1.2.5.1 Uporabi znanja vsakega predmetnega področja za kritično in aktivno državljansko držo.

1.3 KULTURA IN UMETNOST

1.3.1 Sprejemanje, doživljanje in vrednotenje kulture in umetnosti	1.3.1.1 Intuitivno ali zavestno (individualno in v skupini) vzpostavlja odnos do kulture, umetnosti, umetniške izkušnje in procesov ustvarjanja ter ob tem prepozna lastna doživetja in se vživlja v izkušnjo drugega. itd.).
1.3.2 Raziskovanje in spoznavanje kulture ter umetnosti	1.3.2.1 Raziskuje in spozna kulturo, umetnost, umetniške zvrsti ter njihova izrazna sredstva v zgodovinskem in kulturnem kontekstu.
1.3.3 Izražanje v umetnosti in z umetnostjo	1.3.3.1 Je radoveden in raziskuje materiale in umetniške jezike, se z njimi izraža, razvija domišljijo ter pogloblja in širi znanje tudi na neumetniških področjih.
1.3.4 Uživanje v ustvarjalnem procesu ter dosežkih kulture in umetnosti	1.3.4.1 Uživa v ustvarjalnosti, se veseli lastnih dosežkov in dosežkov drugih. 1.3.4.2 V varnem, odprtem in spodbudnem učnem okolju svobodno izraža želje in udejanja ustvarjalne ideje.
1.3.5 Živi kulturo in umetnost	1.3.5.1 Živi kulturo in umetnost kot vrednoto v domačem in šolskem okolju ter prispeva k razvoju šole kot kulturnega središča in njenemu povezovanju s kulturnim in z družbenim okoljem.

2 /// TRAJNOSTNI RAZVOJ

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

2.1 POOSEBLJANJE VREDNOT TRAJNOSTNOSTI

2.1.1 Vrednotenje trajnostnosti	2.1.1.1 Kritično oceni povezanost lastnih vrednot in vrednot družbe s trajnostnostjo glede na svoje trenutne zmožnosti ter družben položaj.
2.1.2 Podpiranje pravičnosti	2.1.2.1 Pri svojem delovanju upošteva etična načela pravičnosti, enakopravnosti ter sočutja.
2.1.3 Promoviranje narave	2.1.3.1 Odgovoren odnos do naravnih sistemov gradi na razumevanju njihove kompleksnosti in razmerij med naravnimi ter družbenimi sistemi.

2.2 SPREJEMANJE KOMPLEKSNOSTI V TRAJNOSTNOSTI

2.2.1 Sistemsko mišljenje	2.2.1.1 K izbranemu problemu pristopa celostno, pri čemer upošteva povezanost okoljskega, gospodarskega in družbenega vidika. 2.2.1.2 Presoja kratkoročne in dolgoročne vplive delovanja posameznika in družbenih skupin v družbi, družbe na lokalni, regionalni, nacionalni ter globalni ravni.
2.2.2 Kritično mišljenje	2.2.2.1 Kritično presoja informacije, poglede in potrebe o trajnostnem razvoju z vidika naravnega okolja, živih bitij in družbe, pri čemer upošteva različne poglede, pogoje z osebnim, socialnim in kulturnim ozadjem.
2.2.3 Formuliranje problema	2.2.3.1 Pri opredelitvi problema upošteva značilnosti problema – (ne)jasnost, (ne)opredeljenost, (ne)določljivost problema – in lastnosti reševanja – (ne)definirane, (ne)sistemske rešitve – ter vpletenost deležnikov.

2.3 ZAMIŠLJANJE TRAJNOSTNIH PRIHODNOSTI

2.3.1 Pismenost za prihodnost	2.3.1.1 Na podlagi znanja, znanstvenih dognanj in vrednot trajnostnosti razume ter vrednoti možne, verjetne in želene trajnostne prihodnosti (scenarije). 2.3.1.2 Presoja dejanja, ki so potrebna za doseganje želene trajnostne prihodnosti.
2.3.2 Prilagodljivost	2.3.2.1 V prizadevanju za trajnostno prihodnost tvega in se kljub negotovostim prilagaja ter sprejema trajnostne odločitve za svoja dejanja.
2.3.3 Raziskovalno mišljenje	2.3.3.1 Pri načrtovanju in reševanju kompleksnih problemov/-atik trajnostnosti uporablja in povezuje znanja in metode različnih znanstvenih disciplin ter predlaga ustvarjalne in inovativne ideje in rešitve.

2.4 UKREPANJE ZA TRAJNOSTNOST

2.4.1 Politična angažiranost	2.4.1.1 Ob upoštevanju demokratičnih načel kritično vrednoti politike z vidika trajnostnosti ter sodeluje pri oblikovanju trajnostnih politik in prakse na lokalni, regionalni, nacionalni ter globalni ravni.
2.4.2 Kolektivno ukrepanje	2.4.2.1 Pri prizadevanju in ukrepanju za trajnostnost upošteva demokratična načela in aktivno ter angažirano (konstruktivno) sodeluje z drugimi.
2.4.3 Individualna iniciativa	2.4.3.1 Se zaveda lastnega potenciala in odgovornosti za trajnostno delovanje in ukrepanje na individualni, kolektivni ter politični ravni.

3.1 DUŠEVNA DOBROBIT

3.1.1 Samozavedanje	3.1.1.1 Zaznava in prepoznavna lastno doživljanje (telesne občutke, čustva, misli, vrednote, potrebe, želje) ter lastno vedenje. 3.1.1.2 Skozi izkušnje razume povezanost različnih vidikov lastnega doživljanja (telesni občutki, čustva, misli, vrednote, potrebe, želje) v specifičnih situacijah (npr. ob doživljanju uspeha in neuspeha v učnih in socialnih situacijah).
3.1.2 Samouravnavanje	3.1.2.1 Uravnava lastno doživljanje in vedenje (npr. v stresnih učnih in socialnih situacijah). 3.1.2.2 Razvija samozaupanje in samospoštovanje. 3.1.2.3 Se učinkovito spoprijema z negotovostjo in kompleksnostjo. 3.1.2.4 Učinkovito upravlja, organizira čas učenja in prosti čas.
3.1.3 Postavljanje ciljev	3.1.3.1 Prepoznavna lastne interese, lastnosti, močna in šibka področja ter v skladu z njimi načrtuje kratkoročne in dolgoročne cilje (vezane na duševno, telesno, socialno in učno področje). 3.1.3.2 Spremlja doseganje in spreminjanje načrtovanih ciljev. 3.1.3.3 Razvija zavzetost in vztrajnost ter krepi zmožnosti odložitve nagrade.
3.1.4 Prožen način razmišljanja	3.1.4.1 Razvija osebno prožnost, razvojno miselno naravnost, radovednost, optimizem in ustvarjalnost. 3.1.4.2 Učinkovito se spoprijema s problemskimi situacijami, ki zahtevajo proaktivno miselno naravnost.
3.1.5 Odgovornost in avtonomija	3.1.5.1 Krepi odgovornost, avtonomijo in skrbi za osebno integriteto.

3.2 TELESNA DOBROBIT

3.2.1 Gibanje in sedenje	3.2.1.1 Razume pomen vsakodnevnega gibanja za zdravje in dobro počutje. 3.2.1.2 Razvija pozitiven odnos do gibanja. 3.2.1.3 Vključuje se v različne gibalne dejavnosti, tudi tiste, ki razbremenijo naporen vsakdan. 3.2.1.4 Razume škodljivosti dolgotrajnega sedenja, razvija navade za prekinitev in zmanjšanje sedenja.
3.2.2 Prehrana in prehranjevanje	3.2.2.1 Razume pomen uravnotežene prehrane. 3.2.2.2 Razvija navade zdravega prehranjevanja. 3.2.2.3 Oblikuje pozitiven odnos do hrane in prehranjevanja.
3.2.3 Sprostitev in počitek	3.2.3.1 Razume pomen počitka in sprostitve po miselnem ali telesnem naporu. 3.2.3.2 Spozna različne tehnike sproščanja in uporablja tiste, ki mu najbolj koristijo. 3.2.3.3 Razume pomen dobrih spalnih navad za učinkovito telesno in miselno delovanje ter ravnanje.
3.2.4 Varnost	3.2.4.1 Spozna različne zaščitne ukrepe za ohranjanje zdravja. 3.2.4.2 Ravna varno in odgovorno, pri čemer skrbi za ohranjanje zdravja sebe in drugih.
3.2.5 Preventiva pred različnimi oblikami zasvojenosti	3.2.5.1 Usvaja znanje o oblikah in stopnjah zasvojenosti ter o strategijah, kako se jim izogniti oz. jih preprečiti z zdravim življenjskim slogom.

3.3 SOCIALNA DOBROBIT

3.3.1 Socialno zavedanje in zavedanje raznolikosti	3.3.1.1 Ozavešča lastno doživljanje in vedenje v odnosih z drugimi. 3.3.1.2 Zaveda se in prepoznavna raznolikosti v ožjem (oddelek, vrstniki, družina) in širšem okolju (šola, lokalna skupnost, družba).
3.3.2 Komunikacijske spretnosti	3.3.2.1 Razvija spretnosti aktivnega poslušanja, asertivne komunikacije, izražanja interesa in skrbi za druge.
3.3.3 Sodelovanje in reševanje konfliktov	3.3.3.1 Konstruktivno sodeluje v različnih vrstah odnosov na različnih področjih. 3.3.3.2 Krepi sodelovalne veščine, spretnosti vzpostavljanja in vzdrževanja kakovostnih odnosov v oddelku, družini, šoli, širši skupnosti, temelječih na spoštljivem in asertivnem komuniciranju ter enakopravnosti.
3.3.4 Empatija	3.3.4.1 Krepi zmožnosti razumevanja in prevzemanja perspektive drugega. 3.3.4.2 Prepoznavna meje med doživljanjem sebe in drugega. 3.3.4.3 Uravnava lastno vedenje v odnosih, upoštevajoč več perspektiv hkrati.
3.3.5 Prosocialno vedenje	3.3.5.1 Krepi prepoznavanje in zavedanje potrebe po nudenju pomoči drugim. 3.3.5.2 Prepoznavna lastne potrebe po pomoči in strategije iskanja pomoči. 3.3.5.3 Krepi družbeno odgovornost.

4 /// DIGITALNA KOMPETENTNOST

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

4.1 INFORMACIJSKA IN PODATKOVNA PISMENOST

4.1.1 Brskanje, iskanje in filtriranje podatkov, informacij ter digitalnih vsebin	4.1.1.1 Izraža informacijske potrebe, išče podatke, informacije in vsebine v digitalnih okoljih ter izboljšuje osebne strategije iskanja.
4.1.2 Vrednotenje podatkov, informacij in digitalnih vsebin	4.1.2.1 Analizira, primerja in kritično vrednoti verodostojnost in zanesljivost podatkov, informacij in digitalnih vsebin.
4.1.3 Upravljanje podatkov, informacij in digitalnih vsebin	4.1.3.1 Podatke zbira, obdeluje, prikazuje in shranjuje na najustreznejša mesta (trdi disk, oblak, USB itd.) tako, da jih zna kasneje tudi najti.

4.2 KOMUNIKACIJA IN SODELOVANJE

4.2.1 Interakcija z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.1.1 Sporazumeva se z uporabo različnih digitalnih tehnologij in razume ustrezna sredstva komunikacije v danih okoliščinah.
4.2.2 Deljenje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.2.1 Deli podatke, informacije in digitalne vsebine z drugimi z uporabo ustreznih digitalnih tehnologij. Deluje v vlogi posrednika in je seznanjen s praksami navajanja virov ter avtorstva.
4.2.3 Državlansko udejstvovanje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.3.1 Išče in uporablja portale za udejstvovanje v družbi. Poišče skupine, ki zastopajo njegove interese, s pomočjo katerih lahko aktivno daje predloge za spremembe.
4.2.4 Sodelovanje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.4.1 Z digitalnimi orodji soustvarja skupno vsebino in se zavzema za krepitev sodelovanja med člani.
4.2.5 Spletni bonton	4.2.5.1 Pri uporabi digitalnih tehnologij in omrežij prilagaja svoje vedenje pričakovanjem ter pravilom, ki veljajo v določeni skupini.
4.2.6 Upravljanje digitalne identitete	4.2.6.1 Ustvari eno ali več digitalnih identitet in z njimi upravlja, skrbi za varovanje lastnega ugleda ter za ravnanje s podatki, ki nastanejo z uporabo številnih digitalnih orodij in storitev v različnih digitalnih okoljih.

4.3 USTVARJANJE DIGITALNIH VSEBIN

4.3.1 Razvoj digitalnih vsebin	4.3.1.1 Ustvarja in ureja digitalne vsebine v različnih formatih.
4.3.2 Umeščanje in poustvarjanje digitalnih vsebin	4.3.2.1 Digitalne vsebine obogati z dodajanjem slik, glasbe, videoposnetkov, vizualnih efektov idr.
4.3.3 Avtorske pravice in licence	4.3.3.1 Pozna licence in avtorske pravice. Spoštuje pravice avtorjev in jih ustrezno citira.
4.3.4 Programiranje	4.3.4.1 Zna ustvariti algoritem za rešitev enostavnega problema. Zna odpraviti preproste napake v programu.

4.4 VARNOST

4.4.1 Varovanje naprav	4.4.1.1 Deluje samozaščitno; svoje naprave zaščiti z ustreznimi gesli, programsko opremo in varnim ravnanjem, jih ne pušča brez nadzora v javnih prostorih idr.
4.4.2 Varovanje osebnih podatkov in zasebnosti	4.4.2.1 Varuje osebne podatke in podatke drugih ter prepoznava zaupanja vredne ponudnike digitalnih storitev.
4.4.3 Varovanje zdravja in dobrobiti	4.4.3.1 Digitalno tehnologijo uporablja uravnoteženo, skrbi za dobro telesno in duševno dobrobit ter se izogiba negativnim vplivom digitalnih medijev.
4.4.4 Varovanje okolja	4.4.4.1 Zaveda se vplivov digitalnih tehnologij in njihove uporabe na okolje.

4.5 REŠEVANJE PROBLEMOV

4.5.1 Reševanje tehničnih težav	4.5.1.1 Prepozna tehnične težave pri delu z napravami ali digitalnimi okolji ter jih rešuje.
4.5.2 Prepoznavanje potreb in opredelitev tehnoloških odzivov	4.5.2.1 Prepoznava in ocenjuje potrebe, izbira ter uporablja digitalna orodja in jih prilagaja lastnim potrebam.
4.5.3 Ustvarjalna uporaba digitalne tehnologije	4.5.3.1 S pomočjo digitalne tehnologije ustvarja rešitve in novosti v postopkih ter izdelkih.
4.5.4 Prepoznavanje vrzeli v digitalnih kompetencah	4.5.4.1 Prepozna vrzeli v svojih digitalnih kompetencah, jih po potrebi izboljšuje in dopolnjuje ter pri tem podpira tudi druge.

5.1 ZAMISLI IN PRILOŽNOSTI

5.1.1 Odkrivanje priložnosti	5.1.1.1 Prepoznavava avtentične izzive kot priložnosti za ustvarjanje vrednost zase in za druge.
5.1.2 Ustvarjalnost in inovativnost	5.1.2.1 Pri reševanju izzivov na ustvarjalen način uporablja znanje in izkušnje za ustvarjanju boljših rešitev. 5.1.2.2 Pripravi nabor možnih rešitev izziva, pri čemer stremi k oblikovanju vrednosti za druge.
5.1.3 Vizija	5.1.3.1 Oblikuje vizijo prihodnosti, ki vključuje odgovore na vprašanja, kaj namerava početi v prihodnosti, kakšen želi postati in kakšno skupnost želi sooblikovati.
5.1.4 Vrednotenje zamisli	5.1.4.1 Vrednoti rešitve ob upoštevanju kriterijev po načelu ustvarjanja dobrobiti za druge in izbere ustrezno rešitev.
5.1.5 Etično in trajnostno razmišljanje	5.1.5.1 Prepozna in ovrednoti vpliv svojih odločitev ter ravnanj na skupnost in okolje.

5.2 VIRI

5.2.1 Samozavedanje in samoučinkovitost	5.2.1.1 Prepozna svoje želje, močna in šibka področja ter zaupa, da lahko pozitivno vpliva na ljudi in situacije.
5.2.2 Motiviranost in vztrajnost	5.2.2.1 Je pozitivno naravnani, samozavesten in osredotočen na proces reševanja izziva. 5.2.2.2 Vztraja pri opravljanju kompleksnejših nalog.
5.2.3 Vključevanje virov	5.2.3.1 Pridobi podatke in sredstva (materialna, nematerialna in digitalna), potrebne za prehod od zamisli k dejanjem, s katerimi odgovorno in učinkovito upravlja, pri čemer upošteva učinkovito izrabo lastnega časa in finančnih sredstev.
5.2.4 Vključevanje človeških virov	5.2.4.1 Spodbuja in motivira druge pri reševanju skupnih nalog. 5.2.4.2 Poišče ustrezno pomoč posameznika (npr. vrstnika, učitelja, strokovnjak itd.) ali strokovne skupnosti. 5.2.4.3 Razvije spretnosti za učinkovito komunikacijo, pogajanje, vodenje, ki so potrebne za doseganje rezultatov.
5.2.5 Finančna pismenost	5.2.5.1 V različnih življenjskih situacijah prepozna in rešuje finančne izzive (viri finančnih sredstev, skrb za denar, poslovanje npr. z banko, zavarovalnico ter drugimi finančnimi institucijami, ocena potrebnih sredstev, tveganj in odločitev o zadolževanju ter naložbi, varčevanju). 5.2.5.2 Sprejema odgovorne finančne odločitve za doseganje blaginje (osebne in za skupnost). 5.2.5.3 Pridobiva ustrezno znanje na področju finančne pismenosti za kakovostno vsakdanje in poklicno življenje.

5.3 K DEJANJEM

5.3.1 Prevzemanje pobude	5.3.1.1 Spodbuja in sodeluje pri reševanju izzivov, pri čemer prevzema individualno in skupinsko odgovornost.
5.3.2 Načrtovanje in upravljanje	5.3.2.1 V procesu reševanja problemov si zastavlja kratkoročne, srednjeročne in dolgoročne cilje, opredeli prednostne naloge in pripravi načrt. 5.3.2.2 Prilagaja se nepredvidnim spremembam.
5.3.3 Obvladovanje negotovosti, dvoumnosti in tveganja	5.3.3.1 Na nepredvidene situacije se odziva s pozitivno naravnanoostjo in ciljem, da jih uspešno razreši. 5.3.3.2 Pri odločitvah primerja in analizira različne informacije, da zmanjša negotovost, dvoumnost in tveganja.
5.3.4 Sodelovanje	5.3.4.1 Sodeluje z različnimi posamezniki ali skupinami. 5.3.4.2 Morebitne spore rešuje na konstruktiven način in po potrebi sklepa kompromise.
5.3.5 Izkusveno učenje	5.3.5.1 Z reševanjem izzivov pridobiva nove izkušnje in jih upošteva pri sprejemanju nadaljnjih odločitev. 5.3.5.2 Presoja uspešnost doseganja zastavljenih ciljev in pri tem prepozna priložnosti za nadaljnje učenje. 5.3.5.3 Prepozna priložnosti za aktivno uporabo pridobljenega znanja v novih situacijah. 5.3.5.4 Povratne informacije uporabi za nadaljnji razvoj podjetnostne kompetence.